

REF. ESZTERGOMI HIVATAL

Érkezett:

1917. év

1917. év

1917. év

1917. év

Előszám:

Melléklet

Utolsó szám:

bihari Református Egyházmegye

1917. évi szeptember hó 13-án,
a reformáció 400-ik évfordulója
emlékére Nagyváradon tartott
Díszközgyűlésének és 1917. évi
szeptember hó 23-án, Nagyvá-
radon tartott rendes őszi köz-
gyűlésének

Jegyzőkönyvei

Nagyvárad
1918.

Kiadta:
AZ EGYHÁZMEGYE.

A
Bihari Református Egyházmegye
1917. szeptember 13-án
a reformáció 400-ik
évfordulója emlékére
Nagyváradon tartott
díszközgyűlésének
jegyzőkönyve.

Béres Károly
könyv- és
műnyomdája
Nagyváradon

Kiadta :
AZ EGYHÁZMEGYE.

A Bihari Református Egyházmegye 1917. évi szeptember hó 13-dikán, a reformáció 400. évfordulója emlékére Nagyváradon tartott diszközgyűlésének

JEGYZŐKÖNYVE.

1. szám.

Sulyok István esperes a reformáció jelentőségét megragadó vonásokban a következő megnyitó beszédével nyitja meg a diszközgyűlést:

Nagytiszteletű s tekintetes Közgyűlés!

Lelki szemeink előtt négy évszázad ködéből emelkedik ki az a hatalmas triász, mely a hosszú századok legjobbjainak forró vágyakozásait valóra váltotta ebben a nagyszerű világeseményben, a melyet reformáció névvel jegyzett föl Klió a maga könyvének lapjain. Négszáz esztendőnek csodálatos történetében szemlélhetjük annak a napnak páratlan jelentőségét, melyet a historikus 1517. október 31-hez köt, mikor Wittenberg egyik templomának ajtajára egy egyszerű szerzetes a vallás-erkölcsi megújulás újvilágának magna chartáját kifüggeszti. Bármilyen nézőpontból vizsgáljuk is ma a hatásokat és eredményeket, melyeket az áldott reformáció a különböző nemzetek lelkéből kiváltott, alázatos szívvel kell vallani és hangoztatni a francia református egyház egyik nagy fiának, a kiváló történettudósnak, Merle D'aubignének szavait, hogy „kicsiny kezdetből nagy eredmények kihozása Istennek műve.”

A középkori ker. egyház erupciójában, amely Európát egyik sarkától a másikig aképen rázta

meg, mintha a földet eltemetett titánok sarkaiból kiforgatni akarnák, — valóban nem az embernek, hanem ismét az örök istennek teremő ereje nyilatkozott meg, aki a szentlélek hatalmas erejével új eget és új földet teremtett, a középkor csillagtalan sötét éjszakájában szunnyadó emberiségnek fülébe kiáltván: „Megismeritek az igazságot és az igazság szabadokká tesz titeket [Ján. VIII. 32.]”

Ezekre a régóta elfelejtett szavakra lethargikus aluvásából fölnyitotta szemét a hűbéres Európa. Az ébredő, Pál apostolként, mintegy az Isten lelkétől kényszerítve, siettek az evangelium kibontott zászlója alá s igyekeznek szét-tördelni a lelki rabszolgazág láncait, hogy csakugyan Isten fiai lehessenek. S az ismét magasra emelt evangeliumból kiáradó lelki szabadság fuvallata nemcsak az Alpok hóborította mezőin, e színes völgyek ölén csattogva rohanó Rajna partjain, továbbá a német Fekete-erdő távol vidékein ömlött szét, de utat talált ide Európa szívébe is és körül lengette, mint a szél, a melyről az írás szavai szerint nem tudni, honnan jó és hova megyen, — ezt a maroknyi magyar népet is, melyet már születése pillanatában a szabadság rajongó szeretetével áldott meg az isteni gondviselés.

A lelkeknek magasztos ihletettsége ragyog a reformáció századainak homlokán s apostoli tűz ég a szivekben, a mely csodás diadalokban és mélységes tragoediákban teszi gazdaggá a világtörténet új korszakának nyitányát. De az ellentétek véres küzdelmeiből diadalmasan kerül ki a reformáció és ma 400 esztendő tesz bizonyosságot e mellett, hogy „az ég és a föld elmulnak, de az Ur beszédi semmiképen el nem mulnak. [Máté XXIV. 25.]”

Ma, négy évszázad után a hitfelekezeti elfogultságtól mentes, objektív kritikus beismerni kénytelen, hogy Európában mindenütt, ahová utat tört magának a reformáció, — rendkívüli energiákat váltott ki a lelkekből és a nemzeteket a kultúra, tudomány és művészet, ipar és kereske-

delem útján szinte szédítő magaslatra emelte s a szellem és anyagi jólétnek olyan gazdag tőkéjét szerezte meg, melyet még ez a rettenetes, véres világháború sem kergethet csődbe.

Legközvetlenebbül érint bennünket magyar nemzetünkre gyakorolt hatása, amelyet egyik hatalmas irodalmi történeti munkánk eképen jellemez: „Ez a nemzet, bár a török évről-évre pusztította várait és hasogatta ki a hazából a legszebb részeket; fel tudott lelkesedni templomok és iskolák építésére; bár ezer- és ezer magyar nyögött rabszijen Konstantinápoly partjain, főurak és egyházak nem sajnálták az áldozatot, amellyel tanulni vágyó ifjakat, tudományszomjas férfiakat a külföldi egyetemre küldöttek. A reformáció művelte azt a csodát, hogy a magyar nép, bár az idegen uralkodó család ellen folyton védte alkotmányát, a lelkiismeret új szabadságát is megvédelmezte; bár a pártokra szakadt országban az ellenfelek egymás javát ragadozzák, birtokaikat foglalgatják, a szellemi javak védelmezéséről sem felejtkeznek el. Az a főúr, ki a végvárak erősítésével, újabb és újabb csapatok kiállításának terhe alatt roskadozik, a vallásos és tudományos munkák kinyomtatására áldozni kész és a közember, aki éjjel-nappal fegyvert hord, hogy az ellenséget visszaverje, a legelső pihenő óráját arra fordítja, hogy lelkét a reformáció által kezébe adott bibliával, vagy egyéb vallásos irattal gazdagítsa.”

Miként az evangélium az idők teljességében zendült meg a világban úgy a magyar nemzetre nézve is valóban ilyen volt a reformáció megjelenése. A mohácsi katasztrófa az önálló, független Magyarországot sirba döntötte. A korona birtoklásáért megindult véres pártküzdelmek ketté repesztették a török hódítás által is mindegyre jobban fenyegetett hazát. Mikor a nyomorúság árvizei irtóztató zugással át meg át csaptak a szegény nép feje fölött, a csüggedés tompultságából csak a vándor prédikátorok emelték fel,

az édes nemzeti nyelven ezek vigasztalták a jobb jövődől, mint hajdan a babiloni vizek partján Izraelt lánglelkű prófétái, Majd később, hosszú századokon keresztül, mikor az uralkodóház gonosz tanácsadóira hallgatva foszlányokra tépte a nemzet alkotmányát s hazánkat a Habsburgok osztrák provinciájává tenni akarta: Bocskay kálvinista hajdui, Thököli bujdosói és Rákóczi Ferenc kurucái, akik legelső sorban a protestáns egyházak fiaiból kerültek ki, hulló vérükkel védték és tartották meg ezt a hazát és népet magyarnak és függetlennek. Óh ha azok a martíromságot és vértanuságot átszenvedett s a nápolyi gályákat megjáró prot. predikátorok és tanítók nem lettek volna olyan hűségesek hitükhöz és hazájukhoz, ha ez a mindenéből durva erőszakkal, csalárdsággal és ravaszsággal kifosztott üldözött és annyiszor keresztrefeszített prot. egyház nem nevelt volna acélkemény jellemű fiakat, akik a hazát és hitet nem adták cserébe a nagy urak mosolyáért, fényért és hatalomért: ma talán csak az emlékezet beszélne arról, hogy a négy folyam partján és hármás bérce lábainál itt élt valamikor egy lovagias, hős nemzet s itt volt egy gyönyörűségesen szép ország, amelyet magyarnak neveztek. Ríthmikus csengésű, dallamos szép nyelvünk, régóta feledett s talán ki halt volna, ha bujdosása közben ezek a szegény kálvinista templomok, düledező falusi iskolák menhelyt és meleg otthont nem nyújtottak volna részére.

Talán eljön az az idő, mikor az elfogulatlan ítélet megállapítja és beismeri, hogy ez az ország nagyon sokkal adós annak a prot. egyháznak, amely még mindig mostoha gyermeke. Ma még mellőztetés, koldusbot jóformán jutalma, azért a mérhetetlen szellemi és anyagi áldozatért, melyet a magyar protestántizmus hozott Istenért, királyért és a hazáért. Bár nem egyszer okozott és okoz ma is jogos fájdalmat a méltatlanság, de sohse vethetik szemünkre, hogy irigy szemmel néztük volna az első szülöttet, aki fejedelmi gazdag asz-

tal mellé telepszik le, vagy azokat, akikre mosolygott az uralkodói kegy és kijárt a dus javakban álló elismerés, holott nem egyszer véres kézzel tépték és szaggatták meg a haza testét. Vagyon, hatalom és íény soha egy pillanatra sem halványította meg eszményeinket: független, szabad, boldog Magyarország s ebben műveltségben, tudományban és jellemben gazdag nemzet.

Nagy tradícióink ezeknek az eszméknek szolgálatába állott idáig, szellemi és lelki energiánk ezeknek elérésére fog irányulni a jövőben is. Templomaink és iskoláink falai között első helyen szítottuk mindenkor magasra a hazaszereget szent lángjait, ezt a tüzet őrizzük és élesztjük továbbra is. Nemcsak szájjal, hanem cselekedettel is vallottuk és megmutattuk, hogy hiveink lelkében ott izzik a költői szó: a haza minden előtt különben nem volna úgy, hogy ebben a véres világháboruban immár negyedik év óta éppen a legnehezebb pontokon hittestvéreink ontják patakokban drága vérüket. Hívek voltunk a trónhoz és az apostoli királyhoz, mert meggyőződésünk szerint a nemzetek jóléte és boldogsága nem a különböző alkotmányformáktól, hanem attól függ, hogy az alkotmány keretében miképen nyernek kielégítést az emberi jogok és ezeknek biztosítása intézményesen miképen történik. Az állami és társadalmi életet felforgató tanok és eszmék, amelyek véres kézzel és holttesteken keresztül akarnak érvényesülni, — az evangéliumban sohasem találhatnak igazolásra. Evolúcióra törekszünk, de mindig az evangélium talaján és annak segítségével.

A háboru véres ködei a jövőt eltakarják előttünk. Csak nagy körvonalak halvány csikjai rajzolódnak a lelki szemek elé, ha a bekövetkezendő alakulatokra gondolunk. Sejteni lehet azonban e véresen vajudó világ szakadékaiból feltörő hangokból, hogy ha majd kialszhatnak a háboru gyilkos tüzei és a világrengésben egymásra tolt rétegek nyugodt elhelyezkedést találnak, az emberi

ség óriási lépéssel jutott közelebb az evangélium örök eszményeihez, melyek a reformációban többé-kevésbé tartalmat nyertek eddig. Ha valakinek, úgy nekünk ezt a reformáció örököseinek legelső sorban meg kell érteni s teljes erőnk kihasználásával rajta kell lenni, hogy a „semper reformandi debet” jelszó ne üres szólam, hanem valódi tartalom legyen. Mert sokban megszüntenedtünk, nem egy tekintetben a visszafejlődés tüneteivel találkozunk. Értsük meg a méhében viselő idő szavát s azt a hatalmas tőkét, mely református egyházunkban rejlik, úgy állítsuk ismét igazi ideáljaink szolgálatába, hogy ezzel magyarságunknak és egyházunknak nagy érdekeit diadalra vihessük.

Sursum corda! Fel a szivekkel! A szebb jövőendő édes reménységével köszöntsük a reformáció új századát. Adja Isten, hogy a benne rejlő erő és áldás hazánkban és mindenütt dus tenyészettel takarja el, a mai pusztulásnak sötét képét és már szenvedett súlyos megpróbáltatások után, hozza meg a világ számára ezt a boldogságot, melyben a könny és vér gyászos emlékei vádló kísértésként nem járnak ki sirjaikból az utódokhoz, hanem a feledés fátyolát takarja a szomorú történetre, a melynek vezér alakjai éppen a protestáns egyház gyermekei. Közelebbről pedig magyar prot. egyházunkra nézve a múlt századok keserű megpróbáltatásait és szenvedéseit békítse meg az új század megértő szelleme, betöltvén a szakadékokat, a melyek a haza különböző vallású gyermekei között tátonganak s ledöntvén a válaszfalakat, melyek az igaz testvériség útjában állanak.

2. szám.

Esperes, mint a diszközgyűlést vezető elnök, felhívja Bán István lelkészi jegyzőt, a reformációt megörökítő emlékirat felolvasására.

Egyházmegyei diszközgyűlésünk esperes ur lelkünkben zsongó s a vele egyetértés harmóniájába olvadt megnyitó beszédének hatása alatt az egyházkerületi közgyűlés 377. II—1917. sz. határozatának megfelelően, a következő emlékirattal is kifejezésre óhajtja juttatni ünnepi érzéseit:

„Mi az örök kegyelem Istenének e földi létben mulandó, de ennek multán örökkévalóságra hívott gyermekei, kik a Bihari Református Egyházmegye területén futjuk a mulandóság utjait s törekszünk elhivatásunk örök-boldog hona felé, az emberi lélek meg nem oltható, istenvágyának közvetlenül a nagy Teremtőhöz szárnyalhatását sürgető s mérhetetlen gátak ellenére is újra biztosító hőskor hajnalának négy évszázados emlékünnepe parányiságunk érzetében, lelki alázattal, istenfiúságra méltóztatódhatásunk boldog tudatában, bizodalmas lélekkel visszük háládatos szíviünket, a mi Atyánk elé, kinek kegyelme által tartattunk meg [Ef. 2., 8.] a hálás emlékezés mostani ünnepére.

Megelevülnek előttünk a rég multnak heroikus küzdelmei. Gyászukban, sikerükben az Örökkévaló kegyelmének megannyi bizonyosságai. Évszázadok sűrű homályán át elénk szoborlik a bibliai barát: Luther Márton kérve, követelve az Írás szellemében a halandó emberi hatalmak tiltó gátjain át a halhatatlan lélek közvetlen egybekapcsolódhatását az egyedül állandó hatalommal: Teremtőurával. Látja a lelkünk az ingyenvaló kegyelem theokráciáját valló s megvalósítását életveszedelem árán, életörlő munkássággal, csodás energiával óhajtó, akaró kikényszeríthető Kálvin Jánosunkat.

Hozzájuk társulnak kegyeletes emlékezetünkben magyar hithőseink. A nagy uttörők, a nyugatról támadt világosság első fényszórói, az azt megoltani nem engedő dicső fejedelmek, hatalmas urak éppugy, mint a lelkükbe vett fénnel a bebörtönzés bus éjszakáján s gályákhoz kötöttség sötét próbáin is Istent kereső, benne elnyugvó,

rab-prédikátorok, iskolamesterek. Az Ur kegyelmének ebben a földi létben dicsőségre, gyászra, sikerre, bukásra s az örökkévalóságban megdicsőülésre elválasztott engedelmes eszközei törékeny testben, erős lélek révén törhetetlen edényei. Nyomukban sereglík magyar protestáns népünk századok során, amint bibliás magyarságával „anyanyelvünk bűbáját s méltóságát” sokszor egyedül őrzi a nemzeti öntudatlanság korain, hogy eredetiségében érintetlenül adja át egy jobb, elevenebb, magyar mivoltára többet adó kornak, ... s amint magaalkotta ekklezsiáiban elsajátított jog érzetével kitéphetetlen gyökere volt nemzeti alkotmányos életünk fájának s világító fáklyája jókedvű, áldozatra kész adakozásból épült s fenttartott kis- és nagyiskolái révén, a haladottabb kulturájával kapcsolatba hozott magyar műveltségnek.

Mi is azért, minthogy az Örökkévaló kegyelme sok bizonyosságának fellege borul ránk [Zsid. 12. i.] a multból, — bár a jelenben harci szekerek dübörgő zaja adja tudunkra, hogy az ember-világ nagy része dicstelen versenyben szaggatja magáról ujólag a szeretet Istenének képét, ... bizodalmas hittel várunk ... Isten segedelmével munkáljunk egy jobb kort, melyben a nagykegyelmű Isten által istenfiuság méltóságára hivatott ember a békesség fejedelmét vallja Mesterének s a négyszázaddal ezelőtt láncaitól megszabadított Írásból elősugárzó krisztusi szellemét a lelkek millióiban is élővé teszi s ezzel hozz igazán kedves áldozatot, egy eljövendő boldogabb jubileumon, az örök Szeretet Istenének!

Némi bizonyosságául annak, hogy az Isten országa buzgó szerelmében égett, emésztődött reformátorok s hitben buzgó ősök, nem egészen méltatlan utódainak bizonyulni komoly törekvésünk: emlékezet okáért is ideiktatjuk a Bihari Református Egyházmegyénk ily célú munkásságát biztosítani hivatott szerveit és intézményeit, amint következik:

I. Egyházközségek.

Artánd	fentart 1 templomot, 2 iskolát,			
Berettyószentmárton	"	1	"	2 "
Bihar	"	1	"	4 "
Eiharkeresztes	"	1	"	5 "
Biharpüspöki	"	1	"	5 "
Biharszentjános	"	1	"	3 "
Bors	"	1	"	2 "
Bojt	"	1	"	2 "
Csökmő	"	1	"	5 "
Darvas	"	1	"	1 "
Élesd	"	1	"	— "
Fugyivásárhely	"	1	"	— "
Fugyi	"	1	"	— "
Furta	"	1	"	3 "
Hegyközcsatár	"	1	"	2 "
Hegyközkovácsi	"	1	"	2 "
Hegyközpályi	"	1	"	1 "
Hegyközszáldobágy	"	1	"	2 "
Hegyközüjlak	"	1	"	2 "
Kismarja	"	1	"	4 "
Kisszántó	"	1	"	1 "
Körösjenő	"	1	"	— "
Mezőtelegd	"	1	"	— "
Mezőtelki	"	1	"	— "
Nagykakucs	"	1	"	— "
Nagykerek	"	1	"	3 "
Nagyszántó	"	1	"	1 "
Nagyvárad	"	2	"	1 imahá-
				zat és 1 gyakorló iskolát,
Nyüved	fentart 1 templomot, 2 iskolát,			
Örvénd	"	1	"	2 "
Paptamási	"	1	"	2 "
Pelbárhida	"	1	"	1 "
Pósalaka	"	1	"	1 "
Pusztajlak	"	1	"	2 "
Rév	"	1	"	— "
Siter	"	1	"	2 "
Szalárd	"	1	"	— "
Told	"	1	"	1 "
Zsáka	"	1	"	4 "

Jákóhodos	fentart	1	templomot	iskolát,
Váncsod	"	1	"	3 "
Váradles	"	1	"	— "

Összesen 42 egyházközség fenntart 43 templomot, 1 imaházat, 74 iskolát.

II. Egyházmegyei tisztviselők.

Esperes; Sulyok István, nagyváradai lelkész.

Gondnok: Kurovszky Ferencz kir. főügyész Kassán.

Lelkeszi tanácsbírák:

Csák Máté nagyváradai lelkész.

Lévai Mihály nagykeréki "

Surányi Lajos szalárdi "

Major Gyula paptamási "

Kiss Antal bszentmártoni "

Konrád Géza váradlesi "

Világi tanácsbírák:

K. Nagy Sándor nyug. kir. ítélőtáblai bíró,
Budapest.

Dr. Miskolczy Ferenc nyug. főispán, Nagy-
várad.

Tatár Zoltán berettyó vizszabályozó társulati
igazgató, Nagyvárad.

Dr. Szegedy Lajos kir. ítélő táblai bíró, Nagy-
várad.

Lukács Ödön Nagyvárad város főjegyzője s
polgármester helyettese.

Dr. Thúry László Nagyvárad város tiszti fő-
ügyésze.

Lelkeszi jegyzők; Bíró Ferencz örvéni,
Bán István bojti lelkészek.

Világi jegyzők: Dr. Morvay Zsigmond ügyvéd és
országgyűlési képviselő, Nagyvárad.

Dr. Szunyogh Pál ügyvéd, Nagyvárad.

Egyházmegyei pénztárnok és orsz. lelkész nyug-
és gyámintézeti pénzkezelő: Konrád Géza.

Egyházmegyei lelkész gyámintézeti pénztárnok:
Lévai Mihály.

Egyházmegyei ügyész: Dr. Thury Kálmán ügy-
véd s ügyvédi kamarai elnök, Nagyvárad.

Levéltárnok: Sulyok István, nagyváradai lelkész.

III. Bizottságok.

Közalapi bizottság.

Elnök: Sulyok István.
Tagok: Csák Máté.
Dr. Thúry Kálmán
Póttagok: Lévai Mihály,
Lukács Ödön.
Előadó: Konrád Géza.

Missió bizottság.

Elnök: Sulyok István,
Tagok: Csák Máté,
Konrád Géza,
Kulcsár Endre,
Dr. Szegedy Lajos.

Nyugdíj bizottság.

Elnök: Sulyok István.
Tagok: Csák Máté,
Lévai Mihály,
Tatár Zoltán,
Dr. Thúry László.
Póttag: Varga Gedeon.
Előadó: Konrád Géza.

Egyházmegyei számvevőszek.

Elnök: Konrád Géza.
Tagok: Molnár Vince,
Szücs László,
Varga Gedeon,
Könyves János.

Tanügyi bizottság.

Elnök: Kiss Antal.
Tagok: Lévai Mihály,
Major Gyula,
Tatár Zoltán
Dr. Szegedy Lajos,
Nagy Vilmos,
Konrád Géza,

Szabó Bertalan,
 Szücs László,
 Erős Károly,
 Barcsai Károly,
 Farkas Elek,
 Gyáni Ferencz,
 Osváth Pál,
 Váry András,
 Kathó Ferencz.

IV. Jótékony és közművelődési intézmények.

1916. december 31.

1. Egyházmegyei lelkeszi gyámin- tézet. Tőkéje	K 152.068·80
2. Egyházmegyei tanító gyáminté- zet. Tőkéje	K 25.764·99
3. Tanítóegyesületi segélypénztár	K 4.205·51
4. Lelkész temetkezési egyesület	K 852·88
A nagyváradi református tanítónő képző intézet, internátással kapcsolatban. Vagyona	K 500.054.—

rö
eg

V. Alapok, alapítványok.

1916. december 31.

1. Révi missiói alap, a mindenkori révi lelkész fizetés pótlására	K 1,985·90
2. Nagytótfalusi alap, a megszűnt nagytótfalusi református egy- házközség vagyonából	K 21.627·16
3. Dr. Imre Sándor-alap, melynek kamataiból szegény egyházköz- ségek építkezésben segélyez- tetnek	K 4.491·88
4. Özv. Baross Gáborné alap, mely- nek kamatai szegény lelkészi özvegyek támogatására szolgál	K 4.000—
5. Egyházmegyei könyvtár alap, a lelkészi könyvtár szervezésére	K 2.929·55

VI. Az egyházmegye 1917-ik évi költségelő- irányzatában

összes szükséglet --- --- K 7,316.63
összes fedezet --- --- K 7,316.63

Az Isten országa érdekében buzgó munkálkodásra serkentse egyházmegyénk elősorolt szerveit, intézményeit s minden alkotó tagját a négyszázados áldott reformáció szelleme."

3. szám.

Ünnepélyes emlékezésünk maradandó jellegüvé rögzítése céljából Esperes ur indítványára elhatározza egyházmegyei diszközgyűlésünk, hogy:

1. a nagyváradai tanítónő-képző-intézet részére 2000 [kettőezer] K alapítványt tesz, hogy annak kamatai a bihari ref. egyházmegyei szegény református gyermekek neveltetésére fordíttassanak.

2. A nagyváradai Protestáns Árva-ház javára 5000 [ötezer] K ágyalapítványt létesít olyan árvák számára, a kiknek fenntartója a bihari ref. egyházmegye kötelékébe tartozott s a háboruban életét vesztette. A két jubileumi alapítványi 7000 kor. tőkéjének előállítása céljából kötelezi az egyházközségeket, hogy jelenlegi egyházmegyei közigazgatási járulékaikat lélekszám után az eddigi rendes 2 fillér helyett 4 fillérben fizessék meg.

4. szám.

K. Nagy Sándor tanácsbíró indítványára a disz-

községülés határozatilag kimondja, hogy az esperes megnyitó beszéde kinyomattassék s a jegyzőkönyvbe mellékleteként beiktattassék.

5. szám.

Esperes ur imádságával egyházmegyei diszközségülésünket bezárta.

K. m. f.

Sulyok István,
elnök.

Bán István,
jegyző.

Hitelesítők:

A

BIHARI REF. EGYHÁZMEGYE

NAGYVÁRADON

1917. ÉVI SZEPTEMBER HÓ 23-ÁN TARTOTT

RENDES ŐSZI KÖZGYŰLÉSÉNEK

JEGYZŐKÖNYVE.

KIADTA :

AZ EGYHÁZMEGYE.

NAGYVÁRAD
BÉRES KÁROLY KÖNYVNYOMDÁJA
1917.

A bihari református egyházmegye 1917. évi szeptember hó 23-ik napján, Nagyváradon tartott rendes őszi közgyűlésének

JEGYZŐKÖNYVE.

Jelen vannak: Sulyok István esperes, Kurovszky Ferenc e. m. gondnok elnöklete alatt:

Lévay Mihály, Surányi Lajos, Major Gyula, Kiss Antal, Konrád Géza lelkészi,

K. Nagy Sándor, Dr. Szegedy Lajos, Dr. Thury László és Lukács Ödön világi tanácsbírák;

Bán István lelkészi, Dr. Szunyogh Pál és Dr. Morvay Zsigmond világi jegyzők

Konrád Géza e. m. közig. pénztárnok;

Nagy Vilmos tanárképviselő a nagyváradi tanítónő-képző intézet részéről

Eröss Károly tanítóképviselő.

Az egyházközségek képviselőiben:

Ártándról: Nagy Ferenc g.

Berettyószentmártonból: Kiss Antal l., Veres József g.

Biharról: Tarnóczy Lajos l., Szabó Lajos g.

Biharkeresztesről: Szigeti Elek l., Balla Lajos g.

Biharpüspökiből: Balajthy Jenő l., Szücs Lajos g.

Biharszentjánosról: Könyves János l., Király Lajos g.

Bojtról: Bán István l., ifj. Nagy János g.

Borsról: Bagoly Bertalan l., Isza Lajos g.

Csökmőről: Szabó Bertalan l., ifj. Kiss József g.

Darvasról: Molnár Vincze l., Bartha Sándor g.

Élesdről: Vaday Béla l.

Fugyiből: Nagy Elek l., Szakács Gáspár g.

Fugyivásárhelyről: Varga Gedeon l., Belfenyéri Lajos presbyter.

Furtáról: Juhász Sámuel.

Hegyközcseréről: Szücs László l., Szilágyi Lajos g.

Hegyközkovácsiból: Szokolay Béla l., Harsányi József g.

Hegyközpályiból: Fördös Dezső l., ifj. Asztalos Lajos g.

Hegyközsáldobágyról: Bokros Benedek l., Lakatos József g.

Hegyközüjlakról: Szentimrey Dániel l., Szentesy István g.

Jákóhodosról: Szabó István l., Kállai Sándor g.

Kismarjáról: Molnár Zoltán l., Egeressy János g.

Kisszántóról: Babicsák József l., Tóth Lajos g.

Köröskisjenőről: Székely Ernő l., ifj. Lőrincz Mihály g.

Mezőtelegről: Baka Béla l., Szilágyi István g.

Mezőtelkiből: ifj. Nyeste István l., Nagy Lajos g.

Nagykakucsról: -----

Nagykerekből: Lévy Mihály l., Dr. Pappszász József g.

Nagyszántóról: ----- Szolga Imre g.

Nagyváradról: Sulyok István l., Máté Lajos és Sinka László presbyterek.

Nyüvedről: -----

Örvéendről: -----

Paptamásiból: Major Gyula l., Tóth Károly g.

Pelbárthidáról: Holkó József l., Máté József g.

Pósalakáról: Sipos János l., Albert Mihály g.

Pusztajlakról: Doma Gyula l., Jakab Imre g.

Révről: Kulcsár Endre l., Géczi Mihály g.

Siterről: Barcsa Mihály l., Nagy József g.

Szaládról: Surányi Lajos l., Kovács Imre g.

Toldról: Németh István l., Szántó Ferenc g.

Váncsodról: Bethlendy Sándor l., Ujhelyi László g.

Váradlesről: Konrád Géza l., Finta János g.

Zsákáról: Falusy Sándor l., Báró Vay László főg.

93. szám. Sulyok István esperes a megjelentek szíves üdvözlésével

a gyűlést megnyitja.

94. szám. A közgyűlés tagjai megbízó leveleiket átadván, miután ezek rendben találtattak :

a szavazati joggal bírók névsora megállapított, felolvastatott ezzel a törvényes megalakulás megtörtént.

g.
g.
08
g.
g.
g.
a

95. szám. Távolmaradásukat kimentették ; Tatár Zoltán világi tb. Biró Ferenc lelk. jegyző, Dankó Sándor ártándi lelkész, Dr Thury Kálmán e. m. ügyész.

Községgyűlés nevezettek távolmaradását igazolja. Távolmaradásukat előre nem mentették ki : Dr. Miskolczy Ferenc világi tb. az élesdi, furtai, nyüvedi, örvéni gondnokok és a nyüvedi lelkész.

Községgyűlés az esperest megbizza, hogy a távolmaradottakkal szemben a vonatkozó szabályzat szerint járjon el.

96. szám. Az esperes indítványára, hogy a mai diszkekgyűlést megelőző istentiszteleten fungált Szücs László hegyközcsatári lelkésznek községgyűlésünk mondjon köszönetet

Egyházmegyei községgyűlésünk az indítványt elfogadja s egyben az istentiszteleten elhangzott egyházi beszédet mostani jegyzőkönyve mellékleteként kinyomatni rendeli.

97. szám. A szavazatbontó bizottság jelenti, hogy az egyházmegyei községgyűlésnek 18—1917 sz. határozatával a megüresedett egyik lelkészi és két világi jegyzői állásra elrendelt szavazás alkalmával 39 egyházközségből 44 érvényes szavazat adatott le. A bojti, kisszántói és siteri presbytériumok szavazatai nem érkeztek be; a jákóhodosi egyház pedig szabálytalan szavazatot küldött, mivel az csak a lelkész aláírásával volt ellátva. A 44 elfogadott érvényes szavazatból a lelkészi jegyzői állásnál Bán István bojti lelkész 28, Szücs László hegyközcsatári lelkész 14, Varga Gedeon fugyivásárhelyi lelkész 2 szavazatot nyert s így abszolút többséggel Bán István bojti lelkész választatott meg.

A két világi jegyzői állásnál Dr Szunyogh Pál nagyváradi ügyvéd 34, Dr Morvay Zsigmond országgyűlési képviselő nagyváradi ügyvéd 32, Bartos Adorján cséffai főszolgabíró 22 szavazatot nyervén, a két világi jegyzői állásra abszolút többséggel Dr Szunyogh Pál nagyváradi ügyvéd és Dr Morvay Zsigmond országgyűlési képviselő és nagyváradi ügyvéd urak választattak meg.

Az egyházmegyei közgyűlés a választás eredményét örömmel veszi tudomásul; Bán István, Dr Szunyogh Pál és Dr Morvay Zsigmond urakat megválasztott jegyzőknek nyilvánítja ki és egyben felhívja őket a hivatali eskü letételére. Ezzel kapcsolatban megbizsa az elnökséget, hogy a szavazatot nem küldött bojt, kisszántói és siteri egyházak ellen az eljárást az em. szabályrendelet értelmében indítsa meg és a jákóhodosi egyházat hívja fel annak igazolására, hogy a szavazatot a gondnok miért nem írta alá

Bán István lelkészi, Dr Szunyogh Pál és Dr Morvay Zsigmond világi jegyzők hivatali esküjüket leteszik és az esperes szíves üdvözlő szavai után tisztjüket elfoglalják.

98. szám. Olvastatott a tiszántuli egyházkerületnek 25—1917. sz. közgyűlési határozata, mely az orsz. lelkészi nyugdíjintézet özvegyi- és árva segélynek tovább emelése céljából az egyházmegyék nyilatkozatát beklvánja.

Közgyűlésünk a változott nehéz megélhetési viszonyok következtében szükségesnek tartja az orsz. lelkészi nyugdíjintézeti özvegyi illetménynek 1200 K, a teljes árva illetményének 300 K s az apátlan árvák illetményének pedig 200 K-ban megállapítását. De az ekként előálló hiány fedezetére a lelkészek teherbíró képességének méltányos figyelembevétele mellett az eddigi évi tagdíjnak csak egy százalékkal való emelését véli keresztülvihetőnek, valamint az egyházközségek fentartói járulék címen a jelenlegi két százalék helyett két és fél százalékot fizetnének. A fölemelt járulékok után még fedezetlen hiány vagy közalapi további segélyek, vagy esetleg az államsegély föl-emelésével biztosíthatnák.

99. szám. Olvastatott a 267—1917. sz. egyházkerületi határozat a Hegedüs Sándor cégek a népisk. ifjuság és tanítói könyvtári járulékoknak évi kontingálása tárgyában.

Az egyházmegye közgyűlése a szerződéses cégeknek azt a kimutatását, amelyben az egyes egyházközségek évi járulékaival s ennek alapján az eddigi befizetések és hátralékok végösszegét megállapítja, minthogy a kimutatásra vonatkozólag minden érdekelt egyházközség a maga észrevételét még nem terjesztette elő — tételenként bírálgatását nem kívánja, hanem arra a következő tiszteletteljes előterjesztést teszi.

1. Minthogy a népisk. ifj. és tanítói könyvtárra vonatkozó szerződést az egyh. ker. közgyűlés csak 1911. évi decemberi közgyűlésben fogadta el, akkor tehát, midőn az iskolai beiratások már befejezést nyertek, ez évi járulékok kezdetül ez a tanév nem szolgálhat, minél fogva a fizetési kötelezettség csak az 1912—13-ik tanévvel kezdődjék.

2. Az évi járulékok megállapítására nézve 3. tanév átlagvéve nem volna igazságos, mert ezek az esztendőök még nagyobb részben az iskoláztatást illetőleg normálisnak tekinthetők, míg a háborus években már épen a miniszteri rendelkezések folytán olyan nehézségek állottak elő, amelyek lényeges befolyással vannak az átlagszámra. Ha pedig arra gondolunk, hogy a szerződés fentállása idejében érezhetően jelentkezik a születések megcsappanása következtében a tanulók létszáma ennél fogva egészen jogtalan lenne, ha az egyházközségek már most olyan alapon köteleztetnének az évenkénti fizetésre, mely a valóságban ma sem állhat meg, a jövőben pedig még kevésbbé.

3. Egészen önkényes a szerződéses viszonyban levő cég részéről az az eljárás, hogy egy tanévi beírási illetmény kikapcsolásával az összes beírási díjakat követeli. Ez ellenkezik a cég által is elfogadott több irányu engedménnyel, így pl. a kölcsönös megállapodással elfogadott szaklapok, egyh. ker. térkép és így nemcsak a könyvszekrények a beírási díjból fedezhetők, valamint az évenkénti beíratásnál a növendékek bizonyos percentje a díjfizetés alól is felmenthető. Annál inkább önkényesnek tűnik fel ez az eljárás, mert a 17—1916. sz. egyházker. határozattal elfogadott pótszerződés mindezeket illetőleg határozott rendelkezéseket foglal magába.

Mindezeknél fogva az egyházmegye közgyűlése elfogadhatatlannak és az egyházközségekre nézve sérelmesnek tartja úgy a kontingálás alapján a fizetést valamint azt is, hogy az egyházközségek magával az egyházkerületi pénztárral szembe kerüljenek adós és hitelező viszonyába, hanem a régebbi jogerős egyházkerület határozata alapján javasolja, hogy a mindenkor évi járulékokat az egyhm. hatóság, illetőleg végső fokon az egyházkerületi elnökség állapítsa meg minden év november 15-ig és az évi törlesztések ezen az alapon alig szigorubb ellenőrzésben részesüljenek.

100. szám. A 277—1917. sz. egyházkerületi határozatának megfelelően tudomására hozza közgyűlésünk az iskola fenntartó egyházaknak, hogy

az ujonnan kinevezett esküt nem tett katonatanítók illetményei az 1916 évi 4438. sz. M. E. rendelet értelmében már kiutalhatók.

101. szám. A 280—1917. sz. egyh. kerületi hatá-

rozat kimondja, hogy az iskolafenntartó egyházak a „Tanítók Lapját” járattatni s a pályázati hirdetéseket e lapban közzétenni tartoznak, a nagyon szegény egyházak e kötelezettségek alóli felmentését a püspök ur állapítja meg s hogy az adósegélyes egyházak cbbeli szükségletének elismerésére az egyetemes konventnél lépéseket tesz.

Közgyűlésünk a fenti határozatban foglaltakra az iskolafenntartó egyházak figyelmét felhívja.

102. szám. A 69—1917. sz. egyházkerület határozat értelmében felhívja közgyűlésünk az e. m. számvevő széket,

hogy azokból az egyházakból, melyek a nyert tökesegélyt a felhasználásig gyűmölcsözőleg helyezték el, az elhelyezésre vonatkozó eredeti okmányokat a számadások megvizsgálása alkalmával követelje be, azokat gondosan vizsgálja meg s a szükséghez képest intézkedést igénylő esetekben az esperesi hivatalnak tegyen jelentést.

103. szám. Sulyok István esperes beterjeszti jelentését az egyházmegye 1916. évi vallás erkölcsi és anyagi állapotáról.

A nagy gonddal és körültekintéssel készített jelentést közgyűlésünk tudomásul veszi, jegyzőkönyvébe iktatja, a jelentést beterjesztő esperesnek köszönetét tolmácsolja s vonatkozó határozatait a következőkben hozza meg :

1. Felhívja közgyűlésünk a lelkészeket, hogy főleg ott, ahol állami és községi iskolák vannak az ifjúsági és gyermek istentiszteletet multhatatlanul vezessék be.

2. Mivel az urvacsorával élők száma az egyházmegye lélekszámához képest kevésnek mondható: felhívja közgyűlésünk a lelkészeket, tanítókat és általában a

presbyteriumokat, hogy a vallásos közöny megszüntetése céljából minden eszközt meg-
ragadni s a gyülekezeti tagok előtt család-
jaikkal együtt jó példával előljárni igye-
kezzenek.

3. Felhivja közgyűlésünk a lelkésze-
ket, hogy a sektariusokról, felekezeten
kívül állókról és törvénytelenül együtt
élőkről pontos és számszerű adatokat
mutassanak ki az egyházlátogató jegyző-
könyvbe.

4. Figyelmezteti közgyűlésünk a ván-
csodi egyház lelkészét, hogy vegyes há-
zasságok körül az egyházkerületi szabály-
rendelet utasításait pontosan tartsa be.

5. Mivel egyik-másik helyen illeték-
telen anyakönyvelés fordul elő, főleg a
halottaknál: tisztelettel kéri közgyűlésünk
az egyh. ker. közgyűlést, hogy világos
és kötelező rendelkezést adjon ki arra
nézve, hogy mely esetekben szükséges
illetékes anyakönyvvezetés céljából az
anyakönyvi adatok kiszolgáltatása ugy a
keresztelési, halotti, mint az esketési anya-
könyvekből.

6. Mivel több egyházközségben elő-
fordult, hogy hiveink halottaknapján a si-
rokat kivilágították: felhivja közgyűlésünk
a lelkészeket és a presbyteriumokat, hogy
a tiszta református hitelvi felfogás meg-
védelmezése s az ezzel ellenkező szoká-
sok kiküszöbölése körül a leghatékonyab-
ban járjon el.

7. Felhivja közgyűlésünk a lelkésze-
ket és tanítókat, hogy az egyházhoz való
tartózandóság és a felekezeti öntudat fel-
ébresztése és erősítése céljából főleg a
téli időszakban vallásos felolvasásokat
tartsanak.

8. Figyelmezteti a fugyii és jákó-
hodosi presbyteriumokat s felkéri, hogy a

vallásos irányu lapok terjesztése érdekében minden tőlük telhetőt tegyenek meg.

9. Mivel az egyházközségi közgyűlés a presbyterium létszámához képest szabálytalan Ártádon, Biharpüspökiben és Hegyközcstáron: utasítja közgyűlésünk nevezett egyházak presbyteriumait, hogy a kiigazítást haladéktalanul eszközöljék s ennek megtörténtét az esperesi hivatalnak f. évi november hó 1-ig jelentsék be.

10. Utasítja az ártándi és biharpüspökii lelkészeket, hogy az egyh. III t.-c. 4. §-ában előirt rovatos kimutatást készítsék el s a f. évi december hó 15-ig megerősítés végett az esperesi hivatalhoz terjesszék be.

11. Utasítja a borsi, csökmői, hegyközpályi, nagyszántói, siteri, zsákai és váncsodi egyházak presbyteriumait, hogy ingatlanaik telekkönyvvezetését haladéktalanul eszközöljék az e tekintetben már megbizást nyert egyházmegyei ügyésszel együtt s jelentéseiket az ügy miben állásáról az egyházmegyei közgyűlésnek tegyék meg.

12. Utasítja a pelbárthidai és pósaleki egyházak presbyteriumait, hogy tanítóik díjleveleit megerősítés végett a legközelebbi közgyűlésre terjesszék fel.

13. Az egyházlátogató küldöttség több egyh. községben erős kifogásokat tett az egyházi épületek elhanyagolása miatt. Mint-hogy az épületek karbantartása nemcsak az egyházközségek elsőrendü érdeke, hanem az egyházi törvények által rendelt kötelesség is: ennélfogva a presbyteriumok általában figyelmeztetendők, hogy a jelenlegi nehéz építkezési viszonyok között is az egyházi vagyon megőrzése körül a legnagyobb gondossággal járjanak el

14 Jákóhodoson és Mezőtelkiben a lelkészi, Borson pedig a tanítói fizetés a múlt évről eddig hiánytalanul nem szolgáltatván ki, az illető egyházközségeket a hátralék haladéktalan kifizetésére s az érdekelt tisztviselőket pedig az ennek megtörténtét igazoló jelentésre felhívja közgyűlésünk.

15. Tekintettel azon igen szomorú és tarthatatlan állapotokra, miszerint a fugyii egyházközségben a lelkész és egyházi tagok között a békés egyetértés teljesen hiányzik, minek következtében sem a presbytérium sem az egyháztagnak nem teljesítik egyházuk iránti kötelelességeiket ami pedig az egyház feltétlen romlását hozza magával: megbizsa közgyűlésünk az elnökséget, hogy nevezett egyházban a vizsgálatot tegye folyamatba annak megállapítása végett, hogy micsoda tények és esetek idézték elő e tarthatatlan helyzetet; egyben felhívja az esperest, hogy a vizsgálat eredményét a legközelebbi közgyűlésre terjessze be.

16. Figyelmezteti közgyűlésünk a toldi presbyterium és közgyűlés tagjait, hogy letett esküjükhöz hiven, az egyházi közgyűlésekre pontosan eljárni s az egyházépítő munkában hivatásuknak megfelelően résztvenni szoros kötelelességeiknek ismerjék, mivel hanyagságuk, vagy mulasztásaik folytán bekövetkezendő károkért az egyház I. t.-c. 46. §-a értelmében anyagiilag is felelősek.

17. Mivel a jákóhodosi egyházban az egyházlátogató küldöttség jelentése szerint a magtári alapvagyon csak számadás szerint van meg, amennyiben a kamathátralékok elveszett követeléseknek tekinthetők: megbizsa közgyűlésünk az esperest, hogy a számvevőszék egy ki-

1
szaki

Nagy

A

tett in
lenten

1

gyűlés

szazaz

való f

sz. ha

csönre

mutat

vissza

bérbe

presby

a has

enged

közsz

elől a

nak a

séglet

előír

lehető

küldött tagja által állapítsa meg, hogy mennyi a kintlevőség és a veszendőbe levő vagyonért kit terhel a felesség.

Tekintettel arra a körülményre, hogy a bajti fiu, a zsákai nagyobb leány, továbbá a hegyközkovácsi, hegyközpályi és toldi vegyes iskolák tanítói még csak minimális eredményt sem tudtak felmutatni, sőt hegyközkovácsiban a növendékek tudatlansága egyenesen megbotránkoztató: szigorúan figyelmezteti közgyűlésünk nevezett iskolák tanítóit, hogy tanítói kötelességeiket lelkiismeretes pontossággal teljesítsék, mert ellenesetben a legszigorubban fegyelmi eljárást fogja velük szemben alkalmazni.

104. szám. Az esperes beterjeszti következő időszaki jelentését:

Nagytiszteletű s tekintetes egyházmegyei közgyűlés!

A legutóbbi közgyűlés óta az elnökségi hatáskörben tett intézkedésekről a következőkben van szerencsém jelenteni:

1. a) A darvasi egyházközségnek a f. évi tavaszi közgyűlésünkhöz a lelkész részére erre az esztendőre megszazott 600 korona háborus segély rendkívüli adóval való fedezése tárgyában fölterjesztett kérelmét 53-1917. sz. határozattal azzal méltóztattott visszaadni, hogy a kölcsönre vonatkozólag ajánlatot szerezzen be, a fedezet kimutatása kapcsán jóváhagyás végett új határozattal terjessze vissza. Mivel időközben az egyházközség temetőjének haszonbérbe adásával, nem remélt, igen tekintélyes összeget ért el a presbyterium, azzal a kéréssel fordult az elnökséghez, hogy a haszonbérből a lelkész háborus segélyének kifizetését engedélyezze. Tekintve, hogy a haszonbér az egyházközség közszükséglete céljára fordítható, az elnökség a kérelem elől annál kevésbé zárkózhatott el, mert a belkivatalnokoknak a rendkívüli időben való segélyezése szintén közszükségletnek tekintendő s amennyiben azt a segélyt a költségelőirányzat egyéb szükségletének érintése nélkül folyósítani lehetett, az egyházmegye elnöksége a hozzájárálást megadta.

b) A furtaí egyházközség pénztári készlet hiányában folyó szükségleteinek fedezésére a törvényes eljárás szoros betartása mellett az egyház tulajdonát képező és kezelése alatt álló „Szegény alap”-jából szabályszerű adóslevél mellett 600 K ideiglenes kölcsönként való felhasználására engedélyt kért. Amennyiben a kérelem az egyh. I. t.-cz. 15. §. d. pontján alapult és indokolt volt, az elnökség a 600 K-nak felhasználását azzal engedélyezte, hogy az ideiglenes kölcsön legkésőbb ez évi dec. hó 31-ig visszafizetendő s ennek megtörténte az esperesi hivatalnak azonnal bejelentendő.

c) A kismarjai egyházközség törvényszerű presbyteri és egyházközségi határozatok bemutatatása mellett a saját kezelése alatt levő alapokból 500 K ideiglenes kölcsön felvételének engedélyezését kérelmezte, hogy hivatalnokainak fizetését kiszolgáltathassa, mivel az egyházi adóból bevétele a nyári hónapokban egyáltalában nincsen. Az elnökség a kérelmet a folhozott indokra akképen teljesítette, hogy a mennyiben a szükséges összeg több alaptól kölcsönöztetnék, a hitelező alap részére az esedékes kamatok biztosításával adóslevél állítandó ki és e kölcsön legkésőbb f. évi december hó 31-ig hiánytalanul visszafizetendő, amelynek megtörténtéről az esperesi hivatalt a presbyterium értesíteni köteles.

d) A köröskisjenői egyházközség halaszthatatlan költségelőirányzati tételeinek fedezhetése végett a rendes egyházi adóból visszatérítendő 400 K ideiglenes kölcsön felvételét kérte, mert pénztárában a szükséges pénz rendelkezésére nem áll. A kölcsönt saját kezelése alatt levő alapjából venné föl, amelynek javára a takarékpénztári kamatot biztosítani kész. Az indokolt kérelmet az elnökség teljesítvén, kötelezte az egyházközséget adóslevél kiállítására és a kölcsönnek f. évi december hó 1-ig visszafizetésére.

e) A váncsodi egyházközség a f. évi tavaszi egyház-megyei közgyűléstől 1100 K ideiglenes kölcsön felvételét kérte. A közgyűlés a kérelmet több oknál fogva nem teljesítette, hanem utasította a kérelmező egyházközséget a kölcsön idejének, feltételeinek bejelentésére, valamint a hitelező pénzintézet megnevezésére. A presbyterium és egyházközségi közgyűlés, előbbi 28/1917., utóbbi 214/1917. sz. határozatai szerint a kölcsön a Váncsod-községi hitelszövetkezettől $8\frac{1}{4}\%$ -al 2 évre veszi fel s fedezetül az egyházi

adót é
%-os
hiánya
határo
házke
enged
Az al
zatáva
egyhá
A kö
köréb
gos j
előzet
ségek
?
megy
lak re
értői
lakás
mert
amely
igény
viheti
anya
aki is
egyik
a pre
zeten
javas
az Á
fedez
enge
káját
felett
kölcs
szab
és é
kész
sábó
hogy
mélt

adót és egyházi adóintézkedéseket jelöli meg. Mivel a 8 $\frac{1}{4}$ %-os kamat túl magas és az újabb határozatnak alaki hiányai voltak, az egyházmegye elnöksége a 64/1917. sz. határozat értelmében nem járhatott el, a kérvényt az egyházkerületi közgyűléshez sem terjesztette fel; az elnökségi engedély ki nem adhatásáról a presbyteriumot értesítette. Az alaki hiányok pótlásakor azonban 37/1917. sz. határozatával a presbyterium a kölcsön felvételét bejelentvén, az egyházmegye elnökségének bejelentése szükségtelessé vált. A kölcsön ügyet tehát az egyházmegyei közgyűlés hatáskörébe utalja át, hogy az engedélyezést illetően az utólagos jóváhagyás tekintetében, mivel az I. t.-cz. 15. §. d. pontja előzetes engedély kérése nélkül is felhatalmazza az egyh.-közsegeket ideiglenes kölcsön felvételére, határozni méltóztassék.

2. A borsi egyházközség az 56/1917. sz. egyházmegyei határozattal 2900 K kölcsön felvételére a lelkészlak renoválásra engedélyt nyert. Időközben azonban szakértői szemle foganatosítása folytán kitűnt, hogy a lelkészlak az eredetileg tervezett módon nem javítható meg, mert az épület minden részében oly súlyos bajok vannak amelyeknek helyrehozatala nagyobb mérvű munkát igényel s elfogadhatólag csak nagyobb anyagi áldozattal vihető keresztül. Tekintve az egyházközség jól felfogott anyagi érdekeire, valamint a lelkész tarthatatlan helyzetére, aki ideiglenesen kénytelen volt lelkészlak hiányában az egyik tanítói lak üres szobájában vonni meg magát, — a presbyterium igen bölcsen belátta, hogy e lehetetlen helyzeten csak úgy segíthet, ha a lelkészlakot a szakértőileg javasolt módon javítja meg. Miután a tervet és költségvetést az Államépítészeti hivatal felülvizsgálta és helyben hagyta, a fedezetre vonatkozóan is elfogadhatóan határozott, megengedtem, hogy a presbyterium a lelkészlak sürgős munkáját megkezdhesse s addig is, míg a kölcsön részében a felettes egyházi hatóság döntése következne, ideiglenes kölcsönrel segítsen magán. Az állandó kölcsönre hozott szabályszerű határozatok alapján az ideiglenes kölcsönt és építkezést engedélyeznem kellett, mert különben a lelkész annál inkább hajléktalan marad, mivel ideiglenes lakásból is ki kellett szep. 1-én költözködni. Minélfogva kérem, hogy rendkívüli helyzettel indokolt intézkedésemet jóváhagyni méltóztassék.

3. A hegyközkovácsii egyházközség már az 1914. évi szeptemberi közgyűlésünknek bejelentette, hogy Felföldi Lajos ottani lakosnak a 423. sz. betétben foglalt házas telkét a második iskola és tanítói lak céljaira szóbeli szerződéssel megvette s egyben az iskola és tanító lakásul átalakítandó épületre nézve az államépítészeti hivatal által felülvizsgált és elfogadott tervet a költségvetéssel együtt bemutatta. A szóbeli adás-vételt igen természetesen az egyházmegyei közgyűlés nem hagyhatta jóvá, de az építkezési tervet bizonyos feltételek mellett engedélyezte. Miután a f. évi július hó 10-én az adás-vételi szerződés az egyházmegyei ügyész úr utasításainak értelmében létrejött, hogy a második iskola, melyet úgy az állam, mint az egyházi hatóság folyton sürgetett, az 1917/18-ik tanévvel hivatását megkezdhesse, engedélyeznem az átalakító munkát, amelyre az egyházközségnek fedezete kéznél volt, csak attól kellett a mai nehéz időkben eltekintennem, hogy árlejtésen adassék ki a vállalat, minthogy az egyházközség a jelen viszonyokhoz képest elég kedvező szerződést köthetett. Különben a tanév kezdetéig rendelkezésre álló időt is figyelembe kellett vennem s így a bizonytalan árlejtés meghirdetését, ami Borson sem volt lehetséges, mellőztem. Ezt az intézkedésemet is méltóztassék jóváhagyni.

4. Bodnár László nagyszántói lelkész tábori lelkészi szolgálatra hivatván be, az egyházközség ellátására nézve Bodnár Gábor és Babicsák József kisszántói lelkész között létrejött egyezségi levelet jóváhagytam és a nagyszántói egyházközségben az összes lelkészi teendők végzésével utóbb nevezett lelkész mindaddig megbízom, míg Bodnár Gábor katonai szolgálatából elbocsátást nem nyer.

5. A felettes egyházhatósági rendelkezés a tanítók mellékfoglalkozásának engedélyezését az esperesre ruházván, tisztelettel jelentem be, hogy Kuky Zoltán bihari, Kolozs Károly ártándi, Bartha András és Nánássy Gizella tanítóknak ebben az irányban hozzám beterjesztett kérelmét, az érdekelt iskolaszékek meghallgatása után, teljesítettem, hangsúlyozván, hogy ha tanítói kötelességeik teljesítése körül a legkisebb mulasztás, vagy visszaesés jelentkeznék, — az engedélyt haladéktalanul visszavonom.

6. Azok a nehézségek, amelyek tanügyünket a háborus esztendőkhöz károsan érintették, úgy látszik, hogy az

új tanévben fokozottan lépnek elő. A tanítókarból újabb
behívások történtek katonai szolgálatra s ezek helyettesítése
még ott sem mindenütt érhető el, ahol az iskola fenntartó
egyházközségek anyagi áldozat meghozatalára készek vol-
nának. A kántortanítói állásokra meghirdetett pályázatok
legtöbb esetben meddők maradtak, minélfogva egyes gyü-
lekezetek nemcsak a tanítót, hanem a kántort is nélkülözni
kénytelenek. Ezekre a körülményekre tekintettel hozzájárul-
tam, hogy Bojton és Hegyközpályiban a lelkészek álljanak
az iskola vezetése körül munkába, Kismarján pedig, mivel
a szükséges anyagi erő is hiányzik, engedélyeztem, hogy
a katonai szolgálatot teljesítő tanító növendékei a többi
tanítók között osztassanak meg. Furtán a két katonai szol-
gálatot teljesítő tanító helyettesítésére a presbyterium Szabó
Julia és Némethy Margit okl. tanítónőket választotta meg.

7. Nyilvántartás végett bejelentem, hogy legutóbbi köz-
gyűlésünk óta fizetési fokozatba léptek elő: Albisy Katalin
biharpüspökii tanító II. fiz. oszt. 3. fok, Nyári József nagy-
kerekii kántortanító III. fiz. oszt. 2. fok, Lehóczky Lajos
siteri tanító III. fiz. oszt. 2. fok, Hajdu Imre bihari tanító
kezdőjavadalomra, Bász Anna váncsodi tanító kezdőjava-
dalomra.

8. Őszinte részvétellel hozom közgyűlésünk tudomására
Zsigmond Ferenc nyug. volt ártándi lelkész váratlan el-
hunytát. Az érdemes férfiúnak rövid életrajza jegyzőköny-
vünkben fölveendő. Tisztelettel kérem, hogy ez iránt ren-
delkezni méltóztassék.

9. Ugyancsak kegyeletes emlékezéssel jelentem be
Eszenyi Károly nyug. volt biharkeresztesi tanítónak hosszas
szenvedés után bekövetkezett halálát. Közgyűlésünk hatá-
rozata értelmében az elhunytak életrajza szintén fölveendő
lévén jegyzőkönyvünkbe, egyidejűleg eziránt is intézkedni
méltóztassék.

Az egyházmegyei közgyűlés az espe-
res időszaki jelentését jegyzőkönyvébe ig-
tatja s e jelentés alapján:

1. a) helybenhagyólag veszi tudomá-
sul, hogy az elnökség a darvasi egyház
presbyteriumának engedélyezte, hogy lel-
készenek a f. évi 600 K háborus segélyt

a kedvezően értékesített temetői föld haszonbérletéből fedezze.

b) jóváhagyja az elnökségnek a furtai egyházközség 600 K ideiglenes kölcsönre vonatkozó engedélyét azzal, hogy a nevezett egyház ez ideiglenes kölcsönt legkésőbb f. évi december hó 31-ig visszafizetni s ennek megtörténtét az esperesi hivatalnak bejelenteni azonnal köteles.

c) jóváhagyja az elnökségnek a kismarjai egyház 500 K ideiglenes kölcsönére vonatkozó engedélyét azzal, hogy ez ideiglenes kölcsön a hitelező alapoknak f. évi december hó 31-ig kamataival együtt hiánytalanul visszafizetendő s ennek megtörténte az esperesi hivatalnak azonnal bejelentendő.

d) helybenhagyólag veszi tudomásul az elnökségnek a köröskisjenői 400 K ideiglenes kölcsön felvételére vonatkozó hozzájárulását, de kötelezi az egyházközséget a kölcsönnek f. évi december hó 1-ig kamataival való visszafizetésére.

e) utólagosan jóváhagyja a váncsodi egyház presbytériumának 37—1917. sz. azon határozatát, amellyel 1100 K ideiglenes kölcsön felvételét mondotta ki, de utasítja nevezett egyház presbytériumát, hogy a fedezetül szolgáló hátralék és f. évi egyházi adó beszédése, illetve behajtása körül lelkiismeretes pontossággal járjon el. Sikertelenség esetén a közig. felsőbb hatóságok megkeresését kérje a közvetlenül eljárni köteles helyi közig. hatóság megfelelő szigorú utasítására

Kapcsolatosan ezzel kimondja közgyűlésünk, hogy jóváhagyás nélkül felvett ideiglenes kölcsönök utólagos engedélyezésére ezentul csak különös méltánylást érdemlő, sürgős szükség parancsolta esetben tarthatnak számot a presbytériumok.

2. Jóváhagyja az elnökségnek a borsi lelkészlak halaszthatatlan munkájának megkezdéséhez és az ideiglenes kölcsön felvételéhez való hozzájárulását.

3. Helybenhagyólag veszi tudomásul az elnökségnek a hegyközcsatárii iskola-helyiség és tanítói lakás céljaira vásárolt épület átalakítására nézve tett intézkedését.

4. Jóváhagyja esperesnek a nagyszántói egyházközségben a lelkészi teendők ellátására vonatkozólag tett intézkedéseit.

5. Tudomásul veszi, hogy az esperes a kérelmező tanítóknak a mellékfoglalkozásokra engedélyt adott.

6. Jóváhagyja az esperesnek a katonai szolgálatot teljesítő tanítók helyettesítésére nézve tett intézkedését.

7. Tudomásul veszi, hogy a tanítótestület több tagja magasabb fizetési osztályba lépett elő.

8. Őszinte fájdalommal veszi tudomásul Zsigmond Ferenc nyug. volt ártándi lelkész s e. m. lelkészi gyámintézeti pénztárnok halálának bejelentését, emlékét kegyelettel örökíti meg jegyzőkönyvébe, esperes urat pedig fölkéri, hogy életrajzának megíratásáról gondoskodni sziveskedjék.

9. Ugyancsak részvéttel értesül Eszenyi Károly nyug. volt biharkeresztesi tanító elhunytáról s életrajzának megíratására nézve az e. m. tanítótestület elnökét felkéri.

105. szám. Az esperes beterjeszti a 796—1915. sz. egyházkerületi határozatban foglalt rendelkezésnek megfelelően a bihari egyházmegye területén levő nem hitfelekezetünk középiskolaiban tanuló református növendékek vallásoktatására vonatkozó jelentését.

Egyházmegyei közgyűlésünk a jelentést a jelentést tudomásul veszi s az egyházkerületi közgyűléshez felterjeszteni határozza.

106. szám. Az esperes beterjeszti a 796—1915. sz. e. ker. határozatban foglalt rendelkezésnek megfelelően, az egyházmegye területén levő nem református népiskolába járó növendékek vallásoktatására vonatkozó jelentését.

Egyházmegyei közgyűlésünk a jelentés tudomásul veszi s tekintettel arra a körülményre, hogy a középiskolák számára készített terjedelmes vallástani könyveket még megrövidítéssel sem lehet a polgári iskolákban eredményesen elvégezni, tisztelettel kéri az egyházkerületi közgyűlést, hogy megfelelő tankönyvekről gondoskodni s amennyiben saját kiadvánnyal nem rendelkeznek, a polgári iskolában használható tankönyveket kijelölni méltóztassék.

Tekintettel továbbá a tarthatatlan helyzetre, hogy a nagyvárad polgári fiúiskolában a kiszabott heti 4 óra a növendékek vallás- és énektanítása majdnem lehetetlen: felhívja a nagyvárad egyházközség elnökségét, hogy a tarthatatlan állapot megszüntetése céljából az illetékes hatóságnál a megfelelő lépéseket tegye meg; az egyházkerületi közgyűlést pedig tisztelettel felkéri, hogy a nagyvárad egyházközséget az irányban támogatni s amennyiben szükséges volna, a vallás- és közoktatásügyi miniszter urnál közbejárni méltóztassék.

107. szám. A 19—1917 sz. egyházmegyei közgyűlési határozattal néhai Bary József volt gondnokunk emlékére gyűjtött 423.65 K miként leendő felhasználására véleményes javaslattételre felkért bizottság javaslatát beterjeszti.

Egyházmegyei közgyűlésünk a javaslat elfogadásával kimondja, hogy boldog-

emlékü gondnokunknak a nagyváradai tanítónő-képző ügyei s érdekei volt megszívni munkásának emlékét az intézet életében megörökítendő az előterjesztésbeli összeget a tanítónő-képzőnek engedni át. „Bary József volt bihari református egyházmegyei gondnok“ nevéhez fűződő alapítványa alaptőkéjeként, mely kamataival s esetleg még befizetendő adományokkal 1000 K-ig tőkésítendő s akkor évi kamata egy kebelbeli lelkész, vagy tanító, ilyenek nemlétében bármely más társadalmi állásu szülék nagyváradai tanítónő-képzőnkben tanuló gyermekének tandíj-kedvezmény biztosítására fordíttassék.

108. szám. A borsi egyház elhalálozás folytán megüresedett lelkészi állására 1917. évi március hó 4. napján pályázat útján egyhangulag Bagoly Bertalan debreceni segédlelkészt választotta meg.

Közgyűlésünk Bagoly Bertalant borsi lelkészi állásában véglegesen megerősíti s szeretettel fogadja egyházmegyénk kebelében. A bekebelezési díjaknak a közíg. pénztárba való befizetésére úgy őt, mint a választó egyházat kötelezi, miről a közíg. pénztárost és az érdekelteket értesíti.

109. szám. Az élesdi egyház (nyugalombavonulás) lemondás folytán megüresedett lelkészi állására 1917. évi április hó 29. napján pályázat útján egyhangulag Vaday Béla sarmasági rendes lelkészt választotta meg.

Közgyűlésünk Vaday Bélát élesdi állásában véglegesen megerősíti s szeretettel fogadja egyházmegyénk kebelébe. A bekebelezési díjaknak a közíg. pénztárba való befizetésére úgy őt, mint a választó egyházat kötelezi, miről a közíg. pénztárost és az érdekelteket értesíti.

110. szám. A biharszentjánosi egyház presbytériuma az újonnan szervezet 3-ik (vegyes) tanítói állásra 1917.

évi augusztus hó 13-ik napján Könyves Jánosné Mester Erzsébet okleveles tanítónőt választotta meg pályázat útján egyhangulag

Közgyűlésünk Könyves Jánosné Mester Erzsébet megválasztott tanítónőt bihar-szentjánosi tanítói állásában megerősíti s kötelezi úgy őt, mint a választó egyházat a bekebelezési díjaknak a közig. pénztárba való befizetésére, miről a közig. pénztárost és az érdekelteket értesíti.

111. szám. A csökmői egyház presbytériuma a lemondás folytán megüresedett kántortanítói állásra Futó József ugyanott működött rendes tanítót választotta meg meghívás útján ez 1917 évi július hó 8. napján.

Közgyűlésünk Futó József megválasztott kántortanítót csökmői állásában megerősíti s kötelezi úgy őt, mint a választó egyházat a bekebelezési díjaknak a közig. pénztárba való befizetésére, miről a közig. pénztárost és az érdekelteket értesíti.

112. szám. A csökmői egyház presbytériuma f. évi augusztus hó 13-án tartott gyűlésen 110—1917. sz. határozatával Juhász Amália okleveles tanítónőt választotta meg szótöbbséggel, az első tanítói állásra.

Közgyűlésünk Juhász Amáliát csökmői első tanítói állásában megerősíti, kötelezi úgy őt, mint a választó egyházat a bekebelezési díjaknak a közig. pénztárba leendő befizetésére, miről a közig. pénztárost és az érdekelteket értesíti.

113. szám. A hegyközkovácsii egyház presbytériuma 1917. évi augusztus hó 5-ik napján Barlabás Ida okleveles tanítónőt választotta meg tanítójául.

Közgyűlésünk Barlabás Ida megválasztott leánytanítót hegyközkovácsii állásában megerősíti s kötelezi úgy őt, mint a választó egyházat a bekebelezési díjaknak a közig. pénztárba való befizetése, miről a közig. pénztáros és az érdekelteket értesíti.

114. szám. A pelbárhidai egyház presbytériuma 1917. évi augusztus hó 5-én Jónás Erzsébet balmazújvárosi okleveles segédtanítónőt választotta meg férfpályázó nemlétében kántortanítóul.

Községgyűlésünk Jónás Erzsébetet pelbárhidai kántortanítói állásában megerősíti. Kötelezi községgyűlésünk úgy a megválasztott tanítónőt, mint a választóegyházat a bekebelezési díjaknak a község. pénztárba való befizetésére, miről a község. pénztárost és az érdekelteket értesíti.

115. szám. Nyiri Margit bihari tanítónő vallástan, ének, zene és ezek tanítási módszereiből Debreczenben 1917. évi június 9-én nyert pótképesítő bizonyítványát az esperesi hivatalnak bemutatta s ezzel 1912—1917. évi községgyűlési határozatbeli felhívásnak eleget tett.

Községgyűlésünk letett pótképesítő vizsgálata alapján Nyiri Margit bihari tanítónőt állásában végleg megerősíti, a bekebelezési díjaknak a község. pénztárba való befizetésére úgy őt, mint az egyházközséget kötelezi, miről a község. pénztárost és az érdekelteket értesíti.

116. szám. Barlabás Ida hegyközkovácsii, Jónás Erzsébet pelbárhidai és Nyiri Margit bihari tanítók az egyházi törvényben követelt hivatali esküt a községgyűlés színe előtt letévén,

a községgyűlés az erről szóló bizonyítvány kiadását elrendeli

117. szám. Számvevőszék az egyházközségek 1916. évi számadásairól szóló jelentését beterjeszti.

Egyházmegyei községgyűlésünk a beterjesztett jelentés alapján:

1. Minden megjegyzés nélkül megerősíti: Ártánd, Bors, Bojt, Hegyközszáldobágy, Jákóhodos, Kismarja, Kisszántó, Köröskisjenő, Mezőtelegd, Nagykakucs, Nagyszántó, Nyüved, Paptamási, Pusztajlak, Váncsod egyházak számadásait.

2. Csökmő és Siter egyházak számadásait csak a lelkész részére megszavazott háborus segélyre vonatkozó presbyteri határozatok felsőbb egyh. hatósági megerősítése után erősítheti meg.

3. Told egyházközség számadását azzal a kötelezettséggel hagyja jóvá, hogy a takarékmagtárnál felszaporodott kamathátralék beszédéséről sürgősen intézkedjék.

4. Az élesdi számadást azzal erősíti meg közgyűlésünk, hogy az egyházfentartási alapból elköltött összegeket (145 + 247 K.) egyházközség az alapnak, ha másként nem tudja, egyelőre kölcsönről kiállított adóslevéllel biztosítsa.

5. Megerősíti a hegyközpályi egyház időközi lelk. jövedelméről készített számadást.

6. A hegyközkovácsi egyház számadásai megerősítése rendjén utasítja presbyteriumot, hogy mostani lelkésze hivatalba lépésekor megállapított 50 kor. lel-tárhiányt írja le.

7. A mezőtelki egyház számadását megerősítve, utasítja közgyűlésünk presbyteriumot, hogy az eladott gabona árát a magtáralap javára tőkésítse.

118. szám. Számvevőszéki elnök a 284 — 1917. sz. egyházmegyei határozatban foglalt ama megbizatással kapcsolatban, hogy a számvevőnek számára szabályrendelet módosítási javaslatot dolgozzon ki. Jelenti, hogy az idő rövidsége folytán nem készíthette el s haladékot kér a jövő tavaszi gyűlésig.

Egyházmegyei közgyűlésünk a számvevőszéki szabályrendelet módosítási javaslatának elkészítésére az 1918. évi tavaszi gyűlésig haladékot ad.

119. szám. A nagyváradî tanítónőképző-intézet igazgatótanácsa bejelenti a képzőintézet rendes-, az internátusi rendes- és a háztartási pénztár 1916—17. évi

számadásait, melyek szerint 1) a képzőintézeti rendes pénztár bevételei 49.575·40 K, kiadása 49 575·40 K, maradvány nincs; a képzőintézeti alapítványi pénztár bevétele 7126 K 46 fill; 2) az internátusi rendes pénztár bevétele 36.117·89 K, kiadása 7864 K 70 fill., maradvány 28.253·19 K; 3) a háztartási pénztár bevétele 63 701·55 K, kiadása 59 603·72 K, maradvány 4037·83 K. 4) az internátusi alapítványi pénztár bevétele 11.032·87 K, kiadásai 532·87 K, maradvány 10.500 K.

Községülésünk a számadásokat jóváhagyólag veszi tudomásul s erről az igazgatótanácsot értesíti.

120. szám. A nagyváradai tanítónőképző-intézet igazgató-tanácsa beterjeszti az intézet 1917—18. évi költségelőirányzatát.

Községülésünk a bemutatott költségelőirányzatot, mely 70.391·22 K szükséglet, 56.518 03 K fedezetet és 13 873·13 K hiányt mutat, jóváhagyja és erről az igazgató-tanácsot értesíti.

121. szám. Egyházmegyei közigazgatási pénztáros beterjeszti az 1918. évi költségelőirányzatot, mely 8394·34 K szükségletet, 7732 19 K fedezetet és így 6620·15 K hiányt mutat. A költségelőirányzat indokolása kapcsán javasolja, hogy a mutatkozó hiány fedezetére az egyházak az eddigi lélekszám után 2 fillérben megállapított járulék helyett 3 fillér járulék fizetésére köteleztessenek.

Községülésünk a közig. pénztár bemutatott költségelőirányzatába íglatja még a következőket:

a) Fedezet VI. 1. alatt a közig. járulék lélekszám után 5 fillér --- K 3361·10

b) Szükséglet V 9. alatt a reformáció 400. jubileumi 7000 K alapítványhoz 1 évi részlet (l. Diszkozgy. jzkv. 3. sz.) V. 10. alatt esperesi hivatal írógépkezelőjének 600 K. Ehez képest 10304·34 K szükséglettel, 9749·19 K fedezettel és

645·15 K hiánnyal

állapítja meg a közig. pénztár 1918. évi előirányatát közgyűlésünk. A mutatkozó hiányt lehető takarékossgal reméli kiegyenlíteni.

122. szám Az egyházmegyei közigazgatási pénztáros beterjeszti az egyházmegyei tanítói gyámintézet 1918. évi költségelőirányzatát, mely 1963.60 K szükségletet s 1963.60 K fedezetet mutat.

Közgyűlésünk a beterjesztett költség-előirányzatot jóváhagyja.

123. szám. Tárgyaltatott az e. m. missiói bizottságának a révi missiói lelkész időszakai jelentéseire vonatkozó felterjesztése.

Közgyűlésünk a missiói bizottság felterjesztése alapján a jelentéseket tudomásul veszi

124. szám Tárgyaltatott az e. m. bizottságának a váradlesi lelkész időszakai jelentésére vonatkozó felterjesztése.

Közgyűlésünk a missiói bizottság felterjesztése alapján a jelentéseket tudomásul veszi.

125. szám. Tárgyaltatott az e. m. missiói bizottságnak a siteri lelkész jelentésére vonatkozó felterjesztése a kövesegyházai fiókegyházat s alsótótfalu szórványt illetőleg.

Közgyűlésünk a missiói bizottság terjesztése alapján a javaslatokat tudomásul veszi

126. szám. Tárgyaltatott az e. m. missiói bizottságnak felterjesztése az egyházmegyei pénztárnok jelentésére vonatkozólag, mely szerint az egyházkerületi missió-segély 1914—15. évekről az egyházmegyei pénztárba befolyt. E segélyből felhasználtatott részint a váradlesi, részint a nagytótfalusi missió céljaira 313 K 66 fillér mint letét. Kezeltetik 413 K 78 fillér, hogy a háboru elmúltával a nagytótfalusi missió szervezésére felhasználható legyen. Egyben jelenti pénztárnok, hogy

az 1916—17. évi kerületi missiói segély ez ideig a pénztárba nem folyt be.

Közgyűlésünk a pénztárnok jelentését tudomásul veszi s így értelemben tesz jelentést a főtiszteletű egyházkerülethez. Egyben kéri, hogy az 1916. és 1917. évi egyházkerületi missió-segélyek kifizetésére a kerületi pénztárt utasítani méltóztassék.

127. szám. Az egyházkerületi közgyűlés 44—1917. sz. felhívása folytán a lelkészi és kántori minimális stóla megállapítása tárgyában javaslatát felterjeszti.

Az egyházmegye közgyűlése hozzájárul, hogy a jelenlegi viszonyoknak egyáltalában meg nem felelő stóla minimális értékben a következőleg szabályoztassék:

1. Keresztelés.

- a) A templomban az istentisztelet alkalmával vagy a lelkészi lakon 2 K.
- b) magánháznál 5 K.

2. Esketés.

- a) templomban vagy a lelkészi hivatalban 4 K.
- b) magánháznál 10 K.

3. Temetés.

- a) imádság a templomban lelkésznek és kántornak 6 K.
- b) imádság halottas-háznál 10 K.
- c) orációs vagy predikációs temetésen templomban lelkésznek és kántornak 10 korona.
- d) halottas-háznál lelkésznek 10 K.
halottas-háznál kántornak 8 K.
- e) énekszós temetésnél kántornak 4 K.

Önként értetvén, hogy ahol a heiyi különleges viszonyoknál fogva ez idő szerint már magasabb stólafizetés állapított meg s ez díjlevélileg is biztosított, — érintetlenül hagyandó. Ez a határozat az egyházkerületi közgyűléshez felterjesztendő.

128. szám. A belhivatalnokok betegsegélyző egyesülete létesítése tárgyában véleményezés végett megküldött dr Kovács István budapesti theologiai tanár elaborátumára a lelkész-egyesület javaslatát fölterjeszti.

Az egyházmegyei közgyűlés elismeri, hogy szociális tekintetből égetően érzett hiány pótlására szolgálna a tervezett betegsegélyző egyesület, de úgy a belhivatalnokok, mint az egyházközségek teherbíró képességére tekintettel addig, míg reális számítások rendelkezésére nem állanak, ebben a kérdésben érdemleges nyilatkozatot nem tehet. Sőt az egyházi közvélemény megnyugtató megnyilatkozása nélkül nem tartaná helyesnek és célravezetőnek, ha ez a kérdés zsinati tárgyalás alá bocsáttatnék, attól félvén, hogy esetleg oly súlyos terhek hárulnának az egyházi tisztviselőkre ennek létesítésével, a melyek a legkárosabb visszahatással lehetnek rájuk nézve.

129. szám. Előterjesztetik dr. Thury Kálmán egyházmegyei ügyész jelentése a váncsodi lelkész és fiutánító fizetését képező földeknek vízzel való elborítása tárgyában és ezen jelentéssel kapcsolatosan a Berettyó Vizszabályozó és Ármentesítő társulatnak egyházmegyei ügyész felszólítására hozzá intézett jelentése, a melyből kitűnőleg a fentemlített földterületeknek vízzel való elborítása a Váncsod-mezőpeterdi utépítésével semmi néven nevezendő kapcsolatban nincs, hanem az kizárólag egyes évek túl bő csapadékának következménye.

Az egyházmegyei közgyűlés a jelentést tudomásul veszi annál is inkább, mert a kérdéses ügy birói utra terelődött. Felhívja azonban egyházmegyei ügyészt, hogy az ügyet továbbra is figyelemmel kísérje és annak fejleményeiről tegyen jelentést.

130. szám. Előterjesztetik a borsi ref. egyháztanács 1917. június 24-én tartott üléséről felvett 37. sz. határozat, mely a borsi lelkészlaknak Pap Lajos építőmester

által készített tervezet és költségelőirányzat szerinti renoválását 13721 K 69 f. költségelőirányzat mellett elhatározza;

38. számú határozata, mely a lelkesz-lak rendbehozásához szükséges 14000 K fedezésére Vass Andrásnétől 4000 K, Cser Józsefnétől 3000 K, Földi Ferencnétől 3000 K, Pápa Imrétől 2000 K, Kerecsi Lajostól 2000 K, összesen 14000 K-nak kölcsönvételeit mondja ki, 6 évre, 6% kamat mellett.

39. számú határozata, mely kimondja, hogy a kölcsönveendő 14000 K az 1917. évtől kezdődőleg 6 év alatt törlesztendő vissza, évi egyenlő részletekben, úgy, hogy az évi törlesztési részletet és a fentmaradó tőke 6% kamatát az állami egyenes adó alapján osztályba sorozás útján évről-évre kivetendő rendkívüli egyházi adó fedezze a határozatban részletesen feltüntetett módzat szerint.

40. számú határozata, mely az egy évre szóló és a határozatban részletesen felállított rendkívüli egyházi adó kivetési tervezetét elfogadja; valamint a borsi egyházközségnek 1917. június 24-én tartott üléséről felvett 5, 6, 7. és 8. számú határozatait, melyek az egyháztanács által hozott határozatokat elfogadják.

Az egyházmegyei közgyűlés bemutató határozatokat jóváhagyja, a papilak renoválását, az egyháztanács, illetve az egyházközség határozatainak megfelelőleg engedélyezi, a kölcsönre vonatkozó határozatokat jóváhagyás végett az egyházkerülethez felterjeszti.

131. szám. Előterjesztetik a hegyközkovácsi református egyháztanács 1917. július 1-én tartott üléséről felvett 44. sz. jegyzőkönyv, mely iskola céljaira az ifj. Felföldi Lajos és neje Vass Juliánnával kötött, most ne-

vezettek tulajdonát képező hegyközkovácsii 423. sz. bététben felvett ingatlanra vonatkozóla 10000 K. vételár megállapítása mellett kötött adásvételi szerződést elfogadja s ezzel kapcsolatosan előterjesztetik az adásvételi szerződés, előterjesztetik továbbá a hegyközkovácsii református egyházközség 1917. július 1-én tartott üléséről felvett 10. számú, az egyháztanács előbbi határozatát jóváhagyó határozat.

Az egyházmegyei közgyűlés az adásvételi szerződést, illetve az ennek megkötésére vonatkozó határozatokat jóváhagyja, jóváhagyás végett az egyházkerülethez felterjeszteni rendeli.

132. szám. Előterjesztetnek a pusztajlaki egyháztanácsnak 1914. augusztus 2-án tartott ülésén hozott 29. sz. és az ezt helybenhagyó s a pusztajlaki egyházközség 1914. augusztus 9-én tartott ülésén hozott 31. számú határozatok, melyek iskolai helyiség céljaira Győri Ferenc házát 3200 K vételárért megvenni rendelik, továbbá az egyháztanács 1915. szeptember 12-én tartott ülésén hozott 37. sz. és az egyházközségnek 1915. szeptember 12-én hozott és az előbbi határozatot jóváhagyó 39. számú határozata, melyek a Győri Ferenc és a pusztajlaki egyházközség között előbbinek tulajdonát képező ingatlanra 3200 K vételár megállapítása mellett kötött szerződést jóváhagyják és kimondják, hogy a vételár fedezésére szükséges 3200 K a pusztajlaki hitelszövetkezettől 10 évre rendkívüli adó vetendő ki.

Miután a jegyzőkönyvből nem tűnik ki sem az, hogy az ülések szabályszerűen voltak-e összehíva, hogy határozatképesek voltak-e, valamint az sem, hogy a vétel tárgyát képező ingatlant jelzálogi bekebelezések nem terhelik-e, miután továbbá a hozott határozatokból nem tűnik ki, hogy a kölcsön után mily százalékos kamat fizetendő és végül, miután a rendkívüli adó kivétési tervezetre nézve határozat nem hozatott, a beterjesztett határozatokat a

közgyűlés nem hagyja jóvá, hanem az összes iratokat pótlás és kiegészítés végett visszaadja. De tekintettel az ügy sürgősségére felhatalmazza és megbizza az elnökséget, hogy abban az esetben, ha a hiányokat az egyházközség kifogástalanul pótolja úgy az adásvételi szerződést hagyja jóvá, valamint a kölcsönt és rendkívüli adókimutatást engedélyezze és az ügyiratokat az adásvétel és kölcsönügy további jóváhagyását illetőleg engedélyezése végett az egyházmegyei közgyűléshez terjessze föl.

133. szám. Előterjesztik dr Thury Kálmán egyházmegyei ügyész jelentése a bojti református egyház faiskola ügyében, mely jelentés szerint az ügyész, a kérdéses faiskola tulajdonjoga iránti per megindítását a községgel szemben nem javasolja, dacára annak, hogy a kérdéses terület 1901. évig kétségtelenül az egyház tulajdonát képezte, nem javasolja pedig azért, mert amennyiben az egyház azt újból birtokba venné, kötelező lenne a „Faiskola” saját erejéből fentartani, ami az egyházra nem hasznos, hanem terhet jelentene.

Előterjesztetik továbbá a bojti református egyháztanács 1917. augusztus 19-én tartott ülésén hozott 41. számú és előterjesztetik az egyházközség 1917. augusztus 26-án tartott ülésén hozott 4. számú határozat, melyek az egyházi ügyész véleményének megfelelőleg a faiskola tulajdonjoga iránti, a község ellen indítandó per megindítását az ügyész véleményében foglalt célszerűségi okokból mellőzni mondják ki.

Az egyházmegyei közgyűlés a beterjesztett határozat felülbírálása előtt az összes iratokat a bojti református egyháznak visszaadni rendeli azon okból, hogy a községgel érintkezésbe lépve tegyen az egyházmegye nek jelentést arra nézve, hajlandó-e a politikai község a faiskola területét továbbra is állandóan faiskola gyanánt fentartani s ezen kötelezettséget az egyházzal szemben írásban elvállalni.

Utasítja az egyházközséget, hogy a községgel folytatott tárgyalások eredmé-

nyéről a község által kiállított írásbeli kötelező nyilatkozat bemutatása kapcsán tegyen jelentést.

134. szám. Előterjesztetnek a hegyközcsatári református egyháztanács 1917. március 11-én tartott ülésén hozott 13. sz. és az egyházközség 1917. augusztus 26-án tartott ülésén hozott, az előbbi határozatot jóváhagyó 1. számú határozatok, melyek kimondják, hogy a leányiskolai kut építésénél szükségessé vált 10 darab kuteső megvételéhez szükséges 250 K, melyre az építésre engedélyezett összegek fedezetet nem nyújtanak, az orgona és építkezési alapból használtassék fel a kut építésére ez alapból már felhasznált 600 K felül.

Az egyházmegyei közgyűlés a hozott határozatot jóváhagyja.

135. szám. Előterjesztetik a fugyi-i egyháztanácsnak 1917. évi május 20-án tartott üléséről felvett 9. számú és az egyházközség 1917. július 8-án tartott üléséről felvett 1. számú jegyzőkönyv, melyek a régi papi lak, kert és udvar eladását határozzák el és annak jóváhagyását kérik.

Az egyházmegyei közgyűlés az épület udvar és kert eladását elvben nem ellenzi, tekintettel azonban arra, hogy a gyűlésnek csupán konkrét adásvételi szerződést van módjában jóváhagyni, felhívja a fugyi-i ref. egyházat, hogy a kötött, vagy megkötendő adásvételi szerződést annak idején jóváhagyás végett mutassa be

136. szám. Tárgyaltatott a furtai ref. egyközség presbytériumának 28. számú s közgyűlésének ezt jóváhagyó VII. számú határozata, amely a két megválasztott helyettes tanító fizetésének kiegészítésére az 1917—1918. iskolai évre terjedőleg a hivekre egyforma %-ban való megadóztatással — rendkívüli adó kivetését határozza el s kéri annak egyházmegyei jóváhagyását.

Az egyházmegyei közgyűlés a jóváhagyást nem adja meg, mivel a rendkívüli adókivetése a törvény rendelkezéseinek figyelmen kívül hagyásával állapított

meg s felhivja az egyházközséget, hogy a rendkívüli adókivetését az egyh. t.-c. III. 16 §-ban foglalt módon osztályba sorozás alapján állítsa össze s határozatát annak megfelelően ismételten terjessze föl.

137. szám. Tárgyaltatott a hegyközpályii ref. egyházközség presbytériumának 30—917. számú s azt jóváhagyó 2. számú közgyűlési határozata, amely szerint a lelkészlak javításra, illeték egyenértéki adó és tanítói nyugdíj hátrányok kiegyenlítése, tűzhely beszerzése, költségvetési hiány fedezése végett az 1917. évre 350 korona rendkívüli adó kivetését osztályba sorozással elhatározza, vonatkozó határozatnak jóváhagyását kéri.

Egyházmegyei közgyűlés a beigazolt hiányok fedezésére a törvény rendelkezéseinek megfelelően megállapított rendkívüli adó kivetését jóváhagyja; felebbezés esetén az iratokat az egyházkerülethez felterjeszti.

138. szám. Tárgyaltatott a kisszántói egyházközség presbytériumának 27. számú s közgyűlésének azt jóváhagyó határozata, melyben a lelkész és tanító részére megszavazott 800-400, összesen 1200 K, drágasági pótléknak fedezésére rendkívüli adókivetését határozza el s annak jóváhagyását kéri.

Az egyházmegyei közgyűlés a jóváhagyást nem adja meg, mivel a rendkívüli adókivetése a törvény rendelkezéseinek figyelmen kívül hagyásával állapított meg, hanem felhivja az egyházközséget, hogy a rendkívüli adókivetését az egyházi törvények III t.-c. 16. §-ában foglalt módon osztályba sorozás alapján készítse el s határozatát annak megfelelően ismételten terjessze fel.

139. szám A toldi egyházközség bemutatja a presbytériumnak és a közgyűlésnek jegyzőkönyvi azon határozatát, amely szerint a vihar által letépett torony villámhárítónak újra felállítási költségeire 500 K kölcsönt vesz fel s úgy a kölcsön felvételére, mint ennek fedezetére rendkívüli adó kivetésére engedélyt kér.

Egyházmegyei közgyűlésünk, az ideiglenes kölcsön felvételére engedélyt ad ugyan, — ellenben a kölcsön fedezetéről való gondoskodást minthogy, az egyh. III. t.-c. 16. §-ában foglalt rendelkezések figyelmen kívül hagyásával történt jóvá nem hagyja, hanem utasítja egyházközséget a rendkívüli adó kivetése tárgyában hozott újabb határozatokat ismételten terjessze fel.

140. szám. A zsákai egyházközség beterjeszti az Egyházkerületi Hadiárvaház céljaira való hozzájárulást kimondó 46—1917. 55—1917. számú presbyteri — 2—1917. számú közgyűlési határozatot jóváhagyás végett.

Az egyházmegyei közgyűlés a fölterjesztett határozatokat jóváhagyja, engedélyezvén, hogy a zsákai egyházközség az egyházkerületi árvaház javára 20 évi időtartamra felajánlott évenkénti 200 k-t mindenkor osztályba sorozás útján kivetett rendkívüli adóval fedezze. Az évi kivetés a rendes adókivetéssel egyidejűleg megerősítés végett az espereshez felterjesztendő.

141. szám. Tárgyaltatott a zsákai egyházközségnek 3. számú határozata, amelyben a belhivatalnokok által hasznélvezett földek munkaváltság fedezetére a folyó évre 1200 koronáig osztályba sorozás alapján rendkívüli adó kivetését határozza el s annak jóváhagyását kéri.

Az egyházmegyei közgyűlés, minthogy a hozott presbyteriumi és közgyűlési határozatok, valamint a rendkívüli adó kivetése a törvény rendelkezéseinek megfelelőleg történt, a határozatot jóváhagyja.

142. szám. Tárgyaltatott Biharszentjános egyházközség kérvénye templomjavítási költségekre 10 000 korona kölcsönnek a felvétele és annak fedezetére 10 évig szóló rendkívüli adó kivethetése iránt.

Az egyházmegyei közgyűlés a javítási munkálatok teljesítésére az engedélyt megadja, a 10,000 korona kölcsön felvételéhez hozzájárul, azzal, hogy a kölcsön okiratot

annak idején az Elnökséghez mutassa be, amikor is a kölcsönszerződéssel kapcsolatos iratok az Egyházkerülethez fel fognak terjesztetni.

A kölcsön fedezetének biztosítására szolgáló rendkívüli adó kivetését, mint az egyházi törvények rendelkezéseivel meg-egyezőt, jóváhagyja.

143. szám. Tárgyaltatott a bojti egyházközségnek 38. számú előterjesztése az évről, évre rendkívüli adóval fedezett költség előirányzati hiány eltüntetése végett a normál adókulcs módosítása s a módosított új adókulcs jóváhagyása iránt.

Az egyházmegyei közgyűlés az új adókulcs megállapítását, minthogy az egyházi törvények idevonatkozó rendelkezéseinek mindenben megfelel — jóváhagyja s felelbezés esetén az iratokat az Egyházkerülethez felterjeszti.

144. szám. Tárgyaltatott a nagyvárad ref. egyházközség presbyteriumának 94. számú s azt jóváhagyó közgyűlési határozata, amely szerint az új adókulcs az állami adó alapján az egyházi törvény III. t.-c. 13. §-ában foglalt személyi és 6 százalékos vagyoni adóból álljon a presbyteriumi és közgyűlési jegyzőkönyvben 5 pontban körvonalazott kikötések figyelembe vétele mellett.

Az egyházmegyei közgyűlés, minthogy a hozott presbyteriumi és közgyűlési határozatok, valamint az új adókulcs megállapítása az egyházi törvények rendelkezéseinek megfelelnek, jóváhagyja.

145. szám. Az élesdi ref. lelkész bemutatja az élesdi presbyteriumnak 48—1917. számú határozatát, mely szerint úgy a lelkészi, mint a kántori stóladíj az eddigieknek kétszeresére emeltetett. Ezzel kapcsolatosan beterjeszti Karakas István élesdi ref. kántornak ezen határozat ellen benyújtott felelbezését, kérve annak az illetékes fórum előtti letárgyalását.

Az egyházmegyei közgyűlés arra való

tekintettel, hogy az Egyházkerület a stóladijakra vonatkozó új megállapításokat legközelebbi ülésén revízió alá veszi — a felebbezés érdembeni elbírálását most mellőzi, illetve azt az egyházkerületi döntéséig függőben tartja.

146. szám. Tárgyaltatott az élesdi ref. egyházközség jelentése, amelyben az id. Ujfalusi Sándorné-féle alapítványról az alapító levelet 3 példányban elkészítette s megerősítés végett azokat beterjeszti.

Az egyházmegyei közgyűlés az idős Ujfalusi Sándorné-féle alapítvány alapító levelét jóváhagyja és záradékkal ellátva az egyházmegyei és Egyházkerület levéltárai részére megküldeni rendeli.

147. szám. Tárgyaltatott a nagyváradi ref. egyházközség 86. számú határozata, amellyel 1.) Varga József Zsoltárkönyv alapítványának 2.) Nagyváradi Egyház Terézia árvaleány alapítványának 3.) a „Nagyváradi Református Egyház” szegények segély alapjának és végül 4.) a Nagy Lajos ösztöndíj alapítványának alapító levelét jóváhagyás végett beterjeszti.

Az egyházmegyei közgyűlés „a Varga József zsoltárkönyv alapítványának” 2.) a „Nagyváradi Egyház Terézia árvaleány alapítványának” 3.) a Nagyváradi Református Egyház szegények segélyalapjának és végül 4.) a „Nagy Lajos ösztöndíj alapítványnak” alapító leveleit jóváhagyja és záradékkal ellátva az egyházmegye és egyházkerület levéltárai részére megküldeni rendeli.

148. szám. A váncsodi egyházközség bemutatja az egyház „Takarék magtár egyházfentartási alapítványnak” alapító levelét, úgy, ahogy azt a 70—1917. számú egyházmegyei határozat módosításra utasító rendelkezései előírták s kéri annak jóváhagyását és záradékkal való ellátását.

Az egyházmegyei közgyűlés a váncsodi ref. egyház „Takarék magtár Egyházfentar-

tási alapítványának alapító levelét jóváhagyja és záradékkal ellátva az egyházmegye és egyházkerület részére megküldeni rendeli.

149. szám. A biharkeresztesi egyház bemutatja az V. tanítói állás szervezésére vonatkozó 28—1915 számú presb. 3—1915. számú egyh. közs. közgy., továbbá az V. tanítói állás egyházi forrásból eredő javadalmát megállapító 29—1915 számú presb. határozatokat, valamint a szervezett állás díjlevelét.

Közügyülésünk az állás szervezését tudomásul veszi, a bemutatott határozatot és díjlevelet jóváhagyja s végső megerősítés végett a díjleveleket az egyh. kerületi közgyűléshez fölterjeszti

150. szám A váradpósai leányegyházközség presbytériuma az egyházkerületi közgyűlés 101—1917. sz. határozatával a régen visszautasított s megerősítéssel el nem látott tanítói díjlevelét, — hogy azt a 448—1916. sz. egyhker. határozattal kiadott díjlevél nyomtatványon állítsa ki a presbitérium — megerősítés céljából ismételtén fölterjeszti.

A egyházmegye közgyűlése arra való hivatkozással, hogy az egyhker. közgyűlés a jelenleg jogerős díjleveleknek az új díjlevél nyomtatványokon való átírását és újból megerősítésre való fölterjesztésüket elrendelte ugyan, de az átírás jogerősítését a püspöki hivatal által kibocsátandó utasítás kézhez vételéig felfüggesztette, ennek folytán a váradpósai presbytérium a felettes egyházhatósági rendelkezésnek eleget nem tehetett. De mert az újonnan létesített iskolánál a tanító választás és államsegély folyósítása céljára a megerősített díjlevélre szükség van feltétlenül, tehát az esetleg innen keletkezhető akadályok eliminálása végett kéri újból a főtitzt és mélt. egyh. ker. közgyűléstől a díjlevél jóváhagyását.

151. szám. A nagyváradai egyházközség 47—1917. számú határozatának felterjesztésével 45—1917. számú egyhm. közgy. határozatunkra válaszul kéri, hogy szórványai lelki gondozására a missió alapból leendő segélyezését az egyházkerületi gyűlésen szorgalmazza közgyűlésünk.

Minthogy a nagyváradai egyházközség nagyon igénybe vett anyagi ereje, ezt az egyházi és nemzeti érdekből egyként igen fontos missiói munkát nem képes megfelelő áldozattal biztosítani s a mintegy 700 lélek magyarnak s reformátusnak megtartása érdekében érdekéből meleg pártolással tesz előterjesztést közgyűlésünk a nagyváradai egyházközség missiói alapból leendő segélyezése tárgyában az egyházkerületi közgyűlésnek, kérve, hogy a lehetőséghez képest áldozathozatalra is kész egyházközséget szórványai lelki gondozásának terhében segíteni móltóztassék.

152. szám. Konrád Géza közig. pénztáros indítványt nyújt be a jegyzőkönyvek kinyomatásának korlátozása tárgyában.

Közgyűlésünk az előterjesztett indítványt helyt álló megokolása folytán elfogadja s már jelen ülésünk jegyzőkönyvét csak az előterjesztésben megnevezettek részére, csupán 100 példányban rendeli kinyomatni.

153. szám. A váradpósai leány egyház megerősítés végett fölterjeszti vagyonleltárát és rovatos kimutatását.

A tényeknek és a vonatkozó utasításoknak megfelelően elkészített vagyonleltárt és rovatos kimutatást közgyűlésünk megerősíti s a megerősítési záradék feljegyzésére esperes urat felkéri.

154. szám. Egyházmegyénk nyugalmazott lelkészei juindulatu pártolás végett bemutatják az egyházkerületi közgyűléshez intézett segély kérvényüket.

Egyházmegyei közgyűlésünk teljesen átértve a nyugdíjas lelkészeknek a mai képtelen drágaság szorongató nyomása alatt és miatt való íeljajdulását, a kérelmet az egyházkerületi közgyűlés bölcsessége s kegyes jóindulata által megtalálандó módon való teljesítés céljából meleg pártolással felterjeszti.

155. szám. Kulcsár Endre révi lelkész a révi fogyasztási és értékesítő szövetkezetről ügyvezető igazgató s könyvelői állásban teljesítendő mellék foglalkozásának engedélyezését kéri.

Közgyűlésünk a kérelmet teljesítvén, a mellékfoglalkozásra engedélyét megadja, de figyelmezteti a folyamodó lelkészt, hogy ez az engedély csak addig tarthat, míg mellékfoglalkozását sokoldalú hivatali kötelességeinek sérelme nélkül végezheti.

156. szám. Lőkös Sándorné: Kógyi Róza és Papp Lászlóné: Szemess Ilona lelkész özvegyek a Baross Gáborné alapítvány kamataiból segélyezésüket kéri

Közgyűlésünk a Baross Gáborné alapítvány folyó évben kiadható 200 K kamatjával a f. évben névszerinti szavazással egyhangulag özv. Lőkös Sándornét segélyezi.

A 200 koronán túllévő kamat jövedelmet ebben az évben a tőkéhez csatolni rendeli.

157. szám. A hegyközujlaki egyházközség az 1914. évben vihar által elpusztított templom kerítésének renováltatására az egyetemes konventhez intézett egyszerűsmindenkori (1224 K) segélyért való kérvényét felterjeszti.

Közgyűlésünk az egyházközség kérését a benne felhozottak igazolása mellett pártolólág terjeszti fel az egyházkerületi közgyűlésre, az egyetemes konventhez hasonló jóindulattal leendő eljuttatás végett.

158. szám. A fugyivásárhelyi egyházközség költség előirányzati hiányának fedezésére 100 K református segélyegyleti segélyt kér.

Közgyűlésünk a kérvényező egyházat a nehéz viszonyok s a minden téren mutatkozó drágaság miatt költségelőirányzatában előállott hiány fedezhetése végett a kért 100 K segélyre ajánlva kérvényét pártolólag terjeszti fel az egyházkerületre.

159. szám. A fugyivásárhelyi egyház a hegy részen lakók lelkigondozásáért 150 K református segély egyleti segélyt kér.

Közgyűlésünk a szegénysorsu hívőkből álló egyházat a kért segélyre ajánlja s kérvényét pártolólag terjeszti fel az egyházkerületre.

160. szám. A hegyközpályii egyház adósság törlesztés és költségelőirányzati hiány fedezésére 200 K református segély egyleti segélyt kér.

Közgyűlésünk, az építkezésből származott teher nehézségeivel küzdő s vihar-kárt is szenvedett egyházat a kért segélyre ajánlja s kérvényét pártolólag terjeszti fel az egyházkerületre.

161. szám. A hegyközszáldobágyi egyház az általános drágaság, de különösen a belhivatalnoki és iskolai fajárandóság, ezek szerfelett magas áron beszerezhetése folytán szükségessé vált ideiglenes (1400 K) kölcsönének törleszthetése segélyt kér a református segélyegyletből.

Közgyűlésünk az adóssággal küzdő kis egyházat segélyezésre ajánlja s kérvényét pártolólag terjeszti fel az egyházkerületre.

162. szám. A nagykakucsi egyház költségelőirányzati hiányának fedezésére 301.90 kor. segélyt kér a Református Segélyegylettől.

Közgyűlésünk nagyon csekély népességű, nemzetiségi vidéken tényleg szűkös,

szegénységgel küzdő egyházat a kért segélyre ajánlja s kérvényét pártolólag terjeszti fel az egyházkerületre.

163. szám. A pelbárthidai egyház segélyezésért kérvényez a Református Segélyegylethez.

Csekély népességű nagy terhet viselő szegény és nemzetiségi vidéken alakult kérvényező egyházat közgyűlésünk segélyezésre ajánlja s kérését pártolólag terjeszti fel az egyházkerületre.

164. szám. A pusztajlakai egyház adóságainak törlesztésére 200 K református segélyegyleti segélyt kér.

Adóságok terhét viselő, szegénysorsú hívek alkotta kérvényező egyházat közgyűlésünk a kért segélyre ajánlja s kérvényét pártolólag terjeszti fel az egyházkerületre.

165. szám. A révi egyház adóságának törlesztésére 100 K református segélyegyleti segélyt kér.

Építkezésből származott adósága törleszthetése érdekében kis népességű, nemzetiségek között megtelepült szegény sorsú hiveink egyházát közgyűlésünk a kért segélyre ajánlja s kérését pártolólag terjeszti fel az egyházkerületi közgyűléshez.

166. szám. A váradlesi egyház adóságtörlesztésre 200 K segélyt kér a Református Segélyegylettől.

Egyházmegyénk legkisebb, egyik legszegényebb s a nagyszámu oláhság árjában kis magyar szigetként álló egyházát a kért segélyre ajánlja közgyűlésünk s kérését pártolólag terjeszti fel az egyházkerületre.

167. szám. A váradpósai leányegyház 4000 kor. népiskolai tökesegély kérését terjeszti fel az egyházkerületi közgyűlés elé juttatás végett.

Közgyűlésünk a kellően felszerelt kérvényt a nagyszámu oláhság közé ékelt

maroknyi magyar református lakosság
ujjonnan alakult leányegyházának teljes
jóindulatra s készséges segítségre méltó
és ráutalt voltáról bizonyoságot téve viszi
az egyházkerületi közgyűlés elé.

Hitelesített Nagyvárad, 1917. szeptember 20.

Dr Thúry Kálmán

Nagy Vilmos

Dr Szegedy Lajos

Sulyok István,
esperes.

II.

Birósági ügyek.

168. szám.

Az egyházi bíróság felhivatik az időszaki tanácsnak az Egyházi V. t.-c. 13. §-a alapján 1918. évre való megalkotására.

Az egyházi bíróság az időszaki tanácsot az 1918. év tartamára a következőkép alakítja meg:

Egyházi elnök: Sulyok István esperes.

Világi elnök: Kurnoszky F. gondnok.

Rendes tagok: K. Nagy Sándor, Dr. Szegedi Lajos és Kiss Antal tanácsbírák.

Póttagok: Lévai Mihály, Konrád Géza és Dr. Thury László tanácsbírák.

169. szám.

Előterjesztetik az egyházmegyei ügyész véleménye a váncsodi ref. lelkész kártérítési követelése tárgyában, aki kárát az által szenvedte, hogy a viz javadalmi földjét elöntötte. Kapcsolatosan előterjesztetik a Berettyó vízszabályozó és ármentesítő társulat jelentése a kár okaira nézve.

Az egyházmegyei bíróság a Berettyó vízszabályozó és ármentesítő társulat jelentéséből megnyugvással veszi tudomásul, hogy a kérdéses terület vízmentesítésére vonatkozó tervek már az illetékes minisztériumban vannak.

A kár követelésre vonatkozólag felkéri az Elnökséget, hogy a kérelmező ref. lelkészt hívja fel a kár okának és terjedelmének megállapítása céljából szükséges

szakértői szemle által igényelt összegnek záros határidő és jogkövetelmények terhe melletti letételére.

170. szám.

Előterjesztetik az egyházmegyei ügyésznek a 960—1917. szám alatti elnöki felhívás folytán adott véleménye Dávid Gyula volt élesdi ref. lelkész elleni kártérítés ügyben:

Az egyházmegyei bíróság tekintettel arra, hogy a bírósági eljárási szabályok csak élő egyénnel szemben tartalmaznak intézkedést, Dávid Gyula volt élesdi lelkész pedig már elhalt az érdemi határozathozatalt mellőzi s az élesdi ref. egyházat utasítja, hogy követeléseit vagy az elhalt lelkész örökösei ellen érvényesítse rendes bíróság előtt, vagy pedig követelése erejéig éljen a volt lelkész tulajdonát képező, de az egyház birtokában levő ingóságokra beszámítási jogával.

171. szám.

Előterjesztetik Bethlendy Sándor váncsodi ref. lelkész kérelme azon 46 K 80 fillérnek a váncsodi kántortanító: Eröss Károly által leendő megtérítése iránt, mely 46 K 80 fill. kiadás az által merült fel, hogy Eröss Károly kántortanító a legátust 1915 év husvétja alkalmával vállalt kötelezettsége dacára lakással és élelemmel el nem látván, azt kérelmező lelkész volt kénytelen kántortanító helyett teljesíteni.

Az egyházmegyei bíróság tekintettel arra, hogy a panasz elbírálása, — miután az nem egyházi természetű ügy, — hatáskörébe nem tartozik; utasítja az elnökséget, hogy a panaszt, mint a közigazgatási bíróság hatáskörébe nem tartozót utasítsa vissza.

Felhívja egyszersmind egyházközséget, hogy miután az Eröss Károly által használt

4 szobás lakás azzal a határozott feltétellel engedtetett át Eröss Károly kántor-tanítónak, hogy a legátust minden ünnepen elszállásolja és eltárja ezen kötelezettséget a kántor-tanítói díjlevélben vezesse keresztül.

172. (7. közig.) szám.

Jelen voltak a bíróság részéről Lévai Mihály egyházi tanácsbíró és Kurovozky Ferencz gondnok, mint elnökség, akik közül a tárgyalást Kurovozky Ferencz vezette, továbbá Surányi Lajos, Major Gyula, Kiss Antal, Konrád Géza, K. Nagy Sándor és Dr. Thury László tanácsbírák és Dr. Szunyogh Pál jegyzőkönyvvezető.

A felek részéről: a nagyváradi ref. egyház képviseletében Debreczy Imre egyházközségi kiküldött.

Tárgyalás alatt van: Csapó Zoltán nagyváradi lakos egyházi adó elleni fellebbezési ügye.

Elnök megállapítja, hogy a bíróság érdektelen tagjai kellő számban vannak jelen.

Előadó ismertetése után, a zárt ülésben hozott ítéletet elnök, a következőkben hirdeti ki:

Az egyházmegyei bíróság a nagyváradi ref. egyház bresbytériumának 1917 évi február hó 7. napján hozott 7. sz. határozatát, mely Csapó Zoltán egyházi adóját 1917. évre 26 K-ban állapítja meg helybenhagyja. Erről fellebbezőt a nagyváradi ref. presbytérium útján azzal értesíti, hogy a határozat elleni fellebbezésnek az E. III. t.-c. 19. §-a alapján helye nincs.

173. (8. közig.) szám.

Jelen voltak a bíróság részéről: Lévai Mihály egyházi tanácsbíró és Kurovszky Ferencz gondnok, mint elnökség, kik közül a tárgyalást Kurovszky Ferencz vezette, továbbá Surányi Lajos, Major Gyula, Kiss Antal, Konrád Géza, K. Nagy Sándor és Dr. Thury László tanácsbírák, valamint Dr. Szunyog Pál jegyzőkönyvvezető.

A felek részéről : Dr. Thury Kálmán egyházmegyei ügyész és Debreczy Imre egyházközségi kiküldött.

Tárgyalás alatt van : Duró Mihály nagyvárad lakos egyházi adó elleni fellebbezési ügye.

Elnök megállapítja, hogy a bíróság érdektelen tagjai kellő számban vannak jelen.

Előadó ismertetése után a zárt ülésben hozott ítéletet elnök a következőkben hirdeti ki :

A bíróság a nagyvárad ref. egyház presbytériumának 1917. évi február 17-én tartott ülésén hozott 7. sz. határozatát, mely Duró Mihály fogház őrmester évi egyházi adóját 5 K 40 fillérben állapítja meg, helyben hagyja s arról fellebbezőt a nagyvárad ref. egyház presbytériuma útján azzal értesíti, hogy ezen ítélet ellen az egyházi III. t.-c. 9. §-a alapján további felebbezésnek helye nincs.

174. (9. közig.) szám.

Jelen voltak a bíróság részéről : Lévai Mihály egyházi tanácsbíró és Kurovszky Ferencz gondnok, akik közül a tárgyalást Kurovszky Ferencz vezette, továbbá Surányi Lajos, Major Gyula, Kiss Antal, Konrád Géza, K. Nagy Sándor és Dr. Thury László tanácsbírák, valamint Dr. Szunyogh Pál jegyzőkönyvvezető.

A felek részéről : Dr. Thury Kálmán egyházmegyei főügyész és Debreczy Imre egyházközségi kiküldött.

Elnök megállapítja, hogy a bíróság érdektelen tagjai kellő számmal vannak jelen.

Előadó ismertetése után a zárt ülésben hozott ítéletet elnök a következőkben hirdeti ki :

Az egyházi bíróság a nagyvárad ref. egyház presbytériumának 1917. évi febr. hó 11-én hozott 7. sz. határozatát, mely Dr. Kenéz Kálmán egyházi adóját 1917. évre 36 K-ban állapítja meg, helybenhagyja és erről a felebbezőt a nagyvárad ref. egyház presbytériuma útján azzal értesíti, hogy ezen ítélet ellen az egyházi III. t.-c.

19. §-a értelmében további felebbezésnek helye nincs.

175. (10. közig.) szám.

Jelen voltak a bíróság részéről: Sulyok István esperes és Kurovszky Ferencz gondnok, mint elnökség, akik közül a tárgyalást Sulyok István esperes vezette; továbbá Surányi Lajos, Major Gyula, Kis Antal, Lévai Mihály, Konrád Géza, K. Nagy Sándor, Dr. Szegedi Lajos Dr. Thury László tanácsbírák és Dr. Szunyogh Pál jegyzőkönyvvezető.

A felek részéről: Dr. Thury Kálmán egyházmegyei ügyész és Tarnóczy Lajos bihari lelkész panaszos.

Tárgyalás alatt van: Farkas Lajos bihari tanító fegyelmi ügye.

Elnök megállapítja, hogy a bíróság érdektelen tagjai kellő számmal vannak jelen.

Előadó ismertetése után a zárt ülésben hozott ítéletet elnök a következőkben hirdeti:

Az egyházmegye bírósága, mint fegyelmi bíróság Farkas Lajos bihari volt ref. tanítót az E. T. V. t.-c. 34. §-ának A. 1. pontjába ütköző fegyelmi vétségben vétkesnek mondja ki, azért a tetteért, mert Biharban 1917. évi március hó 20. napján miután a tanítói állásról lemondását az egyház lelkészének d. e. 8 órakor bejelentette anélkül, hogy azt a szándékát akár a lelkésszel, akár más illetékes felettes hatósággal közölte s azt a szükséges intézkedés megtételére felkérte volna, a vezetés alatt álló iskolában a tanítást azonnal megszüntette és a tanítványokat a tanteremben hagyta s ezért őt az E. T. V. t.-c. 35. §-ának a pontja alapján rosszálásra ítéli.

Betűsoros tárgymutató.

a bihari református egyházmegye 1917. évi szeptember hó 23-án, Nagyváradon tartott közgyűlésének jegyzőkönyvéhez.

	Szám
Bary József alapítvány felhasználása	107
Bagoly Bertalan borsi lelkész megerősítése	108
Barlabás Ida h. Kovácsii tanító megerősítése	113
Belhivatalnokok betegsegélyző egylete	128
Bethlendy Sándor kártérítési kérelme	171
Biharkeresztesi V. tanítói állás szervezése	149
Biharszentjánosi egyház kölcsöne	142
Bojti egyház új adókulcsának megerősítése	143
Borsi paplak renoválása	130
Csapó Zoltán közigazgatási bírósági ügye	172
Diszközgyűlés	
Dávid Lajos volt élesdi lelkész elleni kártérítés	170
Duró Mihály közigazgatási bírósági ügye	173
Egyházmegyei közig. pénztáros betérjeszti az 1918. évi költség előirányzatát	121
Egyházmegyei közigazg. pénztáros betérjeszti az egyházmegyei tanítói gyámintézet 1918. évi költségelőirányzatát	122
Egyházmegyei missiói bizottság jelentése a révi missiói lelkész felterjesztésére	123
Egyházmegyei missiói bizottság jelentése a siteri missiói lelkész felterjesztésére	124 - 125
Egyházmegyei missió bizottság jelentése az egyházkerületi missiói segélyről	126
Elesdi lelkész és kántor stólája	145
„ egyh. id. Ujfalusi Sándorné-féle alapítványa	146
Esperes jelentése az 1916. évi valláserkölcsei és anyagi állapotáról	103
Esperes időszaki jelentés	104
„ bejelentése a nem református középiskolában tanuló református növendékek vallás oktatásáról	105

	Szám
Esperes bejelentése a nem református népiskolába tanuló református növendékek vallás oktatásáról	106
Egyházmegyei ügyész jelentése a bojti faiskola ügyében	133
Egyházmegyei ügyész jelentése a váncsodi java-dalmi földekről	129
Farkas Lajos közigazgatási bírósági ügye	175
Fugyi-i régi paplak — eladása	135
Fugyivásárhelyi egyház segélye	158
" " missiói segélye	159
Futó József csökmői tanító megerősítése	111
Hegyközcsonkai leányiskolai kutépités	134
Hegyközkovácsi-i iskola helyiség vásárlása	131
Hegyközpályi-i egyház segélye	160
" " " lelkészlak javítása	137
Hegyközsárdobágyi egyház segélye	161
Időszaki tanács megalakítása	168
Jónás Erzsébet pelbárhidai kántor-tanító meg-erősítése	114
Juhász Amália csökmői tanító megerősítése	112
Kénéz Kálmán dr. közigazgatási bírósági ügye	174
Kis-szántói lelkész és tanító drágasági pótléka	138
Konrád Géza indítványa a jegyzőkönyv korláto-zására	152
Könyves J.-né Mester Erzsébet b.-szentjánosi tanító megerősítése	110
Kulcsár Endre révi lelkész mellékfoglalkozásának engedélyezése	155
Lelkeszi és kántori stóla szabályozása	127
Lelkész özvegyek segélyezése	156
Országos lelkészi nyugdíjintézet özvegyi és árva segélynek emelése	98
Pusztajlakai iskola helyiség vásárlása	132
Pelbárhidai egyház segély kérvénye	163
Pusztajlakai egyház segély kérvénye	164
Révi egyházközség segélye	165
Szavazatbontó bizottság jelentése	97
Számvevőszék jelentése az egyházközséget 1916. évi számadásairól	117

	Szám
Számvevőszéki elnök szabályrendelet módosításának elkészítésére haladékot kér	118
Távolmaradottak igazolása	95
Tanítók illetményeinek kiutalása	100
„Tanítók Lapja” megrendelésének elkötelezése	101
Toldi egyházközség kölcsön felvétele	139
Tőkesegélyt nyert egyházak okmányainak bekövetelése	102
Waday Béla élesdi lelkész megerősítése	109
Váncsodi lelkész kártérítése	169
„ egyház takarékos magtár alapítványa	148
Váradpósai egyház népiskolai tőkesegély kérvénye	167
Váradpósai egyház tanítói díjlevele	150
Váradlesi egyház vagyonleltárának megerősítése	153
„ „ segélye	166
Zsákai egyházközség „Hadi Árvaház”-hoz hozzájárulása	140
Zsákai belhivatalnokok haszonélvezeti földje	141

A protestántizmus a szabadság forrása.

**Egyházi beszéd
a reformáció 400-ik
évfordulójára.**

Írta s a nagyvárad-olaszii ref.
templomban 1917. évi szeptem-
ber hó 13-án elmondta:

Szűcs László,
hegyközcsatári ref. lelkész.

Melléklet
Bihari Ref. Egyházmegye
1917 őszi közgyűlésének
jegyzőkönyvéhez.

Nyomatott
Béres Károly könyv- és
műnyomdájában
Nagyvárad. — 1917.

A protestántizmus a szabadság forrása.

Reformációi ünnepi beszéd.

II. Kor. 3, 17. „A hol az Uruak lelke
vagyon, ott vagyon a szabadság.”

Ünneplő Gyülekezet! Nehány hét múlva, a ránk jövő október hónap 31-ik napján négyszázadik évfordulója lesz immár ama páratlan jelentőségű világtörténelmi mozgalom megindulásának, a melyet reformáció néven ismer széles e világon mindenütt a művelt emberiség. S ha ezt a napot minden évben lelki örömmel, Isten iránt való hálával ünnepeltük eddig, sokszoros kötelességünk az ünneplés és emlékezés most, a nagy évforduló küszöbén. Tomboljon bár tovább is a népek nagy viaskodása, a protestáns világ feledi majd legalább egy napra a háboru-hozta aggodalmakat s figyelmét, gondolatait a mai világmérkőzés nagynevű és névtelen hőseiről ama lelki hősökre, az evangéliumi hit ama dicső emlékü bajnokaira irányítja, a kik egykor a lelki szabadságért és Isten országa diadaláért küzdöttek az ige fegyverével.

Minden protestáns gyülekezet meggyújtja majd ama történelmi nevezetességű napon az emlékezés fáklyáját, hogy annak fényénél bejárva a multat, elmerengjen a letűnt négy évszázad édes és szomorú emlékein s protestáns anyaszentegyházunk küzdelmeiből, szenvedéseiből és diadalaiból biztatást, bátorítást, merítsen a jelen küzdelmeire, hitet, bizalmat, erőt és irányt a jövőre nézve.

Bihari református egyházmegyénk sem engedheti elszuhanni maga felett a nagy évfordulót emlékezés nélkül s midőn e mai napon közgyűlését tartja, nem

csak a közgyűlési teremben, de itt, az Isten házában, e nagymúltú s a jövőben sokra hivatott fényes gyülekezet körében is be akarja mutatni háláját az örök irgalmú és véghetetlen szerelmű Isten iránt, a ki 400 évvel ezelőtt új pünköszt hajnalát derítette fel az isteni világosság elől elzárt s újra lelki sötétségben tévelygő emberiségre.

Mert új pünköszt volt a reformáció! Magokat Isten szolgálóinak nevező emberek önkénye, kapzsisága és féktelen uralomvágya véka alá rejtette az evangéliumi világosságot. Az Ur Jézus tiszta tudománya, beszéde, a melyről maga azt mondotta, hogy az „lélek és élet“, elnémult a templomi szószékeken, helyét lélek nélkül való, üres, élettelen és érthetetlen cerimóniák foglalták el. A lelki szabadság helyett, amelyre Krisztus elhívta s amellyel, mint legdrágább kincscsel megajándékozta hiveit, lelki szolgaság igáját hordozta az evangéliumi igazságtól és világosságtól megfosztott ember. Az evangélium, az Urnak ama lelke, amely az időnek áldott teljességében végig sugárzott a bűn rablásából igazság és szabadság után epedő világon, életet és világosságot teremtett az emberi szívek vigasztalan, sivár pusztaságán, mintha elvesztette volna életadó erejét és fényét. A keresztyén anyaszentegyház, a Krisztus menyasszonya, — elszakítva az evangélium életadó forrásától —, világi, önző célok után futkosó hűtelen sáfárok kezében teljesen elalélt. De kibocsátá lelkét az Ur és szólott: „Kelj fel én mátkám.“ [Énekek éneke 2, 10.] Kibocsátá lelkét az Ur és a reformációban új pünköszt hajnali fénye áradt szét a középkori századok sötét éjszakája után.

A reformáció tehát, a melyről emlékezünk, nem pusztán emberi mű, hanem emberek által, mint Istennek választott eszközei által, az Ur lelkének munkája; mert az Ur lelke szólott, munkálkodott a reformátorokban, a mikor az evangéliumi igazság és lelki szabadság diadaláért, hitőknek minden erejével, a Krisztustól örökölt bátorsággal, apostoli hűséggel harcoltak s harcolván, új eget és új földet tártak föl az ébredező lelkek előtt.

Luther kalapácsütései, a melyekkel hires 95 té-

telét a wittenbergi templom ajtajára kiszegezte, mint megannyi kettős tüzes nyelvek kiáltották bele a világba a régi és mégis új evangéliumot; „a hol az Úrnak lelke vagyon, ott vagyon a szabadság.”

Szabadság, egyéneknek és nemzeteknek örök eszménye, legdrágább kincse, ékessége, ez a reformáció legnagyobb áldása, ajándéka.

Igen, a reformáció, mint az Ur lelkének munkája, szabadságot hozott, még pedig

1. lelkiismereti és
2. polgári szabadságot.

1.

A keresztyénség a századok múlásával nem csak időben, hanem tanban, erkölcsben, belső szervezetében, intézményeiben és céljában is. szándékosan és következetesen, mindegyre jobban távolodott attól a fundamentumtól, a mely egyszer vettetett, a mely maga a Jézus Krisztus.

Az egyház papjai, élükön a Krisztus földi helytartójának nevezett pápával, nem Krisztus, nem az ige és a lélek szolgálatára, hanem világi előnyökre, a lelkek felett való zsarnokságra és uralkodásra törekedtek. Hogy céljukat ériék, az egyház tagjaitól elvonták a lelki élet és világosság forrását, az evangéliumot, a bibliát s főként az ujszövetségi szentírás egyes helyeinek félremagyarázásával, Krisztus és az apostolok fontosabb rendelkezéseit, tanításait lassanként annyira elferdítették s a Krisztus tudományához annyi haszontalan emberi találmányt toldottak, hogy ezek miatt a 16-ik század elején a keresztyén vallásra jóformán ráismerni is alig lehetett.

A papoknak megtiltották a házasságot; a jobb életű embereket haláluk után szenteknek nevezték és ezeket, meg ezeknek képeiket, valamint a keresztyén egyház első századaiból való maradványokat, az ugynevezett ereklyéket különös tiszteletben részesítették és hozzájuk imádkoztak. Szűz Máriát, mint az „Isten anyját” és az „ég királynőjét” szinte már a Krisztusnak is fölébe helyezték, Az Isten igéjének, a Krisztus evangéliumának hirdetését teljesen elhanyagol-

ták. Azokról a helyekről, a hol valamely jobb életű ember, úgynevezett „szent” született, élt, tanított, vagy meghalt, azt hirdették, hogy ott az Isten jobban meghallgatja az imádságot; ezért az ilyen helyeket „búcsújáró helyekké” tették, a hová az értelmiség alacsony fokán álló nép tömegesen tódult. Hogy a lelkek felett még nagyobb hatalmat gyakoroljanak, elrendelték a gyónást, behozták az imádkozáshoz az olvasó használatát; az urvacsorát is kiforgatták eredeti mivoltából és az ősz keresztyén korbeli szeretetvendégség helyett a köznép előtt teljesen érthetetlen, titokzatos szertartássá, az úgynevezett miseáldozattá alakították; sőt — közvetlen a reformáció megindulása előtt — a pápa piacra vitette és pénzért árultatta Istennek ingyen kegyelmét, a bűnbocsánatot is. Mennyire igazsága van a nagy reformátornak, Zwinglinek, amikor az emlitett visszaélésekre vonatkozólag ezeket mondja: „Ha a papok és püspökök olyan komolyan hirdették volna az Isten ígését, mint a hogy futkostak haszontalan dolgok után, soha sem jutott volna oda a dolog, hogy a szegény nép a falról és a képekről kényszerüljön megismerni a Krisztust”. [Warga Egyh. tört. II. 63. l.]

Mindezek a visszaélések lenyűgözték a szellemet, bilincsbe verték a gondolatot, elnyomták a hitet, megakadályozták a léleknek szabad szárnyalását, tudatlanság, babonás vak hit és szolgai engedelmeség jármába hajtották a szabad vizsgálódásra és lelki szabadságra teremtett emberiséget.

Voltak ugyan egyesek [Wald, Wiklef, Husz, Savonarola] akik, mint fellobbanó pásztortűzek, egy-egy időre világosságot lövelltek a lelkek sötét éjszakájába s felemelték szavukat a visszaélések, a lelki zsarnokság, az egyház bünei és romlottsága ellen s az evangélium tiszta világa felé vezérelték a lelkeket, de szavukat elnyomta a pápai átok, ők maguk pedig, miként az Ur első apostolai, máglyán hamvadtak el. Hiszen a gondolkodás már kételkedés volt, a kételkedés bűn, lázadás Krisztus földi helytartója ellen, aki már akkor is törvényül állította fel magára nézve: „csak hódolat illet meg, nem bírálat.” [Madách.]

Ám a lelket megölni, a hajnal derülését, a virra-

dást megakadályozni, a feltörő világosságot elnyomni nem lehet!

Az erfurti zárda csendes magányában az akkor még egyszerű szerzetes, Luther, Isten különös kegyelméből, drága kincsre lel. Leláncolt, porlepte bibliát talál, amelyet, amikor olvasni kezd, csodálatos világosság árad szívében, lelkében. Mennél inkább belemélyed a szentírás tanulmányozásába, annál inkább foglyává lesz az Isten igéjének és rájön arra, hogy az ember nem hű, érzéki szertartások, hanem egyedül a Krisztusban vetett hit által igazulhat meg Isten előtt és hogy ennek a hitnek egyedüli szabályozója, zsinórmértéke a szentírás. Új világ tárul fel előtte az evangélium fénye mellett; lelke háborog, amikor a Krisztus földi helytartójának nevében a bűnbocsánat árulásával véghez vitt erkölcstelen üzérkedésre gondol; nem is tudja elhinni, hogy erről a pápának tudomása volna s azt mondja; „fel kell a keresztyéneket világosítani, hogy ha ismerné a pápa a bucsuhirdetők zsarolásait, inkább akarná, hogy porrá égjen a Péter temploma, mint sem juhainak bőrén és csontján épüljön fel;” [Warga Egyh. tört. II. 14. l.]; s midőn 95 tételét kifüggeszti, maga sem sejtí még, hogy fellépésével a középkor világának avult épületét veszi ostrom alá, hogy új világot teremtsen a régi helyén, hogy „szabad szót adjon a rejlő gondolatnak, ledült romoknak átkozott porán.” [Madách]. Ám a megkezdett utról visszatérnie nem lehetett. Mennél több akadály merül fel előtte, mennél nagyobb lelki küzdelmek vártak rá; annál inkább növekedik lelki bátorsága, annál erősebb lesz az igazságról való mély meggyőződése, annál inkább szilárdul benne a hit, hogy nem a maga ügyét, de Istennek ügyét képviseli, a mely igaz és örök! A hitért, az evangéliumért, a lelki szabadságért vívott tusáiban nem marad egyedül. — Új lelki hősök támadnak mellette, utána a bölcs Melanchton, az evangéliumért csalamezőn is bátran harcoló Zwingli s a világot erkölcseiben és ujjáalakító, vaskövetkezetességű, és nagy tudományú Kálvin; vele együtt mindannyian ragyogó napok a lelki élet egén, a kik elméjük fényével áttörték a keresztyénség egére borult, babona- és

tudatlanságszülte fellegeket és újra tiszta fényben sugározttatták az ébredező világra az evangéliumot. „Szemök, mint a tűz lángja, lábuk, mint az izzó fényű érc, hangjuk, mint a sok víz zugása s tekintetük, mint a ragyogó nap”. [Dr Erdős I.] Beteljesült általuk a prófétai jövendölés: „ime én új dolgot cselekszem, . . . a pusztában vizet szerzek, a kietlenben folyóvizeket, hogy az én népemnek, az én választottaimnak inni adnék.” [És. 43, 19–20]. Luther és Kálvin a reformációnak ez a két vezéralakja külön utakon haladtak ugyan s külön egyházat is alapítottak, de egy forrásból merítettek, egy harcot harcoltak, egy célért, az evangéliumi igazságért és szabadságért lelkesedtek és Isten dicsőségéért munkálkodtak.

„Nagy idők, nagy emberek.” Dicső lelki küzdelmek és nyomukban lelki megújulás, lelkiismereti szabadság! Boldogok vagyunk mi Protestáns Keresztények, hogy ebben a lelkiismereti szabadságban Isten kegyelméből részesek lehetünk. Mert a reformáció áldásos eredménye volt az, hogy a lelkek felszabadultak az élettelen cselekedetek nyüge alól s hogy a szomszéd szívek megtalálták ismét az életnek útját, az evangéliumot.

A lélek, a mely „mindeneket vizsgál, még az Istennek mélységeit is” [I. Kor. 2, 10], lerázza magáról bilincseit s repülhet szabadon, az Isten trónusáig. Mint a világosság fiai, mint a lelki szabadság birtokosai, elvetünk minden hamis tudományt, a mely ellentétben áll a megismert evangéliumi igazsággal és az ebből származó lelkiismereti szabadsággal. Nincs előttünk és felettünk csálhatatlan földi tekintély, nincs biborbajáró földi helytartója a Krisztusnak, mert az egyház feje maga a Krisztus. Őröla olvassuk a szentírásban, hogy „Isten mindeneket vetett az ő lábai alá és őtet tette mindeneknek felette az anyaszentegyháznak fejévé” [Efézus 1, 22]. Krisztusnak egyáltalában nincs és nem is lesz szüksége soha földi helytartóra, mert ígérete szerint velünk van minden napon igéjével és lelkével a világ végezetéig [Máté 28, 20]. Templomainkban nincsenek képek, mert Isten nem ezekkel, hanem igéjének élő hirdetésével akar

bennünket tanítani. Büneinkkel egyenesen Istenhez járulunk bocsánatért, mert csak ő oldozhat fel bennünket a bűn terhe alól. Krisztus érettünk való szenvedését és halálát, a melyből a mi földi és siron tul való életünk öröme, reménye, nyugalma, boldogsága, idvessége fakadt, nem az ő egyszeri tökéletes áldozatának tökéletlen felmutatásával és ismételésével, hanem rendelése szerint az egyszerű és megható urvacsorában ünnepeljük.

Lelkiismereti szabadságunk birtokában csupán egy szolgálatot ismerünk, Istennek szolgálatát, az ő akaratának követése által: tudván, hogy mennél kisebbek és odaadóbbak vagyunk ebben a szolgálatban, annál függetlenebbek, szabadabbak leszünk minden bűn, kárhozat és emberi hiuság szolgálatától, annál bővebben merithetünk a lelki élet, világosság, igazság és lelki szabadság forrásából, az evangéliumból. Valljuk, hogy hit által nyerjük meg Istennek feltétlen ingyen kegyelme folytán idvességünket a Krisztusban. Hitünk megingathatatlan fundamentoma, irányítója és szabályozója pedig az Isten ígéje, a szentírás, kiváltképen az evangélium. Ez a sötétben a mi szövetségünk, a fájdalomban a mi vigasztalásunk, minden megfélemlítéssel szemben a mi bátorságunk, a háboruságban, küzdelemben a mi győzhetetlen fegyverünk, emberi hazugságokkal szemben a mi igazságunk, a lelki zsarnoksággal szemben a mi szabadságunk, életünkben, halálunkban a mi boldogságunk.

Ebből a forrásból merítette bátorságát Luther, a mikor a wormszi birodalmi gyűlésen felemelt fővel mondotta: „Lelkiismeretem foglyává tett az Isten ígéjének; semmitől sem állhatok el és nem is akarok elállani, mert nem biztos és nem tanácsos a lelkiismeret ellen cselekedni. Isten legyen velem”. (Warga Egyh. tört. II., 26.) A Krisztus evangéliuma tette a meggyőződés, a lelkiismereti szabadság hajthatatlan hőségé Kálvint, a mikor a genfi templomban, kezét az urvacsorai szent jegyekre téve így szólott a szent asztalhoz méltatlanul és tüntető szándékkal járuló libertinekhez: „Kezeimet elvághatjátok, tagjaimat szétzúzhatjátok, véreimet kionthatjátok, de arra, hogy nektek profánoknak

a szent jegyeket oda nyujtsam, soha semmi erővel nem fogtok kényszeríteni". Ebből a forrásból merítettek bátorságot, igazságot, lelki szabadságot a protestáns egyházak vértanúi, a kik a máglyák kinjai között is, az evangéliumi igazság mellett, „mint a Sion hegye megálltak, nem ingadoztak”. Ebben az evangéliumban találjuk fel mi is, ma is, minden emberi szabadság forrását, mert az evangéliumban az Urnak lelke szól hozzánk, az vezérel, az buzdít, lelkesít igazságra, bátorságra, szabadságra, mert „a hol az Urnak lelke vagyon, ott vagyon a szabadság”.

Protestáns gyülekezet! Légy hű az evangéliumhoz, az egyéni, a lelki szabadságnak ehez az ősi, örök forrásához. „Tartsd meg, a mi nálad van, hogy senki el ne vegye a te koronádat.. (Jel. 3., 11.)

2.

A reformáció, mint az Ur lelkének munkája nem csak lelkiismereti, hanem polgári szabadságot is hozott. Az egyéni hitélet, a lelkiismeret szabadsága irányítólag hatott az egész nemzeti életre, felkeltette mindenütt a nemzeti öntudatot és megnyitotta a népek előtt az önálló nemzeti fejlődés korszakát.

Történelmi igazság, hogy az igazi kultúrának, műveltségnek forrása, ápolója, fejlesztője a vallás és hogy a kultúra viszont a szabadság forrása. Vallásról szólva, természetesen a Krisztus vallására, a keresztyénségre gondolok. Századokon át ez volt a kultúrának és az ekből táplálkozó szabadságnak a zászlóvivője; egészen mindaddig, amig papjai hiven őrizték és megbecsülték Krisztus Urunk drága örökségét, a mig homálytalanul világoltatták „mindenféle népnek és nemzetségnek” az evangéliumot, a mig tisztán csörgedeztették a szomjuhozó lelkek számára az életnek vizét; szóval mindaddig, a mig önző, hatalmi célokból emberi találmányokkal nem elegyítették a Krisztus tudományát. Ám, a mikor a katolikus keresztyénység az evangélium tiszta világát kioltotta, megszűnt az igazi kultúra, világosság és szabadság forrása lenni. A keresztyénségnek ezt a dicső, fenséges hivatását a reformációval a protestantizmus vette át.

Unneplő Gyülekezet! Nem a véletlen műve, hanem a történelem folyását irányító Istennek a terve, gondolata és intézkedése volt az, hogy a reformáció fényes napja Németországban kél fel s így legelőször a német népre sugároztatja világát; mert „csak az olyan nemzetből, a melyben még él a hit bármely alakjában, indulhat ki az olyan mozgalom, a mely ismét a vallást, a lelkiismeretet akarja az emberiség vezető központjává tenni”. [Nagy képes világtört. VII, 123. l.] Luther, aki bátor fellépésével a reformációt megindította, kétségen kívül Istennek választottja volt és a történelem legnagyobb alakjai közé tartozik, de nem csekély dicsőségére szolgál magának a német népnek is, hogy a reformációt, — felismervén benne a kultura és szabadság forrását, — elfogadta, nemzeti egyházat alkotott és első volt, a mely a reformáció elveit diadalra vitte,

Csak egy pillantást kell vetnünk a föld országaira és tisztán áll előttünk, hogy a mely országban a protestantizmus meghonosodhatott, ott a műveltség és szabadság is virul mindenütt. Ne tegyen elfogultakká bennünket a nemzetek szellemi és erkölcsi értékeinek megítélésénél a népek mai világmérkőzése. hiszen nem a mi hivatásunk kutatni és megállapítani a világháboru erkölcsi indokait; de azt a történelem megdönthetetlen bizonyosságai alapján bátran kimondhatjuk, hogy a protestáns államok kulturájának, nemzeti függetlenségének és szabadságának kimeríthetetlen forrása, leghivebb és legbiztosbb támasza a nemzeti ideálok szolgálatában álló s minden idegen befolyástól és lelki zsarnokságtól ment protestantizmus; mert ez, míg egyfelől az egyén, lelkiismereti szabadság hirdetője és ápolója, addig másfelől kiváló gondja van arra is, hogy a lelkek mélyéből előtörő és a haladást szolgáló demokratikus eszmék, általános emberi jogok is, tiszta evangéliumi alapon, az állami élet javára érvényre jussanak. Még a tulajdonképpen katolikus Franciaországban is vannak, a kik meggyőződéssel vallják, hogy országuk csak a protestantizmusnak, ennek a francia nemzeti vallásnak kovászatól nyerhet új életető erőt.

A protestantizmus azon a fundamentumon áll, amely egyszer vettetett, amely maga a Jézus Krisztus.

Erkölcsei erejét a Krisztus evangéliumából meríti; egyesekre és népekre gyakorolt hatását, tövékenységét, egész életműködését az Urnak lelke irányítja és így lényege, éltető eleme a szabadság, mert: „ahol az Urnak lelke vagyon, ott vagyon a szabadság.”

Protestántizmus és nemzeti függetlenség, vagy állami érdek sohasem áll ellentétben egymással. Különösen áll ez a reformáció kálvini irányára, a melynek szabad, demokratikus egyházalkotmánya „féltékenyen őrzött kincsévé vált Európa minden szabadságszerető népének.” [Warga Egyh. tört. II. 128. l.] Az emberi tekintettől soha sem rettegő Kálvin az evangélium erejével, az Ur lelke által új embereket formált „a kik Skótország zordon bérceitől a magyar alföld végtelen rónájáig az ő szellemének hatása alatt nyerték lelkületöknek közös jellemző vonásait, a melyek — az állhatatosság, egyszerűség és az isteni végzetben vetett megingathatatlan hit mellett — főleg a szabadság és függetlenség szeretetében nyilvánultak.” [Warga Egyh. tört. II. 129. l.]

A hol az evangélium szelleme hatja át a szívet és az Urnak lelke vezérli az akaratot, ott erős és törhetetlen a szabadsághoz való ragaszkodás is. Népeket, nemzeteket az evangélium hatalma, az Urnak lelke tud szabaddá tenni egyedül, mert ez az erkölcsi törvényt nem csak kőtáblákra vési többé, hanem beírja az emberi szívekbe. S kell-e mondanom Ünneplő Gyülekezet, hogy az evangélium hatalma, az Urnak lelke által született és szilárdult a magyar szabadság is?! A mikor protestáns őseink az erdélyi nagy fejedelmek, Bocskay, Bethlen, Rákóczi György vezérlete alatt a vallás- és lelkiismereti szabadságért harcoltak, az ő harcuk egyszersmind az alkotmányos szabadságért vívott küzdelem volt. Hiszen zászlóikra is ez volt felírva: Istenért, Hazáért, Szabadságért. Mint Bethlen maga írja: „élete végső lehelletéig azért a végcélért küzdött, hogy magyar nemzetét, a melyhez vérségi kapocs, vallásközösség fűzte s a melyre két nagy hatalom nehezedett, el ne tiporja se a német, se a török

s hogy szabad hazában ki-ki szabadon, meggyőződése szerint imádhassa Istenét."

Minek beszéljem el, hogy győzelmük gyümölcseit alig izlelhatték protestáns őseink; hogy újra, meg újra erőszakosan tépték fel a magyar nemzet régi sebeit; hogy volt idő, a mikor a fajához, nemzetéhez, evangéliumi hitéhez hű magyar „nem lelé honját a hazában”, hogy „három századon át véres áldozatokkal szentelt szövetség egyesítette a szabadságot és a protestantizmust!” [Warga Egyh. tört. III. 376. l.] Ezért van az, hogy a Bocskay, Bethlen és a Rákócziak vezetése alatt vívott szabadságharcokban, sőt két emberöltővel ezelőtt, nemzetünk elnyomatásának szomorú napjaiban, az egyházunk önkormányzati joga ellen irányuló, úgynevezett „pátens” elleni küzdelemben is, a melynek folyamán az akkori debreceni püspök a király nevében betiltott egyházkerületi gyűlést a királyok királyának, az Istennek nevében újra megnyitotta és meg is tartotta [1860. jan. 10.], egyházunk buzgó, hű fiai mellett ott találjuk valláskülönbség nélkül mindazokat az emelkedett gondolkodású, önzetlen hazafiakat, a kik ennek az ezeréves országnak történelmi jogaiért, függetlenségéért és szabadságáért lelkesedtek, mert jól tudták, hogy ha a protestáns egyház alkotmányát, az alkotmányos életnek ezt az utolsó védőbástáját is leromboltatni engedik, ezek a romok könnyen eltemethetik Magyarországot is; [Warga Egyh. tört. III. 398. l.] tudták, hogy az evangélium, az Ur lelke által életre hívott protestantizmusban a szabadság ős forrása buzog és megértették, hogy „ahol az Urnak lelke van, ott van a szabadság.”

*

Ünneplő Gyülekezet! A reformáció négyszázadik évfordulójának küszöbén megállva, fordítsuk tekintetünket a négyszázados multról a jelenre és a jövőre. A múlt a hazáért és hitért hozott áldozatokról, fenséges küzdelmekről és diadalokról beszél. Az áldozatok, küzdelmek és diadalok útját könny és vér öntözté. A jelen is könnyek folyása, honfivér omlása, mindenünk feláldozása a „magyar vallás”-sal száz

viharban egybeforrott magyar hazáért! Hát a jövő?
A népek, nemzetek sorsát, jövőjét irányító Istenben
bizva felelek a költő szavaival: „Az nem lehet, hogy
annyi sziv hiába onta vért.” „Jönni fog egy jobb kor,
mely után buzgó imádság epedez százezrek ajakán.”
[Vörösmarty.] Hisz „neked élni kell óh hon s örökre,
mint tavasz virulni.” [Kölcsey.]

Protestántizmus és magyarság egyet jelentett a
multban; ez a két fogalom egymástól ezután is elvá-
laszthatatlan; a protestántizmusra, mint irányító, mint
nemzetnevelő tényezőre a jövőben is nagy hivatás vár.
Be kell töltenie az Ur lelkével, át kell hatnia az evan-
gélium őszerejével a nemzet életét, hogy a nép fiainak
és leányainak szívében istenfélelem, törvénytisztelet,
királyhűség és honszerelem virágai fakadjanak, hogy
a magyar föld örökké a szabadság áldott földje legyen,
hogy legyen a magyar nép Istennek választott népe,
a melyről ezt mondhassa az Ur: „Én gyönyörűsé-
gem.” [És. 62., 4.] Ámen.

Az úrvacsora jelentősége Jézus evangéliumában. A külön kehely kérdése.

Írta:

Juhász Sámuel

furtai református lelkész.

Nagyvárad.

Nyomatott Béres Károly könyvnyomdájában

1918.

Az úrvacsora jelentősége Jézus evangéliumában. A külön kehely kérdése.

Az úrvacsorai kérdés története, valamint a vita, mely az úrvacsorai hitvalló kérdések megszövegezése körül a konventben kerekedett, mindnyájunk előtt ismeretes. Itt elég csak rámutatnunk. A második budapesti országos zsinat megbizta a konventet egy egységes agenda szerkesztésével. Az egyetemes konvent liturgiaügyi bizottsága az agendás könyvre vonatkozó munkáját az 1911. évi konventi ülésre el is készítette, melyben a szakbizottság az úrvacsorai hitvalló kérdéseket a modern protestantizmus szellemében úgy fogalmazta, hogy azokban a megigazulást érzékeltető egyházi dogmákat: a bűnesetet, helyettes elégtételt és testi feltámadást elejtette és helyettük a megigazulásnak az úrvacsorázó bensejében végbemenő „pszichológiai folyamatát” jelezte. Ezt a munkát a konvent nem fogadta el, hanem kiadta a püspöki karnak [kjh. 1913. 126. sz.], hogy bírálja meg és aminek mellőzését ajánlja, annak pótlására, hozzon új szöveget javaslatba. A püspöki kar a liturgiaügyi bizottság úrvacsorai hitvalló kérdéseit teljesen elejtette és új kérdéseket ajánl [1915. kjv. 447. sz.], melyekben a megigazulást a protestáns ortho-doxia álláspontján a bűneset, helyettes elégtétel és testi feltámadás dogmáiból vezeti le. A konvent az ellentétek kiegyeztetése céljából a vallástételkérdéseket most átteszi a püspöki karból és szakbizottságból alkotott közös bizottsághoz [kjh. 1915. 140. sz.], mely a modern és orthodox felfogás összeegyeztetésével az úrvacsorai hitvalló kérdéseket úgy szövegezi meg, hogy azokban liberálisok és oriho-

doxok kölcsönösen megtalálják az urvacsorában szimbolizált megigazulás evangéliumi jelelenségét.

A megegyezés a szerkesztő bizottságok között így megtörtént. De a konventen felszólalt gróf Tisza István és a közös bizottság dogmatikus szövegezésével szemben a szakbizottság által fogalmazott szöveget ajánlotta. Erre a konvent a közös bizottságot kiegészítette a főgondnoki karral és megbizta, hogy állapítsák meg a végleges szöveget.

Ez a dolog historikuma. Így került az urvacsora kérdése egyházunk érdeklődésének középpontjába. A vita hullámgyűrűi a konventi teremből kiáradtak a kerületekre, megyékre, lelkészértekezletekre. Állást foglaltak a kérdésben itt is, ott is. Hozzá szólnak irodalmi téren. Mindjárt a konventi vita után Ravasz László a „Protestáns Szemlében” [1916. 5–6. f. 393. l.] az ő tiszta, bájosan egyszerű, világos fejtegetésében megállapítja, hogy a keresztyénség lényege nem a dogma, hanem vallásos élmény. A kifejezések, melyek az élményt megkötik, szemléltetik, mint kifejezések, nem tárgyai a hitnek. A hit tárgya a keresztyénség alapvető élménye: az Isten és a lélek, a lélek és az ő Istene. Utána Lencz Géza szól: „Az urvacsora kérdése” c. értekezésben, melyen nagy bibliai és történeti apparátussal a protestáns orthodoxyát védi és a kompromisszumos javaslatot, bár azt egyénileg tulságos liberálisnak találja, elfogadásra ajánlja. Lencz dolgozatát bírálva, a kérdéshez ismét bozzásról Ravasz és újra hangsúlyozza: tehet valaki vallást Istenről, mint Atyáról és Jézusról, mint az ő megváltójáról, valamint a bennük tapasztalt dicsőséges, örökkévaló életről, anélkül, hogy az Anselmus, a Pál, a János, a Luther vagy a Kálvin — árnyalataiban eltérő — hittétele közül valamelyiket felemlitené. [„Az Ut.” 1917. 1–2. sz. 49. l.] Közben egyesek az urvacsorai hitvalló kérdésekre vonatkozólag új szöveggel állnak elő, mint Lencz Géza, Jánosi Zoltán, F. Varga Lajos, mindhárman a kompromisszumos javaslat dogmatikai tételeit adják, annak szószerinti felhasználásával, csupán a szöveg egyes kifejezéseit változtatják, módosítják. egyik szót előbbre, másikat hátrább teszik, mindezt annyi körül-

tekintő gonddal, megokolással, szörszálhasogatással, mintha a szavakon élet vagy halál, üdvösség vagy kárhozat fordulna.

Van hát javaslat elég. Csak az a kérdés: a sok közül melyik az a legjobb, mely az urvacsora jelentőségét és azt a vallásos élményt, mint e szimbolikus cselekvény az urvacsorázóban állandósítani és táplálni akar, a legtökéletesebben felfejtené? Elvi álláspontokról tekintve a javaslatok közül csak kettő képvisel egymással ellentétes teológia felfogást: a szakbizottság és közös bizottság javaslata. A többi javaslatok a közös bizottság teológiai felfogásán állanak. Elvi döntés tehát csak a kettő között lehet és a kérdés most így fogalmazható: a modern protestantizmus vagy a protestáns orthodoxia szellemében szerkeszszük a kérdéseket? Mert az, hogy melyik legjobb a javaslatok közül, attól függ, hogy valaki milyen teológiai állásponton van. De a kérdésre adott felelet — legyen az bármilyen — még nem ad döntést, mert úgy a liberális, mint az orthodox a maga teológiai felfogását fogja vitatni és előtérbe állítani s ahelyett hogy a feladatot megoldottuk volna, kitértünk előre és a vitát eltoltuk más térre. Nem. Mélyebbre kell leszállanunk. A kérdés gyökeréig. És úgy a liberálisok, mint az orthodoxok ellentétes felfogásai között mindenekfelett azt az elvi álláspontot hangsúlyozni, hogy az a hitvallás lesz legjobb, amelyik Jézus evangéliuma szellemének legtökéletesebben megfelel.

Én ilyen elvi szempontból fogok a kérdéshez szólni. Mert az a meggyőződésem, hogy nekünk minden kérdésünkkel s főképp a vallásos kérdésekkel Jézushoz kell mennünk, hogy az ő tanításaiból nyerjünk kérdéseinkre feleletet. [Különben közöttünk is megtörténnek, mint a korinthusi gyülekezetben, a vitatkozások, hogy én Apollosé vagyok, én Pálé, én Kálvint követem és egyedül marad Ő, ki csupán egyetlen hitvallást kívánt övéitől, hogy megtartsák parancsolatait.

Azért nézzük meg 1. Jézus tanításának lényegét.

Jézus tanítása az ő evangéliumában van és mond-

hatjuk, hogy az evangélium maga Jézus. Az ő evangéliuma valóban örömhír: Istenről, az Atyáról szóló örömdetes üzenet az emberhez, ki Istennek gyermeke. Egész tanítása ebben foglalható össze: Isten Atyánk és mi gyermekei vagyunk.

Ez az Isten tiszta szellem, lélek, kit lélekben és igazságban kell imádni; ezzel Jézus szembeállítja tanítását a természetvallásokkal és azokat megdönti. Isten, mint szellemi valóság, a szellemet az egész mindenségnek fölébe helyezi és azt akarja, hogy a lélek legyen az Ur a világ felett. Az ember értéke is szellemiségében fekszik, lényének örökkévaló részében, mely által rokon Istennel, a legfőbb szellemmel. E szellemben rejlik az ember világ feletti felsőbbisége. E kincstől nincs megfosztva senki, mert mindenki magában hordja, mint lényének eltulajdoníthatatlan részét, amelynek birtokában Isten előtt minden ember egyformán drága és egyenlő.

Jézus e kettőt: szellem és világ, lélek és test úgy állítja egymással ellentétbe, hogy a lélekkel és szellemmel szemben a test és a világ semmi. „A világ elmulik és az ő dicsősége is.” A lélek ily magas értékebecsléséből vonja ki a szellemi vallásnak a gyakorlati életre vonatkozó követeléseit is, melyek az értékfogalmak teljes megfordításán állanak. Annak, ki a világhoz ragaszkodik, azt mondja: „Mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri is, de az ő lelkében kárt vall.” [Mt, 16, 26.] Csak az az élet drága és becses, amelyik a lélek szolgálatában van és abban feláldozza magát: az ilyen élet a szellemvilágban örökkévaló jelentést nyer. Mikor elmulik, akkor kezdődik; azzal, hogy elveszíti magát, megmarad örökre. Jézus heroizmusának gyökérszálai tanításai e szellemi jelentésébe nyulnak. Ebből merít erőt, valahányszor szembeáll tanításával a test és a világ és neki a kettő között választani kell. Azzal, hogy Jézus a lelket mindenek fölé emeli, a világ és idő korlátain túl az egyéni benső szabadság és végtelenség szférájába helyezi és az ember örökkévaló életét hozzáköti, a vallást, mint tiszta szellemt hatalmat és belső lelki erőt jelentette ki, miáltal an-

nak olyan megváltói erőt kölcsönzött, aminőről a Jézust megelőző kor nem álmodott soha.

De ez az Isten nemcsak szellem, hanem könyörülő Atya. Isten a mi Atyánk. Ebben a vallást, mint az isten fiúság vallását jelenti ki Jézus: tanítását szembeállítja a zsidók törvényvallásával és azt betölti. Az evangélium istenfiúság és az örömhír az, hogy a törvény beölt, a bűn eltöröltetett. Betöltéssel, hogy Jézus a lelket kiszabadította a külső törvények és cselekedetek nyügeiből és a vallást a belső érzületbe helyezte. A vallás lelki élmény. Nem a szó fontos, mely a gondolatot kifejezi, nem a tett, mely megjeleníti, hanem az érzület, mely mindkettőt szüli. Jézus vallása váltságvallás, mert általa a lélek megtalálta Istenben Atyját és nincs az a méltóság és nagyság, mely fölérne az istenfiúi tudat ama megnyugtató boldogságáig, hogy időben és örökkévalóságban egyaránt Isten atyai óltalma alatt áll. Ez a név: mi Atyánk, a lélek olyan vallási állapotát mutatja, melyben az ember minden szabadságot és nyugtalanságot legyőzött, vagy legyőz, mikor Isten elé lép. A vallás lelki élet, mely az ember egész lényét hatalmába veszi és áthatja, benső összeolvadás Isten akaratával és Isten országával és örvendetes bizonyosság a legnagyobb jóról: Isten Atyánk és mi gyermekei vagyunk. A vallásos élmény e boldog megtapasztalásában, átélésében látja Jézus Isten országának megérkezését. Es abban a tudatban, hogy ez az élmény őbenne betölt, boldogság lett, elmondhatta: elérkezett az Istennek országa. Ez az ország tehát tisztán vallásos kincs, mely nem itt, vagy ott van, hanem bennünk van: az istenfiúság boldog tudata és valósága, „az élő Istennel való egyesülés”, [Harnack: „A keresztyénség lényege”. 51. l.]

Ebből a vallásos élményből folynak, mint benső szükségből, a mindennapi életre vonatkozó erkölcsi követelések. Csak az az élet erkölcsi, amelyik a benső érzületnek megfelel, abból nő fel, mint a földből a fa és tettei a lelki állapot kényszeréből úgy jönnek elő, mint a forrásból a vizek. Az erkölcsinek tehát a kultuszhoz és vallásos gyakorlatokhoz semmi köze; az a

benső, lelki élet dolga. Megtámadta a farizeizmust, mely az erkölcsit a külső kultuszba és a vallásos gyakorlatok megtartásába helyezte és ezeket elvetette. A „jó cselekedeteket” az erkölcsi megítélés köréből kiejti, ha azok nem önmagukért vannak, hanem jutalomra való kilátásból vagy büntetéstől való félelemből állnak elő. Csak az a cselekedet jó, melynek forrása a szeretet. „Jézus mindent, amit az önzésből és szertartásokból kiszabadított és erkölcsi dolog gyanánt fölismert, egy gyökérre és egy indító okra vezet vissza, — a szeretetre”. [Harnack: „A keresztyénség lényege”. 56. l.] A szeretetet vallássá teszi, ezzel a boldogságot is, melyet az magában hordoz az erény jutalmává. De azzal, hogy Jézus tanításának lényegét e két alapra építi: „Isten, mint az Atya és az emberi lélek — és e kettőt egymással az istenfiúság vallásos élményében egységre viszi, a vallást kiszabadítja korának élet- és világfelfogásából és minden történetiségnek fölébe emeli. Az evangéliumban nincs semmi szertartásosság, törvény, vagy formula: az maga a vallás. És ez a vallás Jézusban valóság lett. Élet. A vallás őbenne végcélhoz jutott: az az élet ősapja és értelme.

Ezzel kapcsolatban feleljünk meg arra a kérdésre is, hogy e vallásban micsoda jelentőséget tulajdonított Jézus a maga személyének?

Láttuk, hogy Jézus tanításának lényege: Isten, mint az Atya és az emberi lélek. Semmi sem állott Jézustól távolabb, mint az, hogy e két örökkévaló elemet, melyen, mint két mozdithatatlan sarkponton, egész evangéliuma nyugodott, saját személményének előtérbe tolásával, háttérbe szorítsa, vagy elhomályosítsa. Igazán semmi több nem akart lenni Istennel, az Atyával szemben, mint engedelmes Fiu. Személményének jelentőségét abban a tudatban látja, hogy senki sem ismeri Istent, az Atyát, hanem csak ő — a Fiu. Ez az istenismeret vezeti ama páratlan fiui viszonynak tudatára, hogy ő is Isten fia. De ez nála nem tan, hanem vallásos élmény. „Az a tudata, hogy ő Istenfia, azért semmi egyéb, mint Istennek, — Az Atyának, az ő Atyjának megismeréséből folyó gyakorlati köve-

telmény." [Harnack.] Ebből az istenismeretből, mint egész életére döntő jelentőségű vallásos élményből bontakozik ki döbbenetes komolysággal fenséges hivatása: ez, hogy ezt az Istenismeretet — és abban az istenfiéságot — élete odaáldozásával mindenkivel közölje. Oly nagy ő, hogy megértjük azokat, akik őt — Istenfiát — Istenné tették, de akik ezt cselekedték, nem értették meg őt! Jézus nem kívánt istenítést. Az ő szelid, szerény alakja, ez a tusakodó, vérzőszívű ember, amint az evangéliumban előttünk van, ki meghajlik alázatban Atyja előtt és mindent tőle kér, aki semmit sem vett, de mindent kapott és magától elhárítja, hogy őt jónak mondják, mert senki sem jó, csak egy az Isten és az ő evangéliuma, melyben a vallás lényegét az élő Istennel való belső egyesülésbe helyezi, úgy, amint őbenne valóság lett, igen, Józus és evangéliuma örök tiltakozás azok ellen, kik az ő személyéről tant alkottak és azt a vallás középpontjába állították. „Nem a fiu, hanem egyedül az Atya tartozik az evangéliumba, amint azt Jézus hirdette.” [Harnack.]

Nem is lehet ez másképp. Jézus, ki a vallást személyes élménnyé, benső tapasztalattá tette, nem vehette önmagát, mint gátat, a vallásos élet kifejlődésének útjába. Ellenkezőleg: elvetett minden tant, ceremóniát, hitvallást, hogy a vallás lényegét kiemelhesse és célhoz vigye. Ezért ítéli el az ajkak fecsegését, a könnyelmű vallástételt: „Nem minden, aki ezt mondja nekem:

Uram! Uram! megyen be a mennyek országába, hanem aki cselekszi az én mennyei Atyám akaratát.” [Mt. 7, 21.] Ezért kész a helybenhagyással, megbocsátással ott, hol látja, hogy az érzület megváltozott, új élet indult és az akarat kész, hogy tettekkel is bizonyosságot tegyen arról, amit a lélek mond. Ne bántsátok, — szól. Jól cselekedett. Legyen neked a te hited szerint. Megbocsáttattak neked a te bűneid. Itt nincs semmi feltétel, kikötés, nincs semmi hitvallás, mintha csak azokon keresztül mehetnénk Istenhez, az ut megnyílt, mihelyt megváltoztunk és az üdv miénk lett, mihelyst bensőleg egyesültünk vele.

Ezek után könnyen megfelelhettünk 2. arra a kér-

désre: mi jelentőséget tulajdonított Jézus ebben a tanításban az urvacsorának?

Az evangélium lényegét akarta még egyszer felmutatni tanítványainak és ott — a halál kapujában — e szimbólikus cselekvényben lelkükre kötni örökre. A pillanatok már súlyosak, ő maga ünnepies, komoly, a halál közel, minden, a szó és a tett, az érzés és akarat, a tanítás és a benső valóság, a munka, melyet elvégzett, a feladat, melyet megoldott, életének egész tartalma és abban személyének jelentősége a halál gondolatában összefogva, mintegy betölt és bevégezett élet elevenedik meg lelkében; mindez ő maga és mindez oly közel fekvő, végtelen egyszerű és kimondhatatlan nagy, hogy nem tud szólni, — vannak pillanatok, melyekben a hallgatás és jelkép többet mond, mint amennyit a szó kifejezni képes. Azért szimbólizálja, amit elhallgat, amit ki nem mondhat. A kenyérben és a borban, mint személyes önfeláldozása jelképeiben még egyszer felmutatja és a közel halál gondolatával komollyá teszi azt a kimondhatatlan drága vallásos élményt, mely életében betölt és a halálban megbizonyosodott, hogy Isten és a lélek benső egyesülése az élő Istennel s a benne nyert örök javak: öröm, béke, boldogság, bűnbocsánat, örökélet drágábbak az életnél. A kenyér az ő teste, a bor az ő vére képmása, a kenyér megtörése, a bor kiöntése, az ő halála jelképe, így mutatja fel képekben és beszéli ki nekik azt a halált, melynek világtörténelmi jelentőségét szavakban nem képes kimondani. Ebben a halálban nyilvánvalóvá lett azélet örök, szellemi része, melynek értéke világok felett van. Csak az az élet mely a lélek szolgálatában van és az a halál, mely e szolgálatban, mint sokakért hozott áldozatot mutatja föl ezt az életet. „Az embernek fia nem azért jött, hogy neki szolgáljanak, hanem, hogy ő szolgáljon és adja az ő életét váltságul sokakért” [Mt. 26, 28.] Az a halál, melyben az egyén meghal magára és a világra nézve, hogy Istennek és a benne nyert örök javaknak élhessen, az egyedüli út a valódi élethez és az ilyen halálban nemcsak az egyénnek, hanem az emberiségnek is üdve van. Mig ez a halál és élet nem a

miénk, semmi reményünk nem lehet. Az urvacsorában tehát ugyanazt mondja Jézus, amit az evangéliumban tanít: „Aki meg akarja tartani az ő életét, elveszti azt, aki pedig elveszti az ő életét énérettem megtalálja azt.” [Mt. 16, 25.] Az urvacsora nem egyéb, mint az evangélium — szimbólumokba öntve. Ezekben ugyanazt mondja, amint mást nem is mondhat, csak azt, hogy az istenfiúi élet drágább, mindenél. Ime ez a jelentősége Jézus tanításában az urvacsorának. Ebből elvenni, vagy ehhez hozzátenni, annyi, mint Jézus tanítását legfőbb pontjában megsérteni, vagy elhomályosítani.

Füzzünk még egy-két megjegyzést ehhez. Az urvacsora semmi több, mint amit elmondottunk. Jézus személyes önfeláldozásának szimboluma az isten fiúi élet szolgálatában. Jelentősége tisztán szellemi. És az egész cselekvény annyira a percek ihletéséből állt elő, hogy Jézus — a halál gondolatának megrázó hatása alatt — önkénytelen nyul a képekhez, mint azt tanításaiban annyiszor cselekedte, gondolatainak művésziesebb kifejezésénél. Ebből is, de még inkább evangéliuma szelleméből és abból a lesujtó tapasztalatból, melyet ő a külső kultusz és a technikai vallásos gyakorlatok káros és képmutató hatásairól szerzett, megszilárdult bennem a meggyőződés, hogy Jézus az urvacsorát nem akarta intézményszerű szertartássá tenni. Figyelemreméltó, hogy a szimbolikus cselekvény végzése közben is gondosan elkerült minden célzást, jelképet, utalást, mely tanítványait megtéveszthette, vagy arra indíthatta volna, hogy azt a zsidó szertartások közé sorozzák, vagy azok helyére állítsák, mint új szertartást. Megkülönbözteti a páskavacsorától is, melyet éppen fogyasztottak. Nem a bárányt veszi, mint teste szimbolumát, holott éppen a páskabárányt ették; hanem a kenyeret, amivel azt akarja megértetni velük, hogy ez az urvacsora nem olyan intézményszerű szertartás mint az a páskavacsora és nem is az a jelentősége, hanem csupán gondolatainak önkénytelen jött jelképes kifejezése és személyes önfeláldozásának szimboluma. Az a tény, hogy Jézus a kenyeret veszi testének szimbolumául és nem a bárányt, holott a báránynak a

zsidó vallásos szertartásokban oly nagy jelentősége volt, míg a kenyérnek semmi; annak a kézenfekvő hasonlatnak merev visszautasítása, mely a kegyetlenül levágott, szelid, ártatlan bárány és a halálramenő Jézus közt meg volt e pillanatban kétségtelenül, annyira, hogy az újtestamentumi írók Jézust újra meg újra, páskabáránynak nevezik: ezek döntő bizonyságok azok ellen, kik azt állítják, hogy az urvacsora a páska-vacsora, helyére lépő intézményszerű, új szertás. [L. György I.: „Ismeretlen evangélium.” 75. l.]

De még kevésbé akart Jézus e szimbolikus cselekvénnyel halálának áldozati jelentőséget tulajdonítani, oly módon, amint az a zsidó nép tudatában a bűnét való engesztelő áldozatokkal kapcsolatban tényleg élt. Sőt egyenesen szembeállítja azt velük, mint olyat, melynek jelentősége egészen más valami. Kenyeret vesz elő és arról mondja: „ez az én testem”, nem pedig bárányt, hogy nyilvánvalóvá tegye a különbséget, mely az ő halála és a bűnért való engesztelő, áldozati bárányt közt van: az ő halála személyes önfeláldozás az istenország szolgálatában, melyben üdvösség van, míg az engesztelő áldozatok hiábavaló, üres szertartások, melyekhez őneki semmi köze. Sőt a borról, mint vére jelképéről, egyenesen azt mondja tanítványainak: „igyatok ebből mindnyájan”, holott az áldozati vér ivása utálat, sőt bűn volt a zsidó előtt, amivel nyilván nem megbotránkoztatni akarta őket, hanem meggyőzi arról, hogy az ő halála nem bűnért való engesztelő, áldozati halál, mint a dologi áldozatok, hanem önkéntes önfeláldozás az istenfiúi életért, mely érettük van, hogy ők is annak az életnek részeseivé legyenek.

Az urvacsora nem intézményszerű szertartás és Jézus halála, melyet az szimbolizál, nem Istennek hozott engesztelő áldozat a világ bűneiért. Az urvacsoráról fennmaradt legeredetibb híradás nem is mondja ezt egy szóval sem. Márk csak megemlíti, mint történeti tény [Mrk. 14, 22–24.], anélkül, hogy mélyebb jelentőséget tulajdonítana annak, mint amennyi az eseményben tényleg van. Máté sem mondja, hogy Jézus parancsot adott a szertartás ismétlésére; de ez a ki-

fejezés: „bűnőknek bocsánatára” [Mt. 26. 28.] mellyel Márk közlését megtoldja, világosan mutatja, hogy ez a zsidós gondolkozású író Jézus halálával kapcsolatban az ótestamentumi büntörlő áldozatokra gondol és úgy tekinti azt, mint a bűnbocsánat megnyerésének eszközét.

Igy áll elénk 3. az a kérdés: miként változott hát Jézus ez eredetileg egyszerű szimbolikus cselekvénye intézményszerű, titokzatos jelentésű sakramentommá?

Az urvacsorát intézményszerű szertartássá Pál tette [1 kor. 11, 24.] és az ő hű utítársa, Lukács [Lk. 22. 19.] És ez a rendelkezés, ha arra a mérhetetlen világtörténelmi jelentőségre gondolunk, melyet Pál Jézus halálának tulajdonított, teljesen érthető. Pál gondolkodás útján jutott el a keresztyén vallás lényegére és csodálatos, bár Jézustól függetlenül alkotta meg tanait. felfogása a vallás lényegére nézve, a Jézuséval teljesen megegyezik. A vallás lényege Pál tanításában ugyanaz, mint Jézusnál szeretet és istenfiúság De Pál zsidós felfogása és kora vallásos képzeteinek hatása alatt, melyek valamennyien az áldozatokhoz tapadtak, a szeretet és Istenfiúság vallását, melyben Jézus természetszerűen él, a zsidó áldozati eszme nyomán erős logikával, vaskövetkezetességgel Jézus-Krisztus helyettes áldozati halálából vezeti le, amelyben megoldódnak a megoldhatatlan kérdések: a bűn, az isteni igazság és az isteni kegyelem Jézus-Krisztusban történt kinyilatkoztatása. Bűnösök vagyunk és Isten igazsága azt követeli, hogy bűnhődjünk, de nincs bennünk semmi kárhozatraméltó, mert Jézus Krisztus bűneinket magára vette és helyettünk áldozati halálával Isten igazságának eleget tett. Így tette Pál felfoghatóvá kortársai értelme előtt, sőt a magáé előtt is, Jézus vallását, mint a szeretet és Istenfiúság vallását, melyben Isten és ember között minden korlát lehull. „Az ember hit állal igazul meg a törvény cselekedetei nélkül.” [Rom. 3. 28.] Így került Pál tanítása nyomán a keresztyénség középpontjába Jézus halála, mely által megfoghatóvá lett az emberi értelemre nézve a keresztyén vallás lényege: az istenfiúság és szeretet.

De ezzel, hogy Pál Jézus halálát keresztyén világnézete központjába helyezte, csak természetes, hogy nála az urvacsora is, mint e halál szimboluma, mélyebb jelentőséget nyert. Az urvacsora nem Jézus személyes önfeláldozásának — a halálpercek megrázó hatása alatt önkénytelen támadt szimboluma, melyben a szeretet és istenfiúság vallásos élményét, e drága gyöngyöt a földi életnek is fölébe helyezi: nem, az urvacsora Pálnál többé már nem ilyen tiszta szellemi jelentésű, hanem az is némileg az áldozati eszméhez simult: úgy tekinti a kenyér evését és a bor ivását, mint a Jézus testével és vérével való közösséget [1 kor. 10, 16.] Ugy tekinti, mint eszközt, mely által a hívő Jézus áldozati halálában részesül. Az egyház tulajdonképen semmi mást nem tett, mint Pál helyettes áldozati eszméjét egyenes síkban tovább vitte, amit ő még szellemileg gondolt, azt durvábban érzékiesebben fogta fel: a kenyér és a bor itt már nem a Jézus testével és vérével való közösség, hanem maga Jézus teste és vére és az urvacsora nem a Jézus áldozati halála maga, melyet az egyház újra meg újra ismételt és általa munkálja szüntelen az emberiség megváltását és üdvét. De az az okoskodás, mellyel Pál ugyszólván az egész evangéliumot Jézus helyettes áldozati halálába olvasztja bele, hogy azáltal az istenfiúság vallásos élményét, mint a vallás lényegét, a maga értelme és kora gondolkozása számára felfoghatóvá tegye, Jézus vallását tiszta szellemi jelentésében megszorította; az istenfiúi élet nála már nem közvetlenül jön létre Isten és ember között, mint Jézus tanításában láttuk, a vámszedőnél, a tékozló fiunál, a bűnös aszszonynál, kik egyszerűen hisznek és megigazulnak; hanem egy külső tény, Jézus helyettes áldozati halála által. Tagadhatatlan, hogy Jézus tiszta szellemvallása, mint szeretet és istenfiúság, Pál apostol fogalmazásában hódította meg a világot; de az eredményért nagy árat fizetett: a jézusi vallás tiszta szellemi jelentése porba esett, zsidó és pogány mythológiai elemekkel keveredett. Az történt a jézusi eszmével is, ami az eszmék világba lépésénél mindig bekövetkezik; elvész az eredeti jelentés, hogy az eszme megmaradjon. Mikor

győz, akkor bukik el. Jézus megszüntette a véres áldozatokat, de ő maga áldozat maradt. A Jézusi vallás páli fogalmazása nyomán megnyílik az út a krisztológiai tételek megalkotásához és évszázadok szenvedélyes, keserű vitatkozásaiból kiépül a Krisztológia.

A reformáció a keresztyén vallás életében két téren hozott létre korszakos változást: 1. a vallásban, 2. a kultuszban, a vallás külső megnyilatkozásában.

A vallást visszavezeti önmagára: az evangéliumra. Az evangélium vallás. A vallás pedig nem egyéb, mint belső tapasztalat, személyes élmény Istentől, örvendező, boldog megbizonyosodás, hogy Isten Atyánk és mi gyermekei vagyunk. A vallás: istenfűség, melynek birtokába hit által jut a hívő. Az üdv is nem más, mint hittel megragadása magának a vallásnak, az istenfűség személyes tapasztalása és tudata. Im, a reformáció visszafér Pál gondolatára: „Az ember hit által igazul meg a törvény cselekedetei nélkül.” „Isten semmi más nem kíván tőlünk, csak hitet és csak hit által akar velünk érintkezni.” — mondja Luther. Az üdv tehát törvényszerű cselekedetekkel nem nyerhető el, sem az egyház nem adhatja azt; hanem a hívő maga veszi személyes hite által Jézus Krisztus váltságghalála érdeméért. Így az üdv, a kibékülés, mint Pálnál, úgy a reformátorok tanításában sem közvetlen jön létre Isten és ember közt, hanem egy külső tény Jézus Krisztus váltságghalála által.

A vallásnak ez a visszavezetése a belső tapasztalatra, maga után vonta az istentisztelet gyökeres reformját is. Az istentisztelet nem lehet más, mint a vallásos tapasztalat külső kifejezése. Örvendező, hálás kibeszélése — imádságban — a mi Istennel való fiúi viszonyunknak és ennek a vallásos élménynek folytonos mélyítése, erősítése Jézus ígéje által. Tehát a keresztyén istentisztelet e kettőben áll: imádságban és ígében. A reformáció oly nagy és tiszta elveket hirdetett, melyekkel leért a vallás lényegéig. Ha a hirdetett elveket következetesen keresztülviszi az egyházi életben is, azokkal képes lett volna Jézus szellemében átalakítani a keresztyénséget. De ezt nem tette meg. A reformáció Jézus szellemének csak elvi deklarációja

volt és nem gyakorlati megvalósítása. A reformáció az elvek gyakorlati alkalmazásában a bibliai és katolikus világnézet egész hitrendszerében csodálatosan fogva maradt.

4. Most az a kérdés: mi a kötelességünk a reformáció szellemében nekünk? Tovább folytatni a reformációt. A reformáció nem egy befejezett történeti tény, melyhez sem tenni, sem elvenni nem lehet. Nagy a vallásra vonatkoztatva: a reformáció a kereszténységnek nem egy kész, befejezett alakja, amely, mint ilyen, azzal az igénnyel léphetne föl, hogy a kereszténység problémáját megoldotta. Nem. A reformáció életelv, állandó életfolyamat, mely által lehetővé válik, hogy a világot mozgató, éltető-erők és elvek abban frissen, üdén megmaradjanak. A reformáció minden szellemi mozgalomban állandó munka a lényeg megtartására.

A vallás reformációjában két dolgot nem szabad elfelednünk. Egyik az, hogy a reformáció a vallás értelmezésében nem ment vissza Jézus evangéliuma szelleméig. A másik az, ami ebből magától következik, hogy a reformáció nem a vallásban hozott létre gyökeres átváltozást, hanem a kultuszban és egyházalkotmányban.

A reformátorok megérezték a keresztyén vallás lényegét és arról, mint bensőleg tapasztalt vallásról, kivált Luther vivódó, nagy lelke újra meg újra őszinte vallomást tett; de ezt a vallásos tapasztalatot Jézus evangéliuma szellemében nem tudták kifejezni. Ezért van, hogy a dogmában nem érvényesítették az evangéliumot, hanem Pál theológiáját fogadták el. Sőt, mert „a dogmák történetének biztos ismerete még akkor lehetetlen volt és még elérhetlenebb volt az ujszövetség és az őskeresztyénség történeti megismerése, a reformátorok nem is tudták a „tant” és az „evangéliumot” egymástól biztosan különválasztani” [Harnack], így Pál értelmezése nyomán a Jézus személyéről alkotott egyházi dogmákat, a Krisztológiát a maga egészében elfogadták és azt — akarva, nem akarva — a vallásos tapasztalat félretételével, a keresztyénség középpontjába állították. Így a reformáció, bár a vallásra vonatkozólag is — elméletben — tiszta elveket hirdetett,

de a gyakorlatban újat nem alkotott abban, sőt, mint a katolicizmus, mely ellen küzdött, maga is a tanban kövesedett meg. Ezért történt, hogy bár sakramentárizmust elvetette, az urvacsorát mégis nem Jézus szellemében fogta fel, hanem Pál értelmezése nyomán misztikus jelentésű sakramentomnak tekintette, melylyel a hívő a Jézus áldozati halála üdvjavainak birtokába jut.

Nem vádoljuk a reformációt amiért a keresztyén-séget Jézus szellemében nem tudta átreformálni. Nem vádoljuk, mert megértjük; sőt hálával magasztaljuk, — sokszoros hálával most, négyszázados évfordulóján, amikor egyházi, magán és közéletünk sivárságai közepett epedve várjuk a szellemi élet minden sikjában a reformációi elvek újraébredését; hálásak maradunk örökre a vallás reformációjáért, mert elvi deklarációjában rámutatott a keresztyénség lényegére; Jézus evangéliumára. A keresztyén vallásrendszer változhat, átalakulhat, formákat cserélhet, szükséges is, hogy folytonos átalakulásban legyen; de nem semmisül meg, mert alapja, Jézus evangéliuma örök. Hogy ezt az evangéliumot a reformátorok a keresztyén vallásban nem vitték keresztül, értjük: a szorongató történeti helyzet, a katolicizmus és a rajongók kettős tüze és a törekvés, hogy a reformáció szerves összefüggését az egyetemes egyházzal igazolják: mindezek vaskényszerűséggel sodorták őket a veszedelembé, hogy a katolicizmussal és rajongókkal szemben tant alkossanak, úgy, hogy azokkal egyszersmind a katolikns egyházzal való szervi összetartozásukat is bizonyítsák.

A mi feladatunk és kötelességünk az, hogy a reformáció munkáját, melynek utját a történeti kényszerűség és fanatikus elfogultság bevágta, tovább vigyük. Feladatunk, hogy a reformációt, melyet a kultuszban és egyházalkotmányban végre hajtottak a XVI. sz.-ban, elvégezzük — Jézus evangéliuma szellemében — a d o g m á b a n is. Mert nemcsak az urvacsorai kérdésben van Jézus evangéliuma és a hivatalos egyház felfogása közt ellentét; hanem az egyház egész dogmarendszerében. A reformáció gyakorlati megvalósítása a dogmában, — mert a munkát elméletben a felvilágosodás

kora elvégezte, — valóságos megújódást jelentene egyházi életünkben.

Ami az urvacsorai kérdést illeti, ezt nem szabad másképp megoldani, mint Jézus evangéliuma szellemében. Az urvacsorát Jézus nem tette intézményszerű szertartássá; de történeti tény, hogy ő alapította. Így azt, mint az Ur alapítását, abban a tiszta szellemi jelentésben, amint az ur Jézus tanításában előttünk áll, bátran meghagyhatjuk. Az urvacsora Jézus személyes önfeláldozásának szimboluma, hogy szemléltesse benne evangéliuma lényegét, az élő Istennel való benső egysülést, amelynek értéke minden földinek felette van. Az urvacsora középpontjában tehát a vallásos tapasztalat áll és nem az alapító személye, mintha Jézus önmagát akarná abban ünnepelni. Ilyet ő nem akart soha. Nem személyét állítja elénk, hanem a személyétől elválhatatlan, abban megjelent vallásos élményt, melynek értékét személyes önfeláldozásával az életnek is fölébe helyezi. Ezért lényegbevágóan tévednek azok, kik azt hiszik, hogy az urvacsorában a Jézus személyéről alkotott dogmák bevallása és elhívése a fontos. Ők összecserélik az evangéliumot és Jézust. Itt is az evangélium fontos, az örömhír, hogy Isten gyermekei vagyunk, az Istenfiúság, ez a drága vallásos tapasztalat, melyért Jézus személye, élete és halála csak kezesség, zálog.

Ezért, ha urvacsorázáskor a vallásos tapasztalatot az imádság és ige felkölti, növeli, a hívő személyes életében erővé, hatalommá teszi, akkor nincs szükség semmiféle hitvalló kérdésekre és vallomásokra. Jézus soha nem kívánt ilyeneket. De nem kívánták a reformátorok sem, kik az istentiszteletet az imádságra és ígére helyezték és az urvacsora értékét is a bűnbocsánat ígéréhez kötötték, mely vele kapcsolatban van. Kálvin sem használt az urvacsorai szertartásnál külön hitvallást.

Az urvacsorai szertartásban — bár elvileg ellene vagyunk minden hitvallásnak — csak olyan hitvallás fogadható el, mely az urvacsora által szimbolizált vallásos élményt legteljesebben megköti, leghívebben és legszemélyesebben kifejezi. Ezt a vallásos ta-

pasztalatot igyekezett megszövegezni az urvacsorai kérdésekben a szakbizottság, melynek munkája azért az urvacsora jelentőségének evangéliumi értelmezésében a közös bizottság szövegezésének magasan felette van. De ennek kijelentése után is fenntartjuk azt az elvi meggyőződésünket, hogy Jézus evaugéliuma szellemének legtökéletesebben az felel meg, ha a vallásos tapasztalatot az imádságban és igében fejezzük ki, mint Jézus cselekedte, ki e kettőn kívül semmi másról nem tud és azt a hívő lelkében az imádság és ige erejével egész életét betöltő és irányító hatalommá tesszük.

Miután az urvacsora lényegét — az evangélium szellemében — így felfejtettük, könnyen és röviden felelhetünk meg 5. az urvacsorai külön kehely kérdésére.

Az urvacsorában a lényeg, — mint láttuk — nem a hitvalló kérdések vagy a jegyek kiosztásának módja, hanem a szellemi jelentés: a vallásos tapasztalat. Az urvacsorai külön kehely kérdése azért nem elvi jelentőségű, hanem célszerűségi kérdés.

A dunamelléki egyházkerület az urvacsorai külön kehely használatának kérdését áttette a pesti teológiai tanárkarhoz, azzal a fölhívással, hogy a kérdést bírálja el bibliai, egyháztörténeti, hittani és liturgiális szempontból. (Prot. Egyh. és Isk. Lap 1917. 21. sz.) A tanári kar a kérdést megvizsgálta és véleményét így foglalta össze: „az urvacsorában a keresztyén közösség elve, az egy — ugyanazon kenyérből részesülés mellett, nem az egy — ugyanazon pohárból, hanem az urasztalára feltett egy — ugyanazon borból részesülésben határozódik és hogy a külön kelyhek és poharak alkalmazása sem bibliai, sem egyháztörténeti, sem hittani, sem liturgiális akadályokba nem ütköznék.” (L. u. o.)

A kérdés ez: szükséges-e az urvacsoraosztás reformja?

Szükséges. Az egészségügyi szempontok mindnyájunk előtt ismeretesek. A kérdésben a Kálvinszövetség konferenciáján [1917. jan. 18.] dr. báró Korányi Sándor és dr. Nékám Lajos budapesti egyetemi orvos-professzorok is nyilatkoztak. Szakvéleményükben mind a ketten megállapították, hogy az urvacsorai közös

kehely használata mellett a fertőző betegségek keletkezésének és elterjedésének lehetősége fennforog. Azt pedig tudjuk mi is, — hányszor tapasztaljuk! — hogy hiveink közül az ilyen fertőző betegségben szenvedők is vesznek urvacsorát. Sőt minél jobban érzik a betegséget és annak nyomán minél közelebb gondolják magukhoz a halált, annál buzgóbban vesznek részt a vacsorában, hol a közös kehely által — akarva, nem akarva — a fertőző betegségek terjesztőivé lesznek.

A kérdés megoldása vallási és általános emberi szempontból egyaránt fontos. A fertőzés tudata hány embert visszatart az urvacsorától, ép a műveltebbek közül, kiknek megnyerésére mindent el kellene követnünk. Sőt az urvacsorázók közül is mennyi hívőt megzavar vallásos hangulatában, hitének mélyítésében a lelkükön állandóan settenkedő aggodás, félelem, hogy nem viszik — e onnan magukban haza, — családjukba valami fertőző betegség csiráját. De általános emberi szempontból is, — az élet, az egészség védelme, érdeke, megköveteli az urvacsora reformját. Az idő is most a legalkalmasabb erre. A háboruban elpusztult tömérdek emberi élet, a nemzeti érdeklődés homlokterébe állította az egészségügyi kulturát. Mi sem maradhatunk e téren hátul. Semmi okunk sincs rá, hogy ne csináljuk meg; de sok és nagy okaink vannak arra, hogy megcsináljuk.

Mikép történjék ez?

Két elvet jelölök meg: 1. az urvacsorai külön kelyheket mindenesetre az egyház szerezze be és ne a hivek vigyék azokat oda magukkal; 2. a tagok rendszeres ülőhelyükön vegyék a jegyeket magukhoz és egyszerre urvacsorázzék az egész gyülekezet.

Deák Imre lelkész ír le ilyen urvacsorázást; leírásából kitűnik az egyéni kehely célszerűsége is, az egyszerre történő urvacsorázás megható szépsége is. Edinburgban történt. „A kommunió napja eljött. Beléptünk a templomba. Jóleső látvány tárult itt elénk. Alig ismertünk rá szokott padjainkra. Mindenütt ragyogó fehér terítő a padokon, néhány kapoccsal rájuk erősítve. Szokott ülőhelyünkhöz érve, szemügyre vehettük az „egyéni“ kelyheket. Célszerű, mert izléses,

higiénikus és olcsó eszköz: egy acélrudacskára erősített, kettős fedelű tartó az; ha az első fedelet nyitjuk fel, ott találjuk a következő fedél mélyedésében a kenyeret, ha ezt a fedelet is felemeljük, kivehetjük a tartóból az alkoholmentes vörös borral telt parányi üvegkelyhecskét. Közönséges istentiszteletek alkalmával az egész eszköz eltávolítható, csak egy kis vaslemez marad a pad síkjában, egy akkora lyukkal, melybe a készülék szilárdan beleállítható. Amint ez a leírás mutatja bármely padra alkalmazható az egész alkalmazhatóság.

Az urasztalánál a szereztetési igék után a kenyér megáldása és vétele (az egész gyülekezet, mint egy ember egy pillanatban vette), aztán a bor megáldása és vétele, szintén egy pillanat alatt. Mindenki a helyén vette magához a szent jegyeket, tehát elmaradt a tolongás, az áhitat rontó zavar. Az egészet hálaadó imádság zárta be. Ebbe volt beiktatva a „csendes imádság,” ugyanis a lelkész magunkbaszállásra íntett s pár percre elhallgatott, a gyülekezet pedig némán tovább tusakodott. Sohasem éreztem még némaságot ilyen beszédesnek. A zsufolt templom pattanásig feszült csendjében, mintha ott éreztük volna Őt, akit a szavak csak tökéletlenül tudnak kifejezni. Egész emberünk részt vett ebben a kommunióban” [Prot. Egyh. és Isk. Lap 1917. 25 sz.]

Én a külön kehely használatára ezt a megoldást ajánlom. De okvetlen szükséges, hogy az eddigi hoszszu, fárasztó, unalmas urvacsorai istentiszteletnek véget vessünk és helyére külön urvacsorai istentiszteletet állítsunk. A most összeülő zsinat mindezt egységesen rendezze.

A reformáció négyszázados évfordulóját ünnepeljük. Ünnepeljük tettekkel!

ZSIGMOND FERENC

1849—1917.

Született Máramarosszigeten 1849. augusztus hóban. Édes apja Zsigmond János iparos, édes anyja Bernádi Juliánna.

Elemi és közép iskoláit szülőhelyén elvégezve, 1869-ben érettségi vizsgát tett, A három évi bölcsészeti tanfolyam elvégzése után Debrecenben iratkozott be a theológiára. 1872. évben az Andaházi-Szilágyi intézetben a nevelői tisztséget tölté be. 1873. a Molinári ezredhez hívják be, mint egy éves önkéntes szolgált, mely idő alati az első lelkész képességi vizsgát letette.

1874. év október havában Hajduszoboszlóra ment segédlelkésznek 1875. évben megszerezte a második lelkészképesítő oklevelet, Nagyváradon hapott vallás-tanári állást. Ámde itt nem soká működik, mert 1884-ben az ártándi lelkészi állásra választották meg, s ott működött 1916. március 1-én elkövetkezett nyugdíjba vonulásáig. Ekkor Debrecenbe költözött, ámde a jól megérdemelt nyugalmat csak rövid ideig élvezte, 1917. június 22-én meghalt.

Lelkészkedése ideje alatt zajtalanul működött, ugy külsőleg mint belsőleg sokat épített. Egyházát felvirágoztatta, lelkészkedése ideje alatt az ártándi egyház megvagyonosodott. Emlékét hirdeti a 34.000 koronás egyház fenntartási alap s az új leány iskola.

Buzgóságát munka és rendszeretét az egyházmegye korán felismerte. Már 1889-ben az egyházmegye a jegyzői tisztt ruházza rá. 1903-ban közigazgatási pénztárnokká, 1908-ban egyházmegyei lelkészi gyám intézeti pénztárnokká választják. Összes egyházmegyei

tisztségeit buzgósággal legnagyobb ügyszeretettel köz-
megelégedésre töltötte be.

Családot nem alapított, nőtlen maradt mégis csa-
ládos életet élt. Házában nem volt egyedül soha, nő-
testvérei a testvér gyermekek s a rokonok nála min-
dig otthonra találtak. S mint egy családtagjai boldogan
éltek. Egyháza iránti szeretetnél csak a testvéri szeretet
volt nagyobb, egész az önfeláldozásig.

Hű egyházi szolga, s igaz hazafi volt.

Legyen áldott emlékezete.

ESZENYI KÁROLY

1862 – 1917.

Tanító családból származott. — Atyja Eszenyi Sándor, nagyváradai községi iskolai tanító volt. — Az elemi és középiskola osztályait Nagyváradon, a tanító képezdét pedig Iglón és Debreczenben végezte. A képezde elvégzése után előbb Kabán azután Tiszalökön s 1885 szeptember 20-tól 1915 szeptemberéig a biharkeresztesi ref. egyházban volt tanító s hosszú tanítói működése alatt lelkiismeretes pontossággal teljesítette népnevelői hivatását, mindaddig, míg összeroppant idegekkel, testben és lélekben megőrölve, nyugalomba nem ment. 2 évet töltött nyugalomban de ez az idő már az ő életében lassu haldoklás volt, a nyugalom nem hozott gyógyulást feldult idegeire, míg 1917. június hó 8-án a jóltevő halál megváltotta szenvedéseitől. Résztvett minden a tanítóságot s a népoktatást érintő mozgalomban. Érdemei elismeréseül a bihari ref. egyházmegye tanító egyesület elnökéül választotta s midőn e tisztségéről 6 évi elnökösködés után betegsége miatt lemondott, diszelnökül választotta meg, Tagja volt a Magyarországi Tanítóegyesületek Országos Szövetsége igazgatóságának is.

Özvegye s szép számu családja gyászolja.
Váncsod, 1917. november hó 14-én.

Eröss Károly.

ESPERESI JELENTÉS

A BIHARI REFORMÁTUS EGYHÁZMEGYE
1916. ÉVI VALLÁSERKÖLCSI ÉS ANYAGI
ÁLLAPOTÁRÓL.

Nagyvárad
Nyomatott Béres Károly könyvnyomdájában
1917

Nagytiszteletü s tekintetes egyházmegyei közgyűlés!

Az 1916-ik esztendő mint a nagy világégés harmadik éve, amelyet főképen egyházmegyénk területén az előzőknél sokkal inségesebb közgazdasági viszonyok súlyosbitottak, — fokozottabb megpróbáltatásnak vetette alá egyházközségeinknek anyagi és szellemi életét. A f. évben végzett törvényszerű egyházlátogatás nemcsak írásos adatokból, hanem közvetlenül szerzett tapasztalati tényekből állapítatott meg, hogy az egyetemes romlás idején szellemi és anyagi értékeink sem kerülhetik el a pusztulás szárnyának kemény csapásait, de ezzel szemben viszont jóleső érzéssel emeli ki azt az erőfeszítést, a lelkekben rejlő energiának fokozását, amellyel egyes gyülekezeteink anyagi és szellemi téren minden lehető megtesznek arra nézve, hogy az eddigi alkotások teljesen meg ne semmisüljenek, a vallás és erkölcs, a kultúra mint a vihar elvonultával a szebb és boldogabb jövőendő egyedül biztos fundamentumái az elzülléstől megóvassanak. Ha ezt az áldásos törekvést itt-ott a lelkeknek bizonyos lehangoltsága folytán nem tapasztaljuk is; ha egyik-másik helyen úgy tetszik is, mintha az élet kemény tusája miatt megviselt szivekben közönyösség verne tanyát és az eszményekkel való nemtörődés hódítana tért sorainkban: mégis kétségen felül álló igazságként állapítható meg, hogy egyházmegyénk az elmúlt esztendő tűzpróbáját becsülettel állotta meg és az a kép, amelyet bihari egyházmegyénknek 1916. évi szellemi és anyagi életéről alkothatunk, egészében nemcsak megnyugtató, hanem a jövő fejlődés alapfeltételeit is magában rejtí. Ám beszéljenek magok az összegyűjtött adatok.

I. Az egyházközségek belélete.

Annak a mindenekfölött álló követelménynek, hogy ünnep- és vasárnapokon az isteni tiszteletek megtartas-

sanak, mindenütt eleget tesznek, még pedig a délelőtti isteni tiszteletet mind a 42 gyülekezetben egyházi beszéddel, délután prédikációval 3, kátémagyarázással 20, bibliamagyarázással 4, könyörgéssel 5, káté- és bibliamagyarázással vagy könyörgéssel 9 egyházközségben; csak Váradles képez kivételt, ahol csak az Urvacsorasztsási vásár- és ünnepnapon tartatik meg a délelőtti isteni tisztelet, minek magyarázata a gyülekezet szerfölött csekély létszámában és abban a körülményben található, hogy a lelkész több ilyen napon a misszió gondozása miatt távol van egyházközségétől.

Az egyházmegyének csak egyetlenegy egyházközsége volt az elmúlt évben, — t. i. Bors, — ahol bibliamagyarázatot hétköznapon nem tartottak, mert éppen a téli hónapokban a lelkészi állás üresedésben volt és a szolgálatot a szomszédos kartársak látták el. Egyébütt rövidebb-hosszabb ideig a tanításnak és a hitelesítésnek ez a fontos eszköze gyakorlatba vétetett; még pedig egész éven át naponként Kismarján, hetenként egyszer Hegyközpályiban; november 1-től április 1-ig minden napon Ártádon és Nagyváradon, hetenként egyszer 29 egyházközségben; az adventi és böjti időszakban hetenhént egyszer 9 gyülekezetben.

Hétköznapon a délelőtti isteni tisztelet tartása rendszeres 32, csak az adventi és böjti időszakban 10 egyházközségben; bűnbánati hetekben délután is tartatik isteni tisztelet 9 gyülekezetben.

Az ifjusági és gyermek isteni tiszteletek tartása Berettyószentmárton, Hegyközpályi, Nagyvárad és Siter egyházközségekben volt meg, a többi helyeken megelégednek azzal, hogy a gyermekeket az év folyamán vagy ennek bizonyos hónapjaiban a közisteni tiszteletre vezessék be.

A konfirmációra 29 egyházközségben a lelkész, 13-ban pedig a lelkész felügyelete és irányítása mellett a tanítók készítették elő a szabélyszerű életkorban levő növendékeket. A konfirmáció ünnepélyes szertartása áldozó csütörtökön történik, csak pár egyházközségben végzik a pünkösdi előtti vasárnapon, hol a gyülekezet ezt az évtizedes hosszú gyakorlatot annyira megszokta, hogy megváltoztatása az esetleges vissza-

hatásra tekintettel, indokolatlan lenne. A konfirmációi ünnepélynek a szivekben való megrögzítése céljából minden gyülekezetben osztanak ki emléklapokat, több helyen ezenkívül még bibliai, sőt vallásos iratokat is. Ahol pedig előfordul, hogy valamely oknál fogva a konfirmáció rendszeres oktatásáról egy-két növendék elmarad, ott a lelkészek gondoskodnak, hogy az ily esetekben az Urvacsorával való éléshez rendkívüli oktatással előkészíttessék.

A vásár-, ünnep- és hétköznapi isteni tiszteletnek látogatása elég megnyugtató. Az a körülmény, hogy a férfi padosorok megritkultak, sőt a nők sem népesítik be a templomnak részükre fentartott szakaszát: nem a buzgóság hiányának tudható, habár pár helyen ez ellen jogos panaszt lehet emelni, — hanem azoknak a nehéz körülményeknek, melyek a katonai szolgálatra hívottak helyett a nők, idősebb férfiak és felnőttekre hárítják a létfenntartás súlyos gondját, melyek a nemesebb elhatározásokat is erősen befolyásolják.

Az urvacsorával élők száma, ha a jelenlegi viszonyokat figyelembe vesszük, — azt mondhatjuk, hogy a multhoz képest nem csökkent, ami természetesen egyáltalában nem jelenti, mintha a 30309 urvacsorával élő egyháztag kívánni valót nem hagyna fenn, mert ez az egyházmegye lélekszámahoz képest kevés. Ugy hiszem, hogy kedvezőbb helyzet csak akkor fog bekövetkezni, ha az egyházközségek presbytériumai, a lelkési és tanítói családok járnak jó példával elő, mivel ezidő szerint egyik-másik gyülekezetben épen azok maradnak távol az Ur asztalától, akiknek látszólagos közönysége váltja ki a káros természetű jelenségeket.

Egyházközseinkben mindegyre általánosabb kezd lenni az a szokás, hogy a betegeknek nemcsak az urvacsora osztás napján, hanem kívánatra egyébkor is kiszolgáltatják a szentjegyeket. Az 1916-ik év folyamán a régi gyakorlat szerint 16 egyházközségben részesültek betegek urvacsorában akkor, mikor az a gyülekezetben is kiszolgáltattott, ellenben 20-ban már egyébkor is. 6 egyházközségben betegek urvacsorával való élése nem fordult elő.

Minden évben hullámzó, s így a tényleges állapotot

alig fedő kimutatásban fordulnak elő a sektáriasok, felekezeten kívül állók és a törvénytelenül együttélők. Nagyobb gyülekezetben, hol a népesség folytonosan változik, a megbízható adatszerzés szinte lehetetlen. Ott azonban, ahol a lakosság körében a ki- és beköltözős alig fordul elő és ha egy új egyén vagy család feltűnik, arról rövid idő alatt biztos reláció szerezhető, e részben a statisztikai adatgyűjtésnek az a kényelmesebb módja, hogy számszerűleg egyik vagy másik nem mutatható ki, megengedhetetlen. Annál inkább, mivel gyülekezeti fontos érdek, hogy mint a jó orvos, a lelkész is gyülekezete valláserkölcsei életének üterén tartsa folyton a kezét, csak úgy állhatván tisztán előtte, hogy micsoda betegség ellen kell küzdenie. A mostani eljárás mellett ez lehetetlen. Az egyes egyházközségek sektáriusok címén 1916-ik évre 271 (előző évben 415), felekezetenkívülállók gyanánt 275 (előző évről 247), vadházasok címén 162 egyént (előző évben 197) tartanak nyilván. Arról, hogy mi okból következett be a multhoz képest ez a változás, az előterjesztésekben semmi felvilágosítás nincsen, az egyházlátogatási jkönyv népmozgalmi adatai megérthetővé egyáltalában nem teszik. Egyébként a lelkészek és presbytériumok igyekeznek, hogy gyülekezeteik tagjait a sektátkodástól óvják s a hitben gyöngéket és az eleső félen levőket személyes ráhatással, egyházi beszédekkel atyáik vallásában megtartani törekesznek.

Az állami házassági anyakönyv szerint 275 házasság kötött, a melyből 180 vegyes házasság volt. Az egyházi anyakönyvekbe 99 tiszta és 55 vegyes házasság jegyeztetett be. Az állami anyakönyv azt igazolja, hogy a vegyes házások között javunkra csak 17 (ebből Nagyváradra 14 esik), kárunkra ellenben 34 (Nagyváradon 31) megegyezés jött létre. A lelkészek hatáskörükben az egyházhatósági szabályrendelet értelmében eljárnak, de legtöbb esetben az ellenkezésekkel, a személyes érdekekkel megküzdeni szinte lehetetlen. Mivel pedig a házasságkötések számában jelentékeny kontingens a harctérről e célból hazajövőkből kerül ki, a lelaészekre nézve a fölmentvény mellett létrejött házasságoknál még a lehetőség sincsen meg arra nézve, hogy az egyházi érdekek megvédését munkába vegyék. A házasulók ál-

lami kihirdetését a lelkészek mindenütt figyelemmel kísérik, a szabályrendelet utasításait megtartják, a váncsodi lelkész kivételével.

Az egyházi szertartások mellőzése 32 esetben fordult elő és pedig a következő egyházközségekben: Berettyószentmárton 3, Csökmő 11, Fugyivásárhely 4, Pusztajlak 2, Szalárd 2, Zsáka 8, Váncsod 1 és Váradless 1 esetben. Nagyváradon a házasságkötésnél szintén fordult elő, azonban hány alkalommal, az állami anyakönyvek alapján sem lehet megállapítani, mert több házasság nem nagyváradi illetőségű és azért kérdéses, vajjon illetékességi helyén nem veszi-e igénybe hitfelekezetének szolgálatát. Az egyházlátogatási jegyzőkönyvnek szerkezeti hiánya és szerintem e részben utólagosan pótlásra vár, hogy nem kéri számon, vajjon mely szertartásaink azok, a melyeknél a hitbeli közöny jelentkezik. Az anyakönyv népmozgalmi statisztikai adatai e tekintetben, bár kísérletet tettem, — felvilágosítást nem nyújtanak.

A születések száma az állami anyakönyv szerint 1122, a keresztelési anyakönyv pedig 1100-at tart nyilván. Az állami anyakönyvbe 1701 halott jegyeztetett be, míg hitfelekezeti szertartással 1695 temettetett el. Megjegyezni kívánom, hogy a számbeli eltérést nem az egyházi szertartást igénybe nem vevők teszik ki, hanem a helytelen anyakönyvvezés. Mert például kitűnik, hogy egyik-másik helyen illetéktelen anyakönyvvezetés fordul elő, főleg a halottaknál. Meghalt valaki a nagyváradi közkörházban. Azt, ha Nagyváradon temetik el, az itteni lelkészi hivatal anyakönyvezi a dolog természete szerint, ennél fogva a volt lakóhelyének lelkésze nem anyakönyvezheti. Egy halottat két anyakönyv nyilván nem tarthat. Föltétlenül szükséges volna, ha a felettes egyházi hatóság világos és félreérthetetlen utasítást adna, hogy mely esetekben lenne kötelező az illetékes anyakönyvvezetés céljából az anyakönyvi adatok átszolgáltatása, hogy a bizonytalanság megszűnjék és a különben is eléggé megbízhatatlan statisztika még bizonytalanabbá ne váljék. Ott, a hol szertartásainkat mellőzték, a lelkészek és presbytériumok a baj megszüntetésén fáradoznak,

Viszálkodó házastársak békéltetése az elmúlt évben csak a siteri egyházközségben fordult elő egy esetben.

A nehéz időhöz képest gyülekezeteink áldozatkészsége elismerésre méltóan nyilatkozott meg abban a 24635 K 32 fillérben, a mely nagyobb részben egyházi különféle közszükségleti, kisebb részben a háborúval kapcsolatos vagy emberbaráti célokra jutott.

Egyházközségeinkben, melyekben a szegény-árva-ügyet nem a politikai község látja el, anyagi erejükhöz mérten a gyülekezetek is igyekeznek az elesett szegényeken és iskolás gyermekeken segíteni, pénzzel és élelmiszerekkel, tankönyvekkel és ruhasegélylyel, megélvén mindenütt az egyházkerület által kiadott szabályrendelet értelmében az árva-szegényügyi bizottság. Az elmúlt évben 107 egyháztag rendszeres és időszaki segélye 1156 K-át, 49 gyermek segélye pedig 470 K 11 fillért tett ki.

Felekezeti sérelmekről jelentés nem történt.

Hitelvi felfogásunkkal ellenkező szokásképen a *si-roknak halottak estéjén való kivilágítása* fordult elő nemcsak olyan gyülekezeteinkben, amelyekben hiveink róm. kath. vallásu atyafiakkal élnek együtt, de olyan egyházközségekben is, ahol más hitfelekezetűek nincsenek. Habár szörványos tünetnek tekinthető is ez, amennyiben 12 egyházközségről van szó, — a gondos őrködés annál inkább szükséges, mert a rossz példa vonzó hatása kétségtelen, a küzdelem pedig ellene elengedhetetlen, mert ott, ahol a dolgot komolyan veszik, eredményt is érnek el, mint pl. Pósalakán, honnan a lelkész azt jelenti, hogy a községi előljáróság közbelépése folytán már a múlt évben ez a szokás elmaradt.

Gyülekezeteink tiszta kálvini karakterének megőrzésére sokat tehet és tesz a vallásos felolvasás, főleg a téli időszakban, a melyet 15 egyházközségben gyakoroltak is — hiveink kisebb-nagyobb számú részvétele mellett. A lelkekre nehezedő jelen idő az elmaradt 27 egyházközségben szintén hangosan szól a gyülekezetek vezetőihez, hogy két kézzel ragadják meg az alkalmat, melyben egyházépítő fontos munkájukat a rendelkezésre álló eszközökkel sikeresen végezhetik, s igyekezzenek az

utból elhárítani a világító és fűtőanyag hiányában jelentkező akadályokat.

A parókhialis körök szervezése körül kétségtelenül fogalmi zavarok vannak s ez az oka bizonyára, hogy egyes gyülekezetekből, a honnan már ezek megalakításáról jelentettek, ujabban az az értesülés, hogy még mindig nem hajtották végre az egyházkerületi szabályrendeletet. A presbytérium és parókhialis tanács hatáskörét illetőleg helytelen a felfogás főleg a csekélyebb lélekszámú egyházközségekben, hol a presbytériumot és a parókhialis tanácsot egynek tekintik, holott a szabályrendelet e részben világos értelmezést ad. Az egyházlátogatási jegyzőkönyv szerint meg van 30 egyházközségben és pedig Fugyivásárhelyen 2, Nagyváradon 3, egyébütt pedig egy-egy körrel, hiányzik ellenben Borson, Élesden, Fugyiban, Hegyközpályiban, Mezőtelegden, Mezőtelkiben, Örvénden, Paptamásiban, Pelbárthidán, Pusztajlakon, Zsákán és Váncsodon. A parókhialis tanács 30 egyházközségben 1448 tagból áll. A szabályrendeletnek a rendszeres gyűlések tartására vonatkozó utasításai a háborus viszonyok következtében szigorú pontossággal nem tarthatók be mindenütt, egyéb tekintetben kifogás nem tehető.

Mint az előző évi jelentésemben hangsúlyoztam, úgy ezuttal is kiemelem, hogy az ifjúsági egyesületek fenntartása vagy újak szervezése a háborus időben nemcsak nehéz, de szinte lehetetlen is. Működésben voltak a csökmői leányegyesület 30 taggal, a furtai ifjúsági egyesület 24 taggal, Nagyváradon a középiskolai ifjúsági egyesület 115 taggal és a velencei 30 taggal, ezenkívül a tanítónőképző intézettel kapcsolatos leányegyesület 117 taggal, amely nemes irányu működésével nemcsak a tagok önképzését segítette elő, hanem jótekonycélú nyilvános szereplésével a nagyváradi beteg katonáknak karácsonykor 150 K, a debreceni „Otto hadiárvaháznak” 170 K, a biharmegyei hadiárváknak 100 K, a biharmegyei tanítóárváknak 100 K és a Nagyváradon létesítendő Prot. Árvaháznak 200 K adományt juttatott. Az ifjúságnak egyesületekbe való tömörítése a majd elkövetkező békés időnek elsőrangú feladata lesz, mert minden kétségen túl van, hogy egyházi életünk

megtermékenyülése attól függ, milyen mérvben tudjuk az ifjúságot az egyház eszményeinek szolgálatába állítani. Ref. nőegyesület Nagyváradon létezik egyedül 325 taggal, Ref. Olvasó-egyesület Furtán 185, Jákóhodoson 135, Nagyváradon 200, Paptamásiban 50 taggal található. Az énekkarok, ott is, ahol már működésben voltak, a háboru zivatarai között jóformán teljesen elnémultak, mert tagjait nagy részben a véres vihar a harci mezőkre sodorta. Kedvezőbb alakulatokat a téli időben és a boldogabb jövődőtől várunk és remélünk.

Helyi vallásos irányu lap vagy folyóirat egyik egyházközségünkben sincsen. Hivünk azonban járattják és olvassák a Téli Ujság-ot, Vasárnap-ot, Koszoru füzetait, Mustármag-ot, Bethesdá-t mintegy 2890 példányban; csak Fugyi és Jákóhodos gyülekezeteinkbe nem tudnak a népies vallásos iratok utat törni maguknak.

A református népkönyvtár jellegével, ugylátszik, zavarban vagyunk, a mit igazol az, hogy a múlt évben ilyen könyvtár létezéséről 23 egyházközség jelentett, míg most csak 7. Már pedig lehetetlen, hogy egyik évről a másikra 16 egyházközség könyvtára megsemmisüljön. Az eltérés oka bizonyára nem lehet más, mint hogy az egyes községekben létező népkönyvtárakat is református jellegűeknek minősítették, holott a népkönyvtár és a kifejezetten református népkönyvtár között nyilvánvaló különbség, hogy az utóbbi nemcsak az általános népműveltség, hanem egyszersmind a hitfelekezeti öntudat és erősebb vallásos szellem megnyerését célozza, ami az előbbire nézve teljesen közönyös.

II. Az egyházközség külélete, szervezete, vagyona.

A presbytériumokat 631 taggal egyházközségeink mindenütt törvényszerűen megalakították. Kettős elnökség Mezőtelegden és Nagyváradon van gyakorlatban. A presbyteri gyűléseket évnegyedenként mindenestre, a szükséghez képest azonban egyébkor is az egyh. I. t. cz. 38-47. §§-ainak figyelembevételével mellett mindenütt megtartják, szabályszerű jegyzőkönyveket vezetnek, azokat bekötötték s a jegyzői tisztet 9 egyházközségben a rendes vagy se-

gédlelkész, 32-ben a hitfelekezeti vagy állami tanító, Nagyváradon pedig más társadalmi állásu egyének teljesítik.

Az egyházközségi közgyűlés képviseleti alapon mind a 42 egyházközségben 1764 taggal szervezetett. A presbytérium létszámához képest szabálytalan Ártádon, hol 36 helyett 48, Biharpüspökiben, hol a közgyűlés 36 tagot számlál, holott a presbytérium 27 tagból áll, Hegyközcsátáron 53, a mi nem felel meg a 19 tagu presbyteri létszámnak, minélfogva a kiigazítás haladéktalanul végrehajtandó. Több egyházközség a közgyűlési tagok létszámában nem mutatja ki a presbyteri látszámot, holott a presbytérium oda számítandó, mert szabályrendelet szerint a hozválasztatik kétszer annyi tag. Egyébként a közgyűlés határozatai alaki szempontból az egyuázi törvény rendelkezéseinek megfelelők s jegyzőkönyvbe foglaltak.

A püspöki és esperesi körleveleket minden egyházközség megőrzi.

A kismarjait kivéve az anyakönyvet mindenütt bekötve, jó karban vannak. A parókhialis könyvtár törzskönyvét szabályszerűen vezetik Nyüved kivételével, a hol a bejegyzés körül hiányok vannak.

A lelkeszi hivatalokban a postakönyv és iktatató-könyv mindenütt feltalálható és szabályszerűen használják.

Az egyházközség levéltára gondozás alatt áll, de az iratoknak rendszeres kezelése körül több helyen kívánni való van. Az egyh. törvénykönyv, a konventi. egyhkerületi és egyházmegyei jegyzőkönyvek, továbbá a zsinati jegyzőkönyvek és naplók, valamint a pénztárak rendben találhatók. A régi, értékes anyakönyvek, gondnoki számadások, alapító levelek, a ho! kivételesen előfordulnak, a fontosabb régi okiratok, szentédények gondozás alatt állanak, de névjegyzék nem mindenütt készült róluk. A vagyon leltár évenkénti kiigazítással mindenütt megvan, az ugynevezett rovatos ív azonban hiányzik Ártádon, Biharpüspökiben és Toldon.

Az egyházközségek földbirtokaikat vagy bérházaikat vagy bérbeadás vagy feles kezelés útján jövedelmeztesik, házi kezelésben csak Köröskisjenőben van. A haszonbér összeg nem folyt be mintegy 5258 K 26 fillérben Bsztmártonban, Biharkeresztesen, Biharpüspökiben, Bojton, Fugyiban Furtán, Hegyközszáldobágyon, Jákóhodoson, Nyüveden.

Siteren, Szalárdon, Toldon. A kintlevőségek iránt a kellő lépéseket megtették.

Az ingatlan vagyon telekkönyvezése 45 egyházközségben rendben van, ellenben sürgős eljárást igényel ennek az ügynek rendezése Borson, Csökmőn, Hegyközpályiban, Nagyszántón, Siteren, Zsákán és Váncsodon. A tanítók használatában levő föld nem az egyházközség nevében telekkönyveztetett Csökmőn, Nagyszántón; Zsákán és Váncsodon a tanító legelőilletősége.

Az egyházközségek tulajdonában 167,534 K 55 fillér tőke és 218,418 K 27 fillér alapítvány természetű, összesen 386,352 K 82 fillér vagyon található, a melyeket jelzálogos, kötvényes kölcsönökben, értékpapirokban, [hadikölcsön] takarékpénztári és szövetkezeti betétben gyümölcsöztetnek, a mely csekély összegtől eltekintve, biztos kintlevőségnek tekinthetők. Az alapítványokat rendelkezésszerűleg használják fel. Kamatkövetelés állott fenn az elmúlt évről Bihar-püspökiben, Borson, Hegyközpályiban, Hegyközszáldobágyon, Kismarján, Nagykakucson, Nagyváradon, Nyüveden, mintegy 1670 K 75 fillérben.

Az egyházközségek önfenntartási alap címén mintegy 52,833 K 81 fillért alapítványoztak s a nagyváradi egyházközség ezen kívül még a Kalvineum-nál 500 K-ás alapítványt létesített.

A takarékmagtárak megszűnőfélben vannak. A régi terménytőke több helyen már készpénzzé tétetett, vagy készpénzzé átváltoztatása folyamatban van. Mindössze 12 egyházközségben áll még fenn eredeti alakjában. A magtári vagyon készpénzben és terményértékben 30,717 K 37 fillért tesz ki, mely után a hátralékos kamatkövetelés 402 K 82 fillér.

A 42 egyházközségből Biharkeresztes, Bihar-püspöki, Biharszentjános, Hegyközszáldobágy, Jákóhodos, Kismarja, Köröskisjenő, Nagykereki, Szalárd kivételével 33 egyháznak 547,300 K 96 fillér adóssága van, a melyből nagyobb részben törlesztéses bankkölcsön 359,653 K 53 fillér tőke-segély 85,146 K 47 fillér, egyházkerületi pénztárból 37,007 K 35 fillér, vármegyei árvapénztárból 24,500 K, egyházi alapokból 16436 K 61 fillér és magánosoktól 16265 K. A kamatot és törlesztési részleteket, a melyek 1—9% között váltakoznak, mindenütt pontosan fizetik.

Az 1916-ik évre költségelőirányzatát mindegyik egyházközség elkészítette s esperesileg felülvizsgáltatván, megerősítettett. Az egyháztagok egyházi adót mindenütt fizetnek, 30 egyházközségben a normál adókulcs, 12-ben pedig az egyh. III. t.-c. 8. §-a alapján megállapított adókulcs szerint. A kivetett évi egy. adó összege 79,679 K 39 fillér, a borsói, pósalakai és siteri egyház adójának kivételével, a melyek számszerű összeget nem mutattak ki. Egyházi adókönyvecskét nem adnak Biharpuspökiben, Bojton, Borson, Hegyközkovácsiban, Mezőtelkiben, Nagykakucson, Örvénden, Paptamásiban. Az adósegélyt élvező legtöbb egyházközségben a normál adózás a rendes szükségletet nem fedezi, minélfogva több helyen rendkívüli adóval kell a hiányt fedezni. Az adósegélyes egyházközségek a múlt évben 32,822 K 71 fillér adósegélyt élveztek. A rendkívüli adó 15 egyházközségben 15374 K 31 fillért tett ki.

Az egyházközségek számadásaikat szabályszerűen vezetik s azokat Élesd és Nyüved kivételével, hol a lelkészváltozás és a gyülekezet adminisztrálásában többször beállott változás, utóbbi helyen pedig a lelkész munkaképtelensége késedelmeket vont maga után, törvényszerű időben megvizsgálták és felülvizsgáltatás végett az esperesi hivatalhoz beterjesztették. Ez idő szerint azonban már az élesdi és nyüvedi számadások is átmentek a számvevőszék bírálatán. A múlt évi bevétel 421,788 K 36 fillér. kiadás 409,078 K 18 fillér, a pénztári maradvány 12,710 K 18 fillér volt.

Az egyházi épületek közül a templom jókarban van 29, — kisebb-nagyobb javítást igényel 13 egyházközségben; a lelkészlak jó állapotban található 26, — javításra szorul 13 egyházközségben, teljesen új építendő Hegyközüljakon, Nagykakucson és Nagyszántón; az iskolák kifogástalanok 17 egyházközségben, ellenben javításra vár Ártádon a leány-, Biharpuspökiben a fiu-, Bojton a fiu-, Borson a fiu- és leány-, Hegyközpályiban, Hegyközsáldobágyon, Nagyszántón, Örvénden a fiu-, Paptamásiban a fiu-, Pelbárthidán, Siteren főképen a leányiskola. Kismarján tarthatatlanok az összes iskolák. A melléképületek javítást igényelnek Ártádon a tanítói, Berettyószentmártonban a lelkész és tanítói, Biarszentjánoson a tanítói, Bojton a lelkészi és fitanítói, Fugyivásárhelyen a lelkészi, Furtán a lelkészi, Hegyköz-

kovácsiban a lelkészi, Hegyközpályiban a lelkészi, Hegyközsárdobágyon a lelkészi, Mezőtelkiben a lelkészi, Nagykakucson a lelkészi, Nagyszántón a lelkészi, Siteren a tanítói, Váncsodon a lelkészi lakáson levők. Biharon a kerítések ujitandók, Biharpüspökiben a lelkészi lakáson a melléképületek és Pósalakán új készitendő a tanítónál. A bérépületek tarthatatlanul rosszak Fugyiban és Szalárdon.

Az épületek karban tartása céljából az egyházközségek 28,949 K 81 fillért adtak ki, még pedig templomjavításra 4860 K, 64 fillért, lelkészlakokra 13,577 K 37 fillért, iskolákra 8287 K 29 fillért, melléképületekre 603 K 55 fillért, bérházakra 1619 K 96 fillért.

Az egyházi épületek tűzkár ellen teljes értékig biztosítottak. A biztosítási összeg Ártánd, Bors és Fugyi kivételével 1.758,824 K, mely után évenként 2769 K 61 fillér biztosítási díjat fizetnek. Hátralék ezen a címen sehol sem fordul elő.

Az egyházközségi pénzkezelésre külön helyiség áll rendelkezésre 5 gyülekezetben, tűzmentes pénzszekrény van 7-ben, két kulccsal elzárható láda 17-ben, a hivatalos pecsét megvan mind a 42 egyházközségben.

A belhivatalnokok teljes fizetésöket megkapták 39 egyházközségben. Hátralékban maradt Borson az egyik tanítónak 20 mm. tűzifa, Jákóhodoson a lelkésznek 742 K 81 fillér. Mezőtelkiben a lelkész részére csekély párbér. Jákóhodos kivételével a beszédés iránt intézkedés történt.

Az elmúlt évben közalapi tőkesegélyt nyert Váradles 3000 K-t templomépítési célra; államsegélyben részesültek közszükségleteik fedezésére 40-40 koronában Fugyi, Fugyivásárhely, Nagykakucs, Nagyszántó, Rév és Váradles, továbbá Hegyközkovácsi iskolai építésre kapott 3000 K-át; a Református Segélyegylettől Berettyószentmárton 100 K, Fugyivásárhely 200 K, Hegyközpályi 150 K, Nagykakucs 100 K, Nagyszántó 100 K, Pelbárhida 100 K, Pusztajlak 100 K, Rév 100 K, összesen: 950 K az alapszabályszerű célokra; a bihari egyházmegye dr. Imre S.-féle alapítványból: Fugyivásárhely 200 K, Hegyközüjlak 200 K, Váradles 200 K, összesen 600 K. Másnemű segélyt kaptak: Berettyószentmárton községtől 500 K, adósságtörlesztésre, Biharszentjános községtől és fogy. szövetkezettől 281 K 60 fillér fuvarváltás, iskolai se-

gély és közszükségleti célra, Csökmő községtől 1100 K isk. célra és adósságtörlesztésre, Furta községtől 60 K toronyóragondozásra, Nagyvárad községi segély 1311 K kivatalnoki fizetésre, Váncsod községtől 390 K adósságtörlesztésre; egyházkerületi népiskolai 200 K tőke-segélyben részesült a nagykerekii egyházközség. A segély összege: 10,332 K 60 fillér. Az adósegély összege fentebb már kimutatva.

A biharpüspökii egyházközség a Máv ellen már régebben megindította mint fölperes keresetét az egyházi föld kisajátítása iránt, mindezideig azonban csak a helyszini tárgyalást tartották meg. A pör megindítása a felettes egyházi hatóság tudtával történt. A mezőtelkii egyházközség szintén felperesként szerepel Cseri István örököseivel szemben haszonbér követelés iránt. A pör 1914-ben a felettes egyh. hatóság tudomása nélkül indult meg, a pör tárgyát képező követelés már telekkönyvileg elő is jegyeztetett, de a végrehajtás ez idő szerint el nem rendeltetik.

Ártádon az új temető, Csökmőn, Fugyiban, Fugyivásárhelyen, Hegyközcsatáron az új temető, Kismarján, Mezőteleghelyen, Nagyszántón, Nagyváradon [a velencei temető kivételével], Pusztajlakon az egyik temető, Siteren, Zsákán és Váradleszen a temetők vagy a község, vagy az urbéres közönség, vagy pedig, mint Zsákán, más egyházközség néven állanak, a többi egyházközségekben azonban mindenütt egyházi tulajdont képeznek. Csökmő és Rév kivételével a temetők árkolva s több helyen kerítve, sőt ugyancsak Csökmőt és Hegyközszáldobágyot kivéve, fűsítve is vannak.

III. Az egyházközség iskolai ügyei.

Református hitfelekezeti iskolát 31 egyházközségünk tart fenn a nagyvárad gyakorló iskola ideszámításával, állami iskola van 9, községi és állami 1 és községi 1 egyházközségben. Tanterem száma 68, tanítóállás 69, amelyből üresedésben volt az egész éven keresztül 2. Az iskola mindenütt I—VI osztályu.

Az iskolát fenntartó egyházközségek vagy fizetési kiegészítő vagy tandíjpótló vagy együtt mindkét államsegélyt élvezik.

Pelbárthidát és Pósalakát kivéve, a tanítói díjleveleket

a felettes egyházi hatóságok megerősítették és ezeket, valamint a javadalmi jegyzőkönyveket az egyházi levéltárban megőrzik.

Azokban az iskolákban, melyeket nem az egyházközség tart fenn, a vallástanítást a lelkészek, segédlelkészek, kántorok, állami és községi ref. vallásu tanítók vagy tanítónők végzik s ezért az állampénztárból 3560 K-t az egyházközségtől 7820 K-t Jákóhodoson, a régi reform. tanító javadalmi föld hasznát kapják.

Ott, ahol az egyházközség vagy egyáltalában nem tart fenn hitfelekezeti jellegű iskolát vagy ha tart is, de a tanítókötelesek befogadására nem elégséges, a református növendékek állami vagy községi, vagy mint Nagyváradon, állami, községi és különböző felekezeti iskolába járnak, mint fentebb már jelezve volt, a vallás-és énektanítást lelkészek, kántorok és tanítók teljesítik. A vallás és énekórák látogatása általában megnyugtató, főleg falvakon, Nagyváradon azonban, különösen a háboru tartama alatt azért, mert az iskolák jórészen még mindig katonai kórházi célra szolgálnak, sok nehézséggel jár; a nem református felekezeti iskolába járókra nézve pedig gyakorta lehetetlenné válik, mert az ilyenek közül mindig találkozik kevesebb százalék, mely egy tanéven át alig párszor jelentkezik, még a kivételes intézkedések mellett is.

Iskoláink a 76000/1907. sz. miniszteri rendeletben előírt naplókkal mindenütt felszerelve vannak, de a taneszközök és szertárak tekintetében kisebb-nagyobb hiányok jelentkeznek, így például különösebben Borson, Hegyközpályicán, Hegyközcsatáron, Kismarján és Siteren.

Az 50 filléres beírási díjat mindenütt szedik és az ifjúsági és tanítói szakkönyvtár céljára fordítják. Az egyházhatóságilag kijelölt típusok részben vagy egészben beszereztek, úgy, hogy a könyvtár ez idő szerint 3689 kötetből áll, a mely Biharszentjánoson, Hegyközcsatáron és Nagykerekiben nem volt a múlt tanévben használatban.

A növendékek az adott viszonyokhoz képest rendszeren látogatták az iskolát 20, hiányosan 11 egyházközségben. Az iskolamulasztókat az iskolaszéki enöklhöz és a polgári hatósághoz pontosan beterjesztették 18 és nem terjesztették be 13 egyházközségben részint azért, mert igazolatlan mulasztások nem fordultak elő, részint mivel e polgári hatóság

vagy nagyon enyhén vagy épen nem is jár el a háborus években a mulasztásokkal szemben, a mit eléggé igazol az a körülmény, hogy iskolamulasztási bírság címén 21 koronát számoltak át.

A szegény gyermekeknek tankönyvvvel és taneszközökkel való ellátása tekintetében többé-kevésbé mindenütt gondoskodtak s tankönyveikül az egyházkerületi kiadványokat használták.

Az iskolaszéki elnökök igen, az iskolaszéki tagok azonban, pár helytől eltekintve, nem látogatják az iskolákat.

A magyar címer és az iskola jellegét feltüntető külső felirat minden iskolánál megvan s a tanteremben az iskolaszéki elnök által aláírott órarend is kifüggesztetett.

A háborus viszonyok következtében a megszabott tananyagot több tárgyból nem végezték el a biharkeresztesi, biharpúspökii, bojti, borsi, csökmői, hegyközkovácsit, hegyközcsatári, hegyközpályii, hegyközszáldobágyi, nyüvedi, pelbárthidai, siteri, toldi iskolában, valamint a vallástant illetőleg a nagykakucsi és váradlesi áll. iskolában. Abból az okból, hogy a tanév az egyházlátogatást megelőzőleg már egészben vagy részben befejezést nyert, a vallástanítást nem lehetett megvizsgálni: Élesden az I-II. osztályban, Fugyiban, Fugzivasárselyen, Köröskisjenőben a III-VI. osztályban, Mezőtelkiben a III-VI. osztályban és Nagykakucson. Valamint nem voltak megvizsgálhatók Borson, Siteren és Örvénden a nagyobb osztályok. A tanítási eredmény megfelelő 27 egyházközségben, ellenkezőleg nem üti meg a minimális mértéket sem a bojti fiu, kol a kir. tanfelügyelőség a VI. oszt. tanulók részére a végbizonyítvány kiadását megtagadta, a hegyközkovácsii, hegyközpályii és toldi vegyes iskola.

IV. Az egyházi tisztviselőknek, presbytereknek egymáshoz való viszonya, kötelességeik teljesítése közben tanusított eljárása.

Az egyházi tisztviselők, presbyterek hivatali kötelességek teljesítése körül fogytékos buzgóságról jelentenek a bsztmártoni, bojti, borsi, csökmői, pelbárthidai, toldi és vancsodi egyházközségekből, annak megnevezése nélkül azon-

ban, hogy a buzgóság hiányát mily tények igazolják, s mily okokra vezethető vissza.

Közgazdasági, hitel és fogyasztási szövetkezetek vezetésében 17 lelkész és több tanító vesz részt, társadalmi vagy kulturális egyesület élén pedig 6 lelkész áll. Egyháztársadalmi munkában támogatólag vesz részt 11 tanító.

A belhivatalnokok és a gyülekezet között mindenütt béke és egyetértés van, csak Váncsodon hiányzik a szeretetteljes megértés a lelkész és fitanító között.

V. Népmozgalmi adatok.

Az egyházmegye létszáma az 1916. évi dec. 31-ikén;

a) anyaegyházakban fi: 33627, nő: 33193, összesen: 66820

b) szörványokban fi: 1660, nő: 1489, összesen: 3149

együtt fi: 35287, nő: 34682, összesen: 69969

Született fi: 567, nő: 539, összesen: 1106, ebből törvényes fi: 500, nő: 487, összesen: 987, törvénytelen fi: 67, nő: 52, összesen: 119.

Meghalt fi: 874, nő: 838, összesen: 1712.

Házasságot kötött tiszta pár: 105, vegyes pár: 60, összesen: 165 pár,

Konfirmált fi: 388, nő: 439, összesen: 827.

Áttért fi: 5, nő: 3, összesen: 8.

Kitért fi: 6, nő: 22, összesen: 28,

Szaporodási alap fi: 572, nő: 542, összesen: 1114.

Fogyási alap fi: 880, nő: 860, összesen: 1740.

Fogyás fi: 308, nő: 118, összesen: 626.

Midőn még e helyen hálás köszönetet mondok az egyházlátogatás nehéz és fáradságos munkáját annyi odaadó buzgósággal teljesítő Lévai Mihály, Major Gyula, Kiss Antal, Konrád Géza tanácsbíró, Bán István, Könyves János és Szücs László lelkésztársaimnak, jelentésem elfogadását kérve,

kiváló tisztelettel vagyok

Nagyvárad. 1917. aug. 25.

alázatos szolgálja

Sulyok István,

esperes.

°
BÉRES KÁROLY
könyvnyomdája
NAGYVÁRAD.
°